

ΕΝΔΕΙΚΤΗΣ

Τεύχος 19 - Οκτώβριος 2009

Πανεπιστήμιο
Κύπρου

Έτος εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης

Εξώφυλλο
Φωτό: Robert Doisneau
"L'information scolaire, 1956"

ΕΝΔΕΙΚΤΗΣ

Περιοδική έκδοση του Πανεπιστημίου Κύπρου
Τεύχος 19 - Οκτώβριος 2009

Περιεχόμενα:

ΤΟ ΘΕΜΑ ΕΤΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ	3
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ	
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΥΠΡΟΥ του Σταύρου Α. Ζένιου	4
ΕΠΙΛΟΓΕΣ, ΟΧΙ ΜΟΝΟ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ του Ουράνιου Ιωαννίδη	13
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ του Θέμη Λαζαρίδη	18
Η ΜΟΡΦΩΣΗ ΠΟΥ ΑΠΟΒΛΑΚΩΝΕΙ Ή Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ	
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΨΕΥΔΟΥΣ του Donaldo Macedo	31
ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ Ή ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ;	
των Αλεξία Παναγιώτου και Μιράντα Χρίστου	35
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ:	
ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ της Αναστασίας Νικολοπούλου	41
ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	49
ΒΙΒΛΙΟ	
PRACTICAL FINANCIAL OPTIMIZATION:	
A LIBRARY OF GAMS MODELS, Consiglio A., S. Nielsen and S.A. Zenios	50
ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ: ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ	
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ, Κομοδρόμος, Πέτρος	50
EARTHQUAKE RESISTANT ENGINEERING STRUCTURES VII,	
Phocas M., C. Brebbia and P. Komodromos (Eds.)	51
MICROWAVE PHOTONICS: DEVICES AND APPLICATIONS, Iezekiel, Stavros (Ed.)	52
NEGOTIATING CHURCH – STATE RELATIONS IN CYPRUS,	
SOCIAL COMPASS, Roudometof, Victor (Ed.)	52
ΝΕΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	53

Ο «Ενδεικτής» τυπώνεται σε οικολογικό χαρτί που δεν παράγεται από κορμούς δέντρων και δεν περιέχει χλώριο ή οξέα.

Πρόεδρος Συντακτικής Επιτροπής: Σταύρος Α. Ζένιος, Πρόεδρος, Συντακτική Επιτροπή: Τάσος Χριστοφίδης,
Αλεξία Παναγιώτου, Μαρία Μαργαρίνη, Παναγιώτα Πύλα, Κωνσταντίνος Πίτρης,
Υπεύθυνη Ύλης: Μαριάννα Κατσογιάννου, Επιμέλεια Έκδοσης: Αθηνά Φράγκου,

Πανεπιστήμιο Κύπρου, Κτίριο Συμβουλίου-Συγκλήτου «Αναστάσιος Γ. Λεβέντης»,
Πανεπιστημιούπολη, Τ.Θ. 20537, 1678 Λευκωσία,
Τηλ: 22892000, Τηλεομοιότυπο: 22892100, <http://www.ucy.ac.cy>

ΓΙΑ ΝΑ ΑΠΟΣΤΕΛΛΕΤΑΙ Ο ΕΝΔΕΙΚΤΗΣ ΣΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΑΣ ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΕΤΕ:
Τ.Θ. 20537, 1678 ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΤΗΛ: 22894010, ΤΗΛΕΟΜΟΙΟΤΥΠΟ: 22894469, frangou.athina@ucy.ac.cy

Ο Ενδεικτής υπάρχει και σε ηλεκτρονική μορφή στην ιστοσελίδα:
www.ucy.ac.cy/goto/puof/el-GR/PeriodicPublications.aspx

ISSN 1986-2210 (ηλεκτρονική μορφή) ISSN 1450-0752 (έντυπη μορφή)

Έτος εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης

Οι ανάγκες που καλείται να καλύψει στις μέρες μας η εκπαίδευση είναι σίγουρα πολύ διαφορετικές από εκείνες του περασμένου αιώνα. Ακόμη και για όσους δεν θα ήθελαν να παραδεχτούν κάτι τέτοιο, τα επεισόδια που σημάδεψαν το τέλος του 2008 σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες και που αφορούσαν, ανάλογα με τη χώρα, μία ή περισσότερες βαθμίδες της δημόσιας παιδείας, μας αναγκάζουν να αναγνωρίσουμε την κρίση που έπληξε τους εκπαιδευτικούς θεσμούς και να αναρωτηθούμε για τις αιτίες της.

Ασφαλώς δεν μπορούμε από το βήμα αυτό να αναλύσουμε λεπτομερώς τις καταστάσεις που δημιουργήθηκαν τότε, ούτε να δώσουμε λύσεις και απαντήσεις σε ζητήματα χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής. Ο στόχος της έκδοσης αυτής είναι απλώς να συμβάλουμε στη γενικότερη συζήτηση, προβάλλοντας ορισμένα από τα πεδία ευθύνης κάθε σύγχρονου εκπαιδευτικού συστήματος: αντιμετώπιση διακρίσεων και ανισοτήτων, διαπολιτισμική εκπαίδευση, αξίες των νέων, προβλήματα εθνοκεντρισμού, αρχές λειτουργίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, συμμετοχή των νέων, κοινωνικός ρόλος της παιδείας... Οι μεμονωμένες αυτές παρουσιάσεις δεν εξαντλούν σε καμία περίπτωση το θέμα, μας θυμίζουν μόνο ότι οι αλλαγές στο χώρο της παιδείας δεν μπορούν να είναι μονοσήμαντες, γιατί ο ρόλος της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στην ανάπτυξη της κοινωνίας δεν αφορά μόνο τη διαχείριση της γνώσης, αλλά και την ίδια την ουσία της έννοιας του πολίτη.

Παίρνοντας σαν αφορμή τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις που σχεδιάζονται αυτή τη στιγμή στον ελληνόφωνο χώρο, ζητήσαμε από τους συγγραφείς που συμμετέχουν στο παρόν τεύχος του Ενδείκτη να μας παρουσιάσουν τις θέσεις τους, υποστηρίζοντας, επικρίνοντας ή και προτείνοντας ιδέες και απόψεις που σχετίζονται με την – αναγνωρισμένη πλέον – ανάγκη για αλλαγή της φυσιογνωμίας και του περιεχομένου της δημόσιας παιδείας. Η πρωτοβουλία αυτή βασίζεται στην πεποίθηση ότι, πέρα από το νομικό πλαίσιο που καθορίζει τη λειτουργία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων οποιασδήποτε βαθμίδας, για να επιβληθεί και να επιτύχει μία σημαντική αλλαγή, ιδιαίτερα μάλιστα μία αλλαγή νοοτροπίας, είναι απαραίτητο να εκφραστούν πολλές διαφορετικές απόψεις ώστε να σχηματιστεί μία βάση για ουσιαστική συναίνεση. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι η μεταρρύθμιση της παιδείας είναι το μόνο μάθημα στο οποίο όλοι θα κληθούμε να δώσουμε εξετάσεις.

Οικονομικές και εκπαιδευτικές προτεραιότητες της ευρωπαϊκής Κύπρου*

του Σταύρου Α. Ζένιου

Πρύτανη Πανεπιστημίου Κύπρου

Προέδρου Συνόδου των Πανεπιστημίων των Ευρωπαϊκών Πρωτευουσών (UNICA)

Για να καθορίσουμε πολιτικές προτεραιότητες για το πού θέλουμε να πάμε πρέπει πρώτα να αντιληφθούμε πού βρισκόμαστε. Προς τούτο απαιτείται η μελέτη των δεδομένων, ώστε να αντιληφθούμε το περιβάλλον μας όπως πραγματικά είναι — και όχι όπως θα θέλαμε να είναι. Τα στοιχεία που ακολουθούν, κάποια από τα οποία προέρχονται από τη Eurostat και άλλα από την Υπηρεσία Στατιστικής και Ερευνών της Κυπριακής Δημοκρατίας (ΥΣΕΚΔ), περιγράφουν συνοπτικά ορισμένες όψεις της κυπριακής οικονομίας και κοινωνίας. Τα στοιχεία δίνονται αποσπασματικά με σκοπό να συνδεθούν αργότερα στο πλαίσιο των προτάσεων που θα γίνουν σχετικά με τις πολιτικές προτεραιότητες που πιστεύουμε ότι πρέπει να τεθούν.

I. Κατ' αρχήν πρέπει να πούμε ότι η κυπριακή οικονομία στηρίζεται κατ' εξοχήν στις υπηρεσίες, οι οποίες κατά την τελευταία δεκαετία συνεισφέρουν στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ) μεταξύ 70% και 80%, με σαφή ανοδική τροχιά — ενώ η μεταποίηση συνεισφέρει γύρω στο 20% και ο πρωτογενής τομέας περιορίζεται σε λιγότερο από 5%. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι τουριστικές υπηρεσίες δεν αποτελούν τον πλέον σημαντικό υποτομέα των υπηρεσιών: σήμερα τη θέση αυτή κατέχουν οι

συμβουλευτικές υπηρεσίες και ο τραπεζικός τομέας.

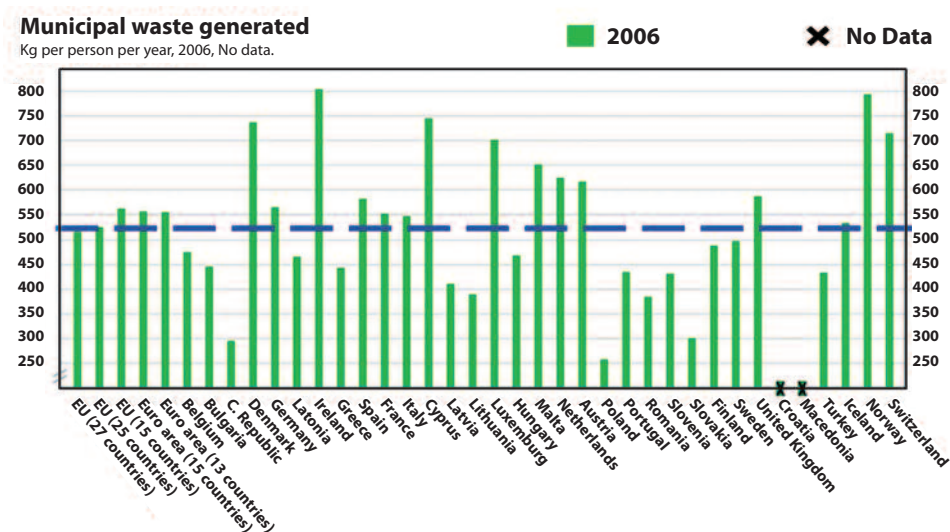
II. Σημαντική είναι η παρουσία ξένων εργατών στην Κύπρο, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν αυτή τη στιγμή το 20% του εργατικού δυναμικού. Εξ αυτών το 40% προέρχεται από την Ασία, το 40% από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το 20% από άλλες χώρες. Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις (Eurostat), στην Κύπρο υπάρχουν γύρω στις 20.000 παράνομοι εργάτες. Ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης της κυπριακής οικονομίας, της τάξης

Πίνακας 1. Ποσοστό της καταναλισκόμενης ενέργειας που προέρχεται από εισαγωγές.

ΕΕ27	53.8%
Ελλάδα	71.9%
Ιρλανδία	90.9%
Μάλτα	100%
Κύπρος	102.5%

Στην περίπτωση της Κύπρου, οι εισαγωγές υπερβαίνουν το θεωρητικό μέγιστο (100%) διότι κατά την περίοδο των μετρήσεων η Κύπρος εισήγαγε περισσότερη ενέργεια από όση κατανάλωσε (Πηγή: Eurostat, στοιχεία του 2006).

* Το άρθρο αυτό προέρχεται από ομιλία σε εκδήλωση που οργάνωσε το Πανεπιστήμιο Κύπρου σε συνεργασία με τον Όμιλο Προβληματισμού για τον Εκσυγχρονισμό της Κοινωνίας (ΟΠΕΚ) στη μνήμη του Γιάννου Κρανιδιώτη στις 29 Σεπτεμβρίου 2009.

Διάγραμμα 1. Παραγωγή αποβλήτων (Πηγή: Eurostat, στοιχεία του 2006).

του 3.5%, εκτιμάται ότι θα βρισκόταν στο 1.5% χωρίς την εργοδότηση των ξένων εργατών¹.

- III. Η Κύπρος εξαρτάται απόλυτα από τις εισαγωγές ενέργειας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat για το 2006, η Κύπρος κατέχει την πρώτη θέση μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών στην εισαγωγή ενέργειας, ενώ υπερβαίνει κατά πολύ τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (βλ. Πίνακα 1).
- IV. Σημαντικά υστερεί η Κύπρος των ευρωπαϊών εταίρων της στις επενδύσεις στην έρευνα. Ο στόχος, βάσει της πολιτικής της Λισσαβόνας, είναι να επενδύεται στην έρευνα το 3% του ΑΕΠ. Ο ευρωπαϊκός μέσος όρος για το 2006 ήταν στο 1.93%, ενώ στην Κύπρο βρισκόταν στο 0.43% του ΑΕΠ, τοποθετώντας έτσι τη χώρα μας στην τελευταία θέση του πίνακα. Πέραν τούτου, ενώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 54% των επενδύσεων στην

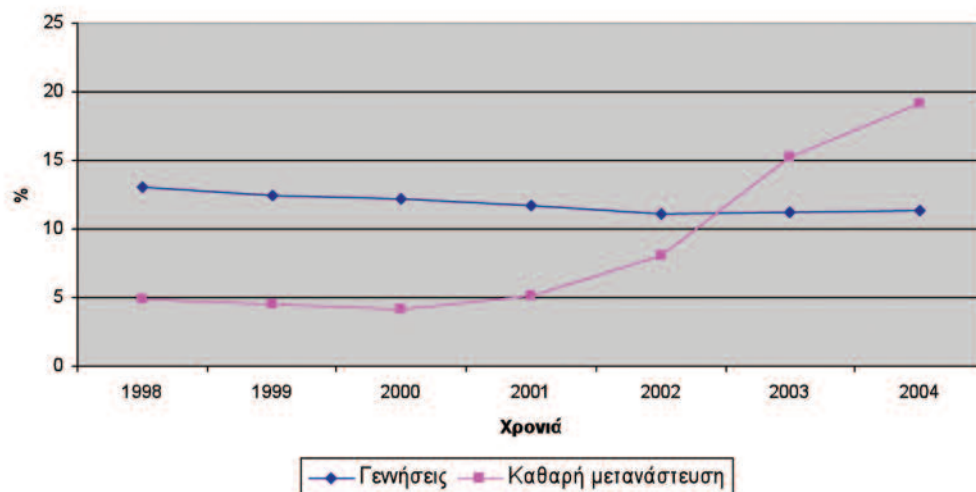
Πίνακας 2. Δαπάνες πολιτισμού: Ποσοστό του εισοδήματος των νοικοκυριών που δαπανάται στον πολιτισμό.

EE15	4.5%
Ελλάδα	2.7%
Κύπρος	2.6%
Ιταλία	2.4%

(Πηγή: Eurostat, στοιχεία του 1999).

έρευνα προέρχεται από τον ιδιωτικό τομέα, στην Κύπρο το ποσοστό που επενδύει ο ιδιωτικός τομέας δεν ξεπερνά το 20%.

- V. Πολύ χαμηλά στον κατάλογο των δαπανών σε θέματα πολιτισμού βρίσκονται τα κυπριακά νοικοκυριά σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat για το 2009 (βλ. Πίνακα 2).
- VI. Αντιθέτως, τα κυπριακά νοικοκυριά βρίσκονται ψηλά στον κατάλογο της

Διάγραμμα 2. Αύξηση του πληθυσμού της Κύπρου από γεννήσεις και από καθαρή μετανάστευση
(Πηγή: Υπηρεσία Στατιστικής και Ερευνών της Κυπριακής Δημοκρατίας).

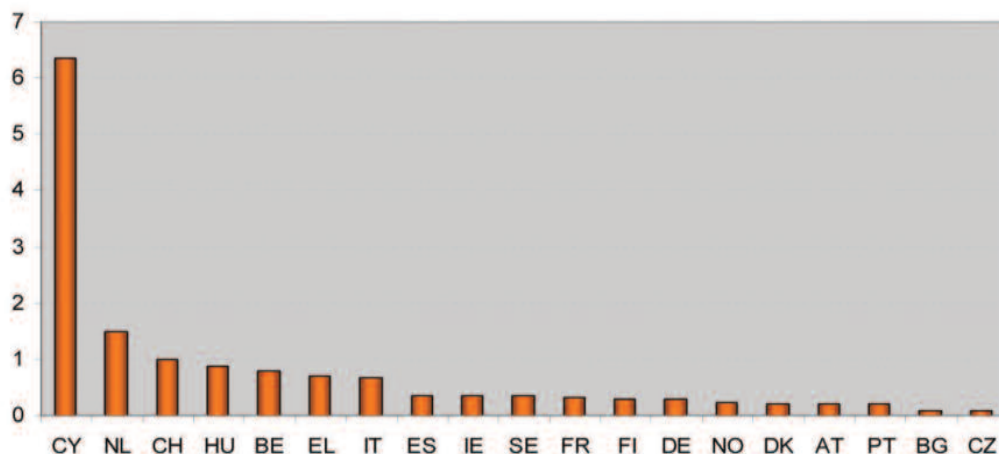
παραγωγής αποβλήτων, όπου, με βάση τα στοιχεία του Eurostat για το 2006 (βλ. **Διάγραμμα 1**), η Κύπρος κατέχει μια από τις πρώτες τρεις θέσεις, σε σημαντικά ψηλότερα επίπεδα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (βλ. διακεκομμένη γραμμή στο **Διάγραμμα 1**).

- VII. Ο πληθυσμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναμένεται να αυξηθεί κατά 2,1% μέχρι τον Ιανουάριο του 2060, με μεγάλες όμως διαφορές μεταξύ των κρατών μελών. Η Κύπρος αναμένεται να έχει τη μεγαλύτερη αύξηση, περίπου 65%, και ακολουθεί το Λουξεμβούργο με 50% και το Ηνωμένο Βασίλειο και η Νορβηγία με περίπου 25%, ενώ ο πληθυσμός της Ιταλίας, της Ελλάδας και της Μάλτας προβλέπεται να μειωθεί ελαφρώς, κατά 1% μέχρι το 2060. Η προβλεπόμενη αύξηση του πληθυσμού της Κύπρου οφείλεται κυρίως στη μετανάστευση: αναμένεται αύξηση κατά 129.000 από γεννήσεις και κατά 396.000 λόγω μετανάστευσης. Το **Διά-**

γραμμα 2 δείχνει τις τάσεις κατά την τελευταία δεκαετία.

- VIII. Σχετική με την αύξηση του πληθυσμού λόγω μετανάστευσης είναι και η διαμόρφωση των δημογραφικών στοιχείων που αφορούν την οικογένεια, όπως φαίνεται από τα δεδομένα της ΥΣΕΚΔ Υπηρεσίας: μετά τη δεκαετία του 1980 αυξάνονται σημαντικά οι πολιτικοί γάμοι, με το 25% των γάμων μεταξύ Κυπρίων (το 2004) να είναι πολιτικοί. Σύμφωνα με τα ίδια δεδομένα, μία στις 4 συζύγους και ένας στους 8 συζύγους είναι αλλοδαποί. Τα διαζύγια αυξήθηκαν από 50 (το 1980) σε 250 (το 2004) ανά 1.000 γάμους, πλησιάζοντας τα αντίστοιχα επίπεδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- IX. Τέλος, στο **Διάγραμμα 3** φαίνεται η σημαντικότερη παρουσία της Κύπρου στα ιδιαίτερα ανταγωνιστικά προγράμματα του Ευρωπαϊκού Ιδρύματος Έρευνας. Αν κανονικοποιήσουμε τα στοιχεία που παρατίθενται στο διά-

Διάγραμμα 3. Παρουσία των Κυπρίων νέων ερευνητών (κάτω των 40 ετών) στα προγράμματα του Ευρωπαϊκού Ιδρύματος Έρευνας (Πηγή: Eurostat, στοιχεία του 2005).

γραμμα (είτε κατ' αναλογία αριθμού ερευνητών, είτε κατ' αναλογία επενδύσεων στην έρευνα) η Κύπρος βρίσκεται με διαφορά πρώτη τόσο στον κατάλογο των προτάσεων που έχουν υποβληθεί όσο και αυτών που έχουν επιλεγεί. Αξίζει να σημειωθεί ότι όλες οι επιτυχείς προτάσεις υποβλήθηκαν από μέλη του ακαδημαϊκού προσωπικού του Πανεπιστημίου Κύπρου (βλ. **Διάγραμμα 3**).

Από τα στοιχεία αυτά προκύπτουν κάποια συμπεράσματα:

1. Η κυπριακή οικονομία στηρίζεται στις υπηρεσίες. Στον τομέα παροχής υπηρεσιών η καινοτομία αποτελεί τον κύριο μηχανισμό για την απόκτηση και τη διατήρηση του στρατηγικού πλεονεκτήματος.
2. Η κυπριακή κοινωνία μετασχηματίζεται ραγδαία σε πολυπολιτισμική κοινωνία, με αυξημένους ρυθμούς άφιξης μεταναστών. Η διαφορετικότητα, αν και είναι θετική για την οικονομία, εμπεριέχει κινδύνους για την κοινωνική συνοχή.
3. Η Κύπρος υστερεί των ευρωπαϊκών εταιρών σε πολλούς και σημαντικούς δείκτες.

Ενέχει όμως σημαντικά στοιχεία δυναμισμού και υψηλής ποιότητας, ιδίως όσον αφορά τους νέους επιστήμονες.

Με βάση τα πιο πάνω, θα προτείνω για την ευρωπαϊκή Κύπρο δύο προτεραιότητες που αφορούν την οικονομία, δύο που αφορούν την παιδεία και μία πρόταση που αφορά την πολιτική μας κουλτούρα.

Θα πρέπει όμως πρώτα να κάνω μια προληπτική δήλωση: δεν συμμερίζομαι την κριτική αυτών που θα βρουν τις προτάσεις μου θεωρητικές και «πολύ ακαδημαϊκές». Ο Γιάννος Κρανιδιώτης, του οποίου τη μνήμη τιμούμε απόψε, ξεκίνησε από στέρεες θεωρητικές βάσεις για να αναπτύξει την πολιτική του δράση, ιδίως για να χαράξει την ευρωπαϊκή πορεία της Κύπρου. Η μεγαλύτερη επιτυχία της Κυπριακής Δημοκρατίας από την ίδρυσή της — η ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση — ήταν αποτέλεσμα προσεκτικής θεωρητικής μελέτης. Όπως εύστοχα το έθεσε ο μέντορας του Γιάννου και κύριος αρχιτέκτονας της ευρωπαϊκής πορείας της Κύπρου, ο τότε πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης «Για να αποφασίσουμε που πηγαίνουμε απαιτείται μελέτη και

έρευνα. Για να φτάσουμε στον προορισμό μας απαιτείται ικανή προπαρασκευαστική δουλειά». Γι' αυτό ακριβώς θεωρώ ότι για να είναι ο λόγος μας αποτελεσματικός πρέπει να είναι ορθολογικός και επιστημονικός, τεκμηριωμένος με νηφάλια επιχειρήματα. Γι' αυτό ακριβώς απορρίπτω εκ προοιμίου την κριτική ότι αυτά που θα πω είναι «πολύ ακαδημαϊκά». Αντιθέτως, ευελπιστώ ότι θα είναι «επαρκώς ακαδημαϊκά».

Προτεραιότητες οικονομικής πολιτικής

Οι σύγχρονες οικονομίες χαρακτηρίζονται από πολυπλοκότητα και αβεβαιότητα. Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, το επικρατούν πολιτικό σύστημα της φιλελεύθερης δημοκρατίας και οι τεχνολογικές εξελίξεις, που είναι άμεσα συνδεδεμένες με τις οικονομίες παροχής υπηρεσιών, επιφέρουν μεν οικονομική ανάπτυξη, ταυτόχρονα όμως προκαλούν πολυπλοκότητα και αβεβαιότητα. Οι οικονομικές κρίσεις της Wall Street που επηρεάζουν την καθημερινή μας ζωή αποτελούν το κατεξοχήν παράδειγμα. Πόσοι υπάλληλοι της Αρχής Τηλεπικοινωνιών Κύπρου γνώριζαν τη εταιρεία Lehman Brothers πριν από το Σεπτέμβριο του 2008; Ίσως κανείς. Έχασαν όμως 800.000 ευρώ από το ταμείο σύνταξής τους, λόγω της πτώχευσής της στην άλλη άκρη του Ατλαντικού, της οποίας δεν ήξεραν καν το όνομά της. Ή, πόσοι από εμάς ανησυχούν από την ενδεχόμενη πτώχευση της ασφαλιστικής εταιρείας AIG; Μάλλον κανείς. Στην Κύπρο όμως, οι ασφάλειες του Οργανισμού Χρηματοδότησης Στέγης (ΟΧΣ) με την American Home Insurance είναι συνδεδεμένες με την AIG και μία ενδεχόμενη πτώχευση της AIG θα έχει αντίκτυπο στον ΟΧΣ².

Με άλλα λόγια, η πολυπλοκότητα και η αβεβαιότητα δεν είναι ούτε αφηρημένες

ούτε θεωρητικές έννοιες. Επομένως, οι έχοντες την ευθύνη για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής σε όλα τα επίπεδα πρέπει να είναι σε θέση να κατανοούν, να αναλύουν την πολυπλοκότητα και να διαχειρίζονται μεθοδικά την αβεβαιότητα. Και προς τούτο απαιτούνται άτομα εφοδιασμένα με τα κατάλληλα επιστημονικά εργαλεία.

Αυτή λοιπόν είναι η *πρώτη προτεραιότητα*: η ορθολογική προσέγγιση στη διαχείριση των σύγχρονων οικονομικών προκλήσεων, με προσεκτική ανάλυση και έρευνα, με νηφαλιότητα και αποφυγή λαϊκισμών, με γνώμονα το μακροχρόνιο κοινό συμφέρον έναντι των ευκαιριακών συμβιβασμών.

Παράδειγματα:

- Στα Συμβούλια των ημικρατικών οργανισμών (τηλεπικοινωνίες, ενέργεια, περιβάλλον, μεταφορές, διαχείριση υδάτινων πόρων κ.α.) πρέπει να συμμετέχουν επιστήμονες, εφοδιασμένοι με τις κατάλληλες γνώσεις.
- Το Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας πρέπει να είναι στελεχωμένο και να προεδρεύεται από ερευνητές με διεθνή επιστημονική καταξίωση και διοικητική εμπειρία και όχι από δημόσιους λειτουργούς.
- Το Συμβούλιο Οικονομικών Εμπειρογνομόνων πρέπει να αποτελείται από επιστήμονες με βαθειά γνώση των σύγχρονων οικονομικών φαινομένων και θεωριών και όχι από οικονομικούς παράγοντες και πρώην Υπουργούς: άλλο είναι ένα Συμβούλιο «Σοφών» και άλλο ένα Συμβούλιο Εμπειρογνομόνων.

Για να επιτύχουμε όμως τα πιο πάνω, πρέπει πρώτα η κομματική ταυτότητα να παύσει να αποτελεί το εισιτήριο στα σώματα λήψης αποφάσεων οικονομικής φύσεως — εκτός βέβαια από αυτά που συνδέονται με

2. Προς αποφυγήν εντυπώσεων σημειώνουμε ότι ο αντίκτυπος δεν αναμένεται να είναι δραματικός ούτε κινδυνεύει ο ΟΧΣ.

την πολιτική διαδικασία, όπως είναι η Κυβέρνηση και η Βουλή. Στην Κύπρο υπάρχουν 77.000 περίπου μέλη κομμάτων, εκ των οποίων οι 40.000 ανήκουν στο εκάστοτε κυβερνητικό σχήμα. Γιατί να αναθέτουμε τη λήψη αποφάσεων στους άριστους μεταξύ αυτών των 40.000 αντί μεταξύ των 700.000 που είναι ολόκληρος ο πληθυσμός; Εξάλλου, είναι δεδομένο ότι τα πιο ελεύθερα πνεύματα και οι καταξιωμένοι επιστήμονες δεν συνηθίζουν να δεσμεύουν πλήρως τη σκέψη τους σε κομματικές πειθαρχίες, αυτός όμως δεν είναι λόγος να μη συμμετέχουν στις διαδικασίες αυτές.

Η δεύτερη προτεραιότητα αφορά την ενεργοποίηση της διαδικασίας γνώση-καινοτομία-οικονομική ανάπτυξη, σύμφωνα με τη διακήρυξη της Λισσαβόνας, η οποία θέτει ως στόχο να καταστεί η Ευρώπη η πλέον ανταγωνιστική οικονομία της γνώσης και η οποία μας θέλει να επενδύουμε το 3% του ΑΕΠ στην έρευνα – ενώ προς το παρόν βρισκόμαστε στο 0.4%.

Προς επίτευξη του στόχου της οικονομικής ανάπτυξης μέσω της καινοτομίας και για να καταστεί η Κύπρος μέρος της σύγχρονης κοινωνίας της γνώσης, ως πανεπιστήμιο έχουμε προτείνει τη δημιουργία Περιφέρειας Γνώσης Λευκωσίας. Δηλαδή μιας περιοχής με έντονη ερευνητική δραστηριότητα, στην οποία μπορούμε να επιτύχουμε τον ευρωπαϊκό στόχο για 8 ερευνητές ανά 1000 εργαζόμενους, σε ένα σύγχρονο περιβάλλον θεωρητικής και εφαρμοσμένης έρευνας, αλλά και διασύνδεσης της έρευνας με τις παραγωγικές δυνάμεις της οικονομίας. Οι «περιφέρειες γνώσης» αναγνωρίζονται σήμερα ως εργαλεία βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας μίας εθνικής οικονομίας μέσω της καινοτομίας. Στο πλαίσιο αυτό, η πρότασή μας θέτει το θεμέλιο λίθο για οικονομική ανάπτυξη στην Κύπρο μέσω της καινοτομίας. Η επιτυχία

του εγχειρήματος απαιτεί τη συνεργασία κυβέρνησης, πανεπιστημίων, επιχειρήσεων και δημοτικών αρχών. Οι δήμοι της μεζοκωστικής Λευκωσίας έχουν υιοθετήσει την πρόταση, η οποία έχει επίσης γίνει αποδεκτή από την Ομοσπονδία Εργοδοτών και Βιομηχάνων (ΟΕΒ), το Κυπριακό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο (ΚΕΒΕ) και το Γραφείο Προγραμματισμού.

Η δημιουργία του Συμβουλίου της Περιφέρειας Γνώσης Λευκωσίας από τους πιο πάνω φορείς θα προωθήσει την υιοθέτηση πρακτικών μέτρων για τη δεύτερη προτεραιότητα που προτείνω, δηλαδή για την αναγνώριση της καινοτομίας ως μοχλό οικονομικής ανάπτυξης και την ενεργοποίηση της διαδικασίας γνώση-καινοτομία-οικονομική ανάπτυξη.

Προτεραιότητες εκπαιδευτικής πολιτικής

Σε σχέση και με την προηγούμενή μου πρόταση πρέπει να υλοποιήσουμε το στόχο της Επιτροπής για την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση, που θέλει η Κύπρος να καταστεί αυτάρκης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ορθά αυτός ο στόχος έχει τεθεί και από την προηγούμενη και από την τωρινή κυβέρνηση ως προτεραιότητα εκπαιδευτικής πολιτικής. Υπάρχει όμως «ένα μεγάλο χάσμα μεταξύ της δημόσιας ρητορείας και των αποφάσεων που λαμβάνονται όταν έρθει η ώρα να κατατεθούν οι προϋπολογισμοί». Αυτή η βαρύνουσα διαπίστωση δεν είναι δική μου, προέρχεται από την έκθεση της Επιτροπής που συνέστησε το Συμβούλιο των Αρχηγών Κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπό την Προεδρία του Esko Aho, πρώην πρωθυπουργού της Φινλανδίας.

Για παράδειγμα, η μεγάλη ερευνητική βιβλιοθήκη, την οποία έχει σχεδιάσει το Πανεπιστήμιο, δεν εγκρίνεται για τρίτη συνεχή χρονιά. Η Ιατρική Σχολή, η έγκριση της οποίας καθυστέρησε για πέντε περίπου

χρόνια, θα απαιτήσει σημαντικές επενδύσεις τόσο προκαταρκτικά (για παράδειγμα με τη λειτουργία των εργαστηρίων βιολογίας), όσο και με την άφιξη των πρώτων φοιτητών. Επομένως, θεωρώ προτεραιότητα της εκπαιδευτικής μας πολιτικής την επένδυση σημαντικών δημόσιων πόρων, ούτως ώστε τα πανεπιστήμια της χώρας να ανταποκριθούν πλήρως στους στόχους που έχουμε θέσει. Με άλλα λόγια, η προτεραιότητα θα πρέπει να είναι να καταστεί η Κύπρος το νησί με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση φοιτητών στην Ευρώπη, αντί να είναι το νησί με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση εξοπλισμών. Ασφαλώς, το Πανεπιστήμιο έχει πάντοτε χρηματοδοτηθεί γενναιόδωρα από όλες τις κυβερνήσεις, από την ίδρυσή του επί διακυβέρνησης Βασιλείου, εντούτοις παραμένει το γεγονός ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης είναι βραδύτεροι από αυτούς των ευρωπαϊών εταίρων μας, με αποτέλεσμα να είμαστε τελευταίοι στα θέματα αυτά.

Επιπλέον, πρέπει να δώσουμε σημασία στο θέμα της ποιότητας. Πρέπει να στηρίξουμε τα πανεπιστήμια που αποδεδειγμένα μπορούν να επιτύχουν την αριστεία σε ευρωπαϊκό επίπεδο, να αποδεχθούμε ότι δεν μπορεί όλα τα πανεπιστήμια της χώρας να είναι του ιδίου επιπέδου, να σεβαστούμε τη διαφορετικότητά τους, αλλά και να τα αφήσουμε ελεύθερα να διαχειρίζονται τις υποθέσεις τους – και όχι για παράδειγμα, όπως έχει γίνει παλιότερα, να αποτελεί θέμα διαμάχης των συνδικαλιστικών οργανώσεων η υιοθέτηση των κριτηρίων εισδοχής στο πανεπιστήμιο. Αν μπροστά στην υιοθέτηση μέτρων που ισχύουν σε όλα τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια και που προβλέπουν οι ευρωπαϊκές συμβάσεις (τις οποίες εξάλλου έχουμε υπογράψει) υποκύπτουμε σε μικροπολιτικές αντιδράσεις, καταλήγουμε ως κοινωνία να αυτοπεριοριζόμαστε. Οι φοβίες για δήθεν υπόσκαψη της εθνικής ταυτότητας

του πανεπιστημίου και τα περίφημα «κεκτημένα» δεν αποτελούν καλούς συμβούλους. Πρέπει να στοχεύουμε πάντοτε στο μακροχρόνιο κοινό συμφέρον και να αποφεύγουμε την παγίδα των ευκαιριακών συμβιβασμών.

Η τρίτη προτεραιότητα που προτείνω, επομένως, είναι η επιτάχυνση των ρυθμών ανάπτυξης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με φιλόδοξους στόχους όσον αφορά την ποιότητα, αλλά και την ικανότητα να διαφοροποιούμε τα διάφορα ιδρύματα που υπάρχουν στη χώρα μας.

Εκτός από την ποσότητα και την ποιότητα της εκπαίδευσης, πρέπει να οριοθετήσουμε και τους στόχους της. Βεβαίως, στόχοι που συνεισφέρουν άμεσα στην οικονομική ανάπτυξη γίνονται εύκολα αποδεκτοί, πρέπει όμως να έχουμε και στόχους που να συνεισφέρουν στην κοινωνική συνοχή. Η πολυπολιτισμική κοινωνία της Κύπρου, αλλά και το ενδεχόμενο λύσης του κυπριακού προβλήματος, απαιτούν την προετοιμασία μιας νέας γενιάς Κυπρίων πολιτών οι οποίοι, νοιώθοντας ισχυροί και υπερήφανοι για την ταυτότητα και τις παραδόσεις τους, θα μπορούν με αυτοπεποίθηση να αλληλεπιδρούν με τις άλλες κοινότητες και μειονότητες του νησιού, καθώς και με τους μετανάστες, καλλιεργώντας ένα πνεύμα ισότητας και κοινωνικής αλληλεγγύης.

Η ραγδαία μεταμόρφωση στην οποία υπόκειται σήμερα η κοινωνία μας προκαλεί σε πολλούς ένα αίσθημα αβεβαιότητας και ανασφάλειας. Ορισμένοι αντιδρούν με υπερβολική έλλειψη ανοχής, ακόμη και με βία έναντι αυτού που θεωρούν ξένο και επομένως απειλή. Οι συνθήκες αυτές είναι απαραίτητο να αντικατασταθούν από νέα πρότυπα συμπεριφοράς, τα οποία θα προάγουν τη θετική αμοιβαιότητα, τις διαπολιτισμικές σχέσεις, την κοινωνική αλληλεγγύη και την αναγνώριση κοινών στόχων. Από αυτή την οπτική

γωνία, η δημιουργική επίλυση των συγκρούσεων απαιτεί βελτίωση της επικοινωνίας, θέσπιση κοινών αρχών και αξιών, νομιμοποίηση της ετερότητας, δημιουργία αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αυτοπεποίθησης.

Επομένως, η *τέταρτη προτεραιότητα* αφορά την έμφαση που πρέπει να δώσουμε στην ανθρωπιστική παιδεία τόσο στα λύκεια όσο και στα πανεπιστήμια. Η τεχνοκρατική παιδεία συνεισφέρει στην οικονομική ανάπτυξη, ενώ η ανθρωπιστική παιδεία στην κοινωνική συνοχή και την αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων.

Ηγεσία και η πολιτική διαδικασία

Θα ολοκληρώσω την ομιλία μου με μία αναφορά στην πολιτική μας κουλτούρα.

Μέσα από την πολιτική διαδικασία, ένα κοινωνικό σύνολο ξεχωρίζει αυτά που θέλει από αυτά που πραγματικά χρειάζεται. Αυτά που θέλουμε αντανακλούν συχνά φοβίες, φαντασιακές ελπίδες, στενά υποκειμενικές επιθυμίες· αυτά που χρειαζόμαστε εκφράζουν ζωτικές ανάγκες, εξω-υποκειμενικές πραγματικότητες, ρεαλιστικές ελπίδες. Ο διαχωρισμός του «χρειάζομαι» από το «θέλω», της αδήριτης ανάγκης από το επιθυμητικό, απαιτεί ηγέτες με αναπτυγμένη διορατικότητα, απαλλαγμένους από αντιδράσεις του θυμικού, με μακρόπνοη ενορατική σύλληψη. Διότι είναι η ικανότητα βαθιάς κατανόησης που αποτελεί το κύριο γνώρισμα αυτού που ο φιλόσοφος της πολιτικής ελευθερίας και ιστορικός των ιδεών Αϊζάια Μπερλίν αποκαλεί *statecraft* — δηλαδή τέχνη διακυβέρνησης μιας κοινωνίας.

Επομένως, πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα να επαναπροσδιορίσουμε τι θέλουμε και τι πραγματικά χρειαζόμαστε, αφού η Κύπρος του σήμερα δεν είναι ίδια με την Κύπρο του χθες.

Τι θέλουμε; Το γεγονός ότι ο λαός θεωρεί πως το μεγάλο εθνικό μας πρόβλημα βρί-

σκεται πέραν του δικού μας ελέγχου, σε συνδυασμό με την ανάμνηση των ξένων κατακτητών και εισβολέων, οδηγεί σχεδόν αναπόφευκτα σε ένα αίσθημα αδυναμίας. Προς εξάλειψη του αισθήματος αδυναμίας, η συλλογική συνείδηση θέλει «τάξη και ασφάλεια», με αποτέλεσμα να εγείρει τείχη άμυνας και περιχαράκωσης, που αφήνουν έξω ο,τιδήποτε ξένο — και επομένως, σύμφωνα με την ιστορική μας μνήμη, εχθρικό. Όμως, αυτό είναι που πραγματικά χρειαζόμαστε;

Τι χρειαζόμαστε; Ως μέλη της ενωμένης Ευρώπης, αυτό που χρειαζόμαστε είναι ένα βαθύ αίσθημα αυτοπεποίθησης ότι ως χώρα μπορούμε να λύσουμε προβλήματα και να επιτύχουμε στόχους. Χρειάζεται να καλλιεργήσουμε τη θετική αμοιβαιότητα με την ευρωπαϊκή οικογένεια, την ευρωπαϊκή αλληλεγγύη και την επιδίωξη κοινών φιλόδοξων στόχων.

Με άλλα λόγια, ενώ θέλουμε να ικανοποιήσουμε την ανάγκη για ασφάλεια, η οποία προέρχεται από την προ ενωμένης Ευρώπης εποχή, αυτό που πραγματικά χρειαζόμαστε είναι να ικανοποιήσουμε την ανάγκη για πλήρη και ισότιμη συμμετοχή στην ευρωπαϊκή οικογένεια. Να ικανοποιήσουμε δηλαδή τις ανώτερες ανάγκες της δημιουργικής συμμετοχής σε αυτό το συλλογικό σώμα, μέσα από την οποία θα αυξηθεί και το αίσθημα της ασφάλειας.

Για να ικανοποιήσουμε την ανάγκη του «ανήκειν» στην ευρωπαϊκή οικογένεια πρέπει να χτίσουμε γέφυρες ειλικρινούς συνεργασίας, καλής επικοινωνίας, αναγνώρισης των κοινών αρχών και αξιών, νομιμοποίησης της ετερότητας, αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αυτοπεποίθησης. Χρειαζόμαστε επομένως πολιτική ηγεσία, η οποία να επιδιώκει την εποικοδομητική επίλυση των συγκρούσεων, προτείνοντας ολοκληρωμένες λύσεις στα πολυδιάστατα προβλήματα της κοινωνίας, να επιζητά την αντίθετη άποψη και να αξιο-

ποιεί τον επιστημονικό λόγο και παράλληλα να βλέπει πέρα από τους βραχυχρόνιους συμβιβασμούς, επιδιώκοντας φιλόδοξα οράματα. Αυτά ακριβώς χρειαζόμαστε, διότι είναι η ικανότητα για πολυδιάστατη αντίληψη του κόσμου και η σύνθεση των αντιθέσεων που δημιουργούν τις πραγματικές συνθήκες ασφάλειας και ευημερίας. Η ηγεσία που τα προσφέρει όλα αυτά χαρακτηρίζεται ως «δημιουργική ηγεσία».

Επομένως, για να μπορέσουμε ως κοινωνία να διακρίνουμε το «θέλω» από το «χρειάζομαι», την απλοϊκή επιθυμία από τη σύνθετη επιδίωξη, την άκριτη νοσταλγία του καθαγιασμένου παρελθόντος από τη θαρραλέα διακινδύνευση του αβέβαιου μέλλοντος, χρειαζόμαστε κάτι παραπάνω από πολιτική εμπειρία: απαιτείται δημιουργική ηγεσία.

Αν τα καταφέρουμε όλα αυτά, δηλαδή:

1. την ορθολογική προσέγγιση στη διαχεί-

ριση των οικονομικών προκλήσεων, χάριν του μακροχρόνιου κοινού συμφέροντος, αποφεύγοντας κάθε λαϊκισμό,

2. την αναγνώριση της καινοτομίας ως μοχλού οικονομικής ανάπτυξης και την ενεργοποίηση της διαδικασίας *γνώση-καινοτομία-οικονομική ανάπτυξη*,

3. την ανάπτυξη ευρωπαϊκών προδιαγραφών πανεπιστημιακών κέντρων αριστείας,

4. τη δημιουργία μίας νέας γενιάς Κυπρίων, οι οποίοι θα μπορούν να αλληλοεπιδρούν με τις άλλες κοινότητες του νησιού σε ένα πνεύμα ισότητας και κοινωνικής αλληλεγγύης,

5. το διαχωρισμό του «θέλω» από το «χρειάζομαι» με σύγχρονους, δημιουργικούς ηγέτες, τότε θα έχουμε επιτύχει, όπως λέει ο Περικλής στον *Επιτάφιο*, να τιμήσουμε με έργα και όχι μόνο με λόγια τον αποψινό τιμώμενο, τον Γιάννο Κρανιδιώτη.

Επιλογές, όχι μόνο υποχρεώσεις

του Ουράνιου Ιωαννίδη

Επίτιμου Καθηγητή του Πανεπιστημίου Frederick

Έως Υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού

Ξεκινώντας από τη βεβαιότητα ότι η εκπαίδευση είναι απεριόριστο δικαίωμα κάθε πολίτη, μπορούμε να εγκύψουμε στα εκπαιδευτικά συστήματα των ευρωπαϊκών χωρών και να εντοπίσουμε τις στρεβλώσεις και τις αγκυλώσεις που αναμφισβήτητα τα καθιστούν, αν όχι υποδείγματα, τουλάχιστον δείγματα ανισότητας. Το συμπέρασμα ότι τα εκπαιδευτικά συστήματα της σύγχρονης Ευρώπης «γεννούν», όπως συνέβαινε και στο παρελθόν, κοινωνική και επαγγελματική ανισότητα, αποδεικνύεται διαχρονικά από τα αποτελέσματά τους, τα οποία, ενώ φαίνεται να συνδέονται με πολλά και διάφορα αίτια, στη βάση τους οφείλονται στην ανισότητα των προϋποθέσεων που ισχύουν για τους πολίτες κάθε κράτους.

Τα πιο πάνω δεν είναι θεωρητικές τοποθετήσεις, αλλά συμπεράσματα επιστημονικών ερευνών, τόσο από εκπαιδευτικούς και πανεπιστημιακούς ερευνητές όσο και από κοινωνιολόγους, οικονομολόγους, συμβούλους εργασίας κ.ά. Μπορεί τέτοιες έρευνες να αμφισβητούνται για την αξιοπιστία τους κατά την κρίση, την αντικειμενικότητα και την επάρκεια του κάθε ερευνητή, ανεξάρτητα όμως από την ερμηνεία ή την αιτιολογία που δίνεται στα αποτελέσματά τους, διαθέτουν όλες και μετρήσιμα στοιχεία, τα οποία δεν επιδέχονται διπλές αναγνώσεις.

Ένα πρόσφατο παράδειγμα είναι η έκθεση του Βρετανού Alan Milburn, τέως

Υπουργού Υγείας, στην οποία προτείνονται ογδόντα διευθετήσεις για την εξασφάλιση κοινωνικής κινητικότητας στη Βρετανία. Μπορεί κανείς να διαφωνεί με μερικές ή και με όλες τις προτάσεις της έκθεσης, αυτό όμως δεν ανατρέπει τη διαπίστωση ότι η κοινωνική ανισότητα είναι μία πραγματικότητα, η οποία επιτείνεται συνεχώς και με την οποία το βρετανικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι τουλάχιστον συνένοχο – για να μην πούμε ότι είναι η γενεσιουργός της αιτία. Μερικά από τα αριθμητικά στοιχεία που ήρθαν στο φως της δημοσιότητας με την κατάθεση της έκθεσης Milburn είναι τα ακόλουθα:

- (α) Το 75% των δικαστών, το 50% των βουλευτών και το 33% των διευθυνόντων συμβούλων των εισηγμένων στο χρηματιστήριο εταιρειών είναι απόφοιτοι ιδιωτικών και όχι δημοσίων σχολείων.
- (β) Με προβολή στο μέλλον, σε ορίζοντα μιας γενιάς, προκύπτει ότι η επόμενη γενιά των δικηγόρων της Βρετανίας θα προέρχεται από οικογένειες κατά 70% πλουσιότερες από το μέσο όρο. Στη σημερινή γενιά, οι δικηγόροι προέρχονται από οικογένειες κατά 43% πλουσιότερες από το μέσο όρο.
- (γ) Σε ποσοστό 57%, οι γονείς στη Βρετανία δηλώνουν ότι αν είχαν την οικονομική δυνατότητα θα έστελναν τα παιδιά τους σε ιδιωτικό σχολείο και όχι στο δημόσιο.
- (δ) Στατιστικά προκύπτει ότι οι μαθη-

τές των ιδιωτικών σχολείων έχουν τρεις φορές περισσότερες πιθανότητες να αριστεύσουν στις εξετάσεις που οδηγούν στην εισαγωγή στα πανεπιστήμια.

- (ε) Το 50% των φοιτητών της Οξφόρδης και του Κέιμπριτζ προέρχεται από οικογένειες που ανήκουν στο 7% του πληθυσμού που έστειλε τα παιδιά του σε ιδιωτικό σχολείο.

Αυτά τα στοιχεία, ενδεικτικά επιλεγμένα από ένα ευρύτερο σύνολο, αποδεικνύουν ότι η αντίληψη περί δίκαιης κοινωνίας και κοινωνικής ισότητας δεν υποστηρίζονται από το εκπαιδευτικό σύστημα της Βρετανίας, το οποίο αντιθέτως υποθάλλπει την αδικία, καλλιεργεί την ανισότητα και εμποδίζει την κοινωνική κινητικότητα.

Αυτό ίσχυε και ισχύει σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό για όλα τα εκπαιδευτικά συστήματα της σύγχρονης Ευρώπης, όπου οι μεταρρυθμίσεις που διαδέχονται η μία την άλλη, ενώ δείχνουν ότι αλλάζουν ή ότι θέλουν να αλλάξουν τα πάντα, δεν κατορθώνουν να φέρουν την αλλαγή. Τα εκπαιδευτικά συστήματα μένουν πάντα τα ίδια, διότι αντί να βάλουν το δάκτυλο επί τον τύπον των ήλων ασχολούνται με περιφερειακά θέματα, άσχετα προς τις αιτίες που οδηγούν στην αδικία και την ανισότητα. Σήμερα, όπως πάντα, επιβεβαιώνεται ότι η κρατούσα πολιτικο-κοινωνικοοικονομική τάξη στηρίζει ένα εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο βασίζεται στην ανισότητα των προϋποθέσεων και όχι των ικανοτήτων, με αποτέλεσμα να την αναπαράγει και να αποτελεί την κύρια τροχόπέδη στη δημιουργία δίκαιης κοινωνίας και στην εξασφάλιση κοινωνικής ισότητας, μέσα από μία διαδρομή εκπαίδευσης, επαγγελματικής αποκατάστασης,

κοινωνικής και οικονομικής καταξίωσης. Οι ελάχιστες εξαιρέσεις που διαπερνούν το σύστημα απλώς επιβεβαιώνουν τον κανόνα τον οποίο υπαγορεύουν τα στατιστικά στοιχεία και οι αριθμοί. Ένα λάθος που γίνεται όμως συνεχώς στη σχετική συζήτηση είναι ότι αντιπαράβλλονται το δημόσιο σχολείο με το ιδιωτικό, οι πλούσιοι με τους φτωχούς, οι προνομιούχοι με τους μη προνομιούχους κ.ο.κ., αντιπαράθεσεις οι οποίες, ενώ ηχούν ικανοποιητικά στα ώτα των πολλών, όπως θα δούμε στη συνέχεια, δεν γίνονται αποδεκτές από τους επαίοντες. Στην Κύπρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το εκπαιδευτικό σύστημα παρουσιάζει τις λιγότερες συγκριτικά στρεβλώσεις και παραδοσιακά αποτελεί τον κύριο μοχλό της κοινωνικής κινητικότητας, της ισότητας και της πορείας προς μία πιο δίκαιη κοινωνία. Η τελευταία στατιστική της Eurostat για την εκπαίδευση μας δείχνει ότι οι Κύπριοι πτυχιούχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για τις ηλικίες 24-34 ετών είναι οι πιο πολλοί αναλογικά από όλους τους Ευρωπαίους. Η έρευνα δείχνει ότι ο πληθυσμός αυτός προέρχεται από πανεπιστήμια όλου του κόσμου και, όπως εύκολα μπορούμε να διαπιστώσουμε από τα αρχεία των φοιτητικών χορηγιών, οι φοιτητές μας επιτυγχάνουν, πληρούν δηλαδή τις απαραίτητες προϋποθέσεις για ανώτερες σπουδές.

Η σύγκριση με τα στοιχεία της έκθεσης Milburn ενισχύει τη διαπίστωση ότι το εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου είναι ο κύριος βατήρας κοινωνικής κινητικότητας, κοινωνικοοικονομικής ανέλιξης και επαγγελματικής αποκατάστασης – και στηρίζει τη δημιουργία μίας πιο δίκαιης κοινωνίας.

Παράλληλα, πρέπει να κατανοήσουμε ότι δεν έχουν όλοι οι μαθητές τις ίδιες

ικανότητες, ότι δε μαθαίνουν όλοι τα ίδια πράγματα στον ίδιο χρόνο με τον ίδιο τρόπο – και συνεπώς πρέπει να μας γίνει συνείδηση ότι αντί για ισοπεδωτικές υποχρεώσεις πρέπει να προσφέρονται επιλογές, κάτι που συντελεί στην υποστήριξη των μη προνομιούχων. Οι προνομιούχοι εξασφαλίζουν τα όσα χρειάζονται, αξιοποιώντας το απεριόριστο δικαίωμα εκπαίδευσης, παίρνοντας τις επιλογές έξω από το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η προσφορά φροντιστηριακής υποστήριξης από το δημόσιο σχολείο στους μη προνομιούχους με σκοπό να φτάσουν στο απαιτούμενο επίπεδο για να αποφοιτήσουν από τη μέση εκπαίδευση, είναι δράση προς την ορθή κατεύθυνση. Η υποστήριξη από το δημόσιο σχολείο των ειδικών ενδιαφερόντων του κάθε παιδιού είναι άλλο ένα βήμα προς την ορθή κατεύθυνση. Οι προνομιούχοι θα τα εξασφαλίσουν αυτά και πολλά άλλα με δικά τους μέσα, ενώ

Στην Κύπρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το εκπαιδευτικό σύστημα είναι ο κύριος μοχλός της κοινωνικής κινητικότητας, της ισότητας και της πορείας προς μια πιο δίκαιη κοινωνία.

οι μη προνομιούχοι δεν μπορούν να τα έχουν παρά μόνο αν τους τα δώσει το δημόσιο σχολείο.

Η συντριπτική πλειοψηφία του λαού μας, η «κατώτερη» και η «μεσαία» κοινωνικοοικονομική τάξη έχουν ανάγκη το δημόσιο σχολείο και το δημόσιο πανεπιστήμιο, αντίθετα από την «άνωτερη» τάξη, η οποία έχει τη δυνατότητα να στραφεί προς το ιδιωτικό. Στους μη προνομιούχους λοιπόν, πρέπει να δώσουμε τη δυνατότητα και τις προϋποθέσεις για σπουδές με όλο και καλύτερες συνθήκες, για όσους ακολουθούν ένα όραμα, αξιοποιώντας τις ικανότητές τους. Αν δεν δημιουργήσουμε τέτοιες προϋποθέσεις κλείνουμε το δρόμο στο

όνειρο, απαγορεύουμε την κοινωνική κινητικότητα, στερούμε από τους μη προνομιούχους τη δυνατότητα για κοινωνικοοικονομική ανέλιξη και επαγγελματική αποκατάσταση, βάζουμε φραγμό στην εξέλιξή τους.

Ασφαλώς, η συνεχής βελτίωση είναι πάγια απαίτηση για κάθε εκπαιδευτικό σύστημα. Όμως οι δράσεις των μεταρρυθμίσεων πρέπει να είναι στοχευμένες και να υπηρετούν τον άνθρωπο και την ανάπτυξη μιας πιο δίκαιης κοινωνίας. Πρέπει να οδηγούν πιο ψηλά τους νέους, ανάλογα με τις ικανότητες τους, αφού η Πολιτεία τους εξασφαλίζει τις ίδιες προϋποθέσεις φοίτησης και μόρφωσης.

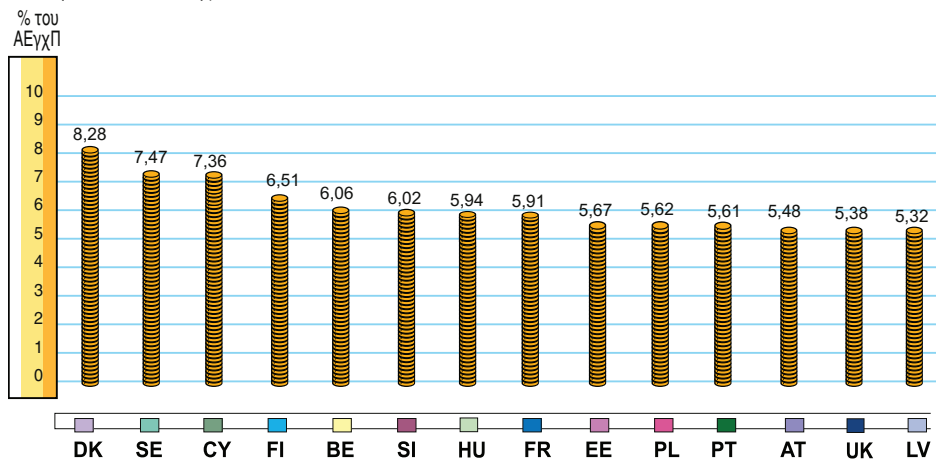
Βελτιώσεις ναι, χρειάζονται και πρέπει να γίνονται. Η αλλαγή όμως των στερεών θεμελίων που διαθέτει η Κυπριακή Δημοκρατία θα οδηγούσε σε πιο άδικη κοινωνία, ενώ το ζητούμενο είναι μία πιο δίκαιη κοινωνία. Στόχος μιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης δεν μπορεί να είναι

Η κρατούσα κοινωνικοοικονομική τάξη στηρίζει ένα εκπαιδευτικό σύστημα που την αναπαράγει, που είναι δηλαδή η κύρια τροχοπέδη στην ανάπτυξη δίκαιης κοινωνίας και στην εξασφάλιση κοινωνικής ισότητας.

η αντιγραφή ενός οικονομικού συστήματος, το οποίο θα βάραινε το χάσμα που χωρίζει το 20% των πλουσιότερων από το 20% των φτωχότερων. Στόχος θα πρέπει να είναι η διατήρηση αυτού που εδώ και δύο τουλάχιστον δεκαετίες χαρακτηρίζει την εξέλιξη της κυπριακής κοινωνίας, ότι δηλαδή στη διαμόρφωση του συνολικού δείκτη ανάπτυξης της χώρας, ο οποίος προκύπτει από τους δείκτες ανάπτυξης της οικονομίας, της υγείας και της παιδείας, τον πρώτο ρόλο κατέχει η παιδεία – και όχι η υγεία ή η οικονομία (βλ. **Διάγραμμα 1**, π.χ. στοιχεία Eurostat για το 2003). Και αυτό

Εκπαίδευση: επένδυση σε ανθρώπινο δυναμικό

Η εκπαίδευση είναι το κλειδί της επιτυχίας — τόσο για τα άτομα όσο και για την ΕΕ στο σύνολό της. Ποια αναλογία του πλούτου της αφιερώνει κάθε ευρωπαϊκή χώρα στην εκπαίδευση των κατοίκων της;

DK: τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν τη μεταδευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια εκπαίδευση.

FR: τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν τα γαλλικά υπερπόντια διαμερίσματα.

PT: τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν τις δαπάνες της τοπικής αυτοδιοίκησης για την εκπαίδευση.

Πηγή: Eurostat.

Διάγραμμα 1. Σύνολο δημοσίων δαπανών για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ

(Πηγή: Eurostat, στοιχεία του 2003)

διότι όποιος ασκεί εξουσία και παίρνει αποφάσεις δεν κρίνεται από τις προθέσεις ή τις δηλώσεις του, αλλά από τα έργα του, τα οποία αποτιμούνται με

αριθμούς. Και οι αριθμοί που εκφράζουν τους δείκτες ανάπτυξης είναι ένα καλό κριτήριο, αν δεν είναι και το μόνο αδιαμφισβήτητο.

Προτάσεις για τη μεταρρύθμιση της ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

του Θέμη Λαζαρίδη*
City University of New York

Παρά τις νησίδες αριστείας που αναμφισβήτητα υπάρχουν, το ελληνικό πανεπιστήμιο διέρχεται μια βαθιά θεσμική και ηθική κρίση. Τα απαράδεκτα φαινόμενα αυταρχισμού και βίας εκ μέρους μίας μερίδας των φοιτητών δεν είναι παρά η κορυφή του παγόβουνου. «Δομικά» προβλήματα, όπως τα πελατειακά δίκτυα, η συναλλαγή και η ευνοιοκρατία είναι πολύ πιο σοβαρά και δυσεπίλυτα. Σε πρόσφατο βιβλίο του γράφοντος (1) τα προβλήματα αυτά καταγράφονται και αναλύονται διεξοδικά. Παράλληλα, γίνεται σύγκριση του θεσμικού πλαισίου των ελληνικών πανεπιστημίων με αυτό των πανεπιστημίων του εξωτερικού και κατατίθεται μία δέσμη προτάσεων για θεσμική μεταρρύθμιση. Το παρόν άρθρο αποτελεί μία σύνοψη αυτών των προτάσεων. Τα προβλήματα του ελληνικού πανεπιστημίου θα μπορούσαν να κωδικοποιηθούν ως εξής:

- Απουσία σοβαρής και μακροπρόθεσμης εκπαιδευτικής πολιτικής. Ο εκάστοτε Υπουργός Παιδείας λειτουργεί με ορίζοντα το πολύ τετραετίας, τοποθετεί στελέχη αμφισβητούμενων γνώσεων και ικανοτήτων και λαμβάνει αποφάσεις με κριτήριο τον προσπορισμό ψήφων αντί

για το δημόσιο συμφέρον. Η δημιουργία πανεπιστημίων διεσπαρμένων σε τρεις ή τέσσερις τοποθεσίες είναι μια παγκόσμια ελληνική πρωτοτυπία που καταδεικνύει σαφώς την υποταγή της εκπαιδευτικής πολιτικής στη ψηφοθηρία. Πολλές φορές νέα τμήματα δημιουργούνται για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες κομματικά ευνοουμένων διδασκόντων και όχι τις εκπαιδευτικές ανάγκες της χώρας.

- Αναξιοκρατία, νεποτισμός, «ενδογαμία». Ο νόμος-πλαίσιο του 1982 εμπιστεύεται την εκλογή νέων μελών Διδακτικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (ΔΕΠ) στα τμήματα, που όμως έχουν αποδειχθεί ανάξια αυτής της εμπιστοσύνης. Ένα τεράστιο πρόβλημα είναι η «ενδογαμία» (inbreeding), δηλαδή η πλήρωση θέσεων ΔΕΠ σε ένα τμήμα από άτομα που έκαναν το διδακτορικό τους εκεί. Αυτό οδηγεί σε σταδιακή υποβάθμιση του τμήματος γιατί το στερεί από «νέο αίμα» και νέες ιδέες.
- Έλλειψη ακαδημαϊκής δεοντολογίας, συναλλαγή, πελατειακά δίκτυα - μορφές αντιακαδημαϊκής συμπεριφοράς, που ανθούν και μας έχουν εκθέσει επανειλημμένα στο εξωτερικό.

* Ο **Θέμης Λαζαρίδης** είναι Καθηγητής Χημείας στο City College, ένα από τα 11 κολέγια τετραετούς φοιτήσεως του City University of New York. Ασχολείται με τη θεωρητική και υπολογιστική Βιοφυσική και ειδικότερα με τη μοντελοποίηση πρωτεϊνών και της αλληλεπίδρασής τους με βιολογικές μεμβράνες. Πρόσφατα (2008) κυκλοφόρησε το βιβλίο του *Ο δρόμος για την αναγέννηση του ελληνικού πανεπιστημίου*. Μία πρώτη μορφή του παρόντος άρθρου δημοσιεύτηκε από: Ξενάκη Δ.Κ. (επιμ.): *Κατευθύνσεις προοδευτικής διακυβέρνησης* (2009). Αθήνα. Εκδόσεις Παπαζήση.

Τεράστιο πρόβλημα είναι η «ενδογαμία», η πλήρωση θέσεων ΔΕΠ σε ένα τμήμα από άτομα που έκαναν το διδακτορικό τους εκεί.

- Αναποτελεσματική διοίκηση, ανομία, ατιμωρησία. Στο όνομα μιας κακώς νοούμενης συναδελφικότητας συγκαλύπτονται οι παρανομίες και οι αντιδεοντολογικές συμπεριφορές. Αντίθετα, σε πειθαρχικό συμβούλιο παραπέμπονται αυτοί που αντιστρατεύονται το «σύστημα». Τα παραδείγματα κακοδιοίκησης είναι πολλά.
 - Χαμηλές απαιτήσεις, εσωστρέφεια, ξενοφοβία. Το επιστημονικό επίπεδο μερίδας των μελών ΔΕΠ είναι χαμηλό, μεταξύ άλλων χάρη και στις μεταβατικές διατάξεις του νόμου-πλαίσιου του 1982, με τις οποίες χιλιάδες πρώην βοηθοί και επιμελητές έγιναν καθηγητές με υποτυπώδεις διαδικασίες (2). Το χαμηλό επίπεδο οδηγεί στην εσωστρέφεια και στη ξενοφοβία.
 - Αθέμιτες πολιτικές παρεμβάσεις. Οι κομματικές φοιτητικές παρατάξεις παίζουν καθοριστικό ρόλο στην εκλογή πρυτάνεων. Βουλευτικά και κομματικά γραφεία ανενδοίαστα τηλεφωνούν σε καθηγητές με αίτημα να γίνει δεκτός ένας φοιτητής σε μεταπτυχιακό πρόγραμμα, να περάσει κάποιος φοιτητής ένα μάθημα, ή να υποστηριχθεί κάποιο υποψήφιο μέλος ΔΕΠ.
 - Χαλαρότητα στις σπουδές. Έλλειψη προαπαιτούμενων μαθημάτων, απερίοριστη δυνατότητα επανεξέτασης, αιώνια φοίτηση, ανοχή στην αντιγραφή, «δημοκρατικό 5» και άλλες τέτοιες διευκολύνσεις οδηγούν σε σημαντικό ποσοστό ημιμαθών πτυχιούχων.
 - Ατελείς μηχανισμοί κρίσης και διαχείρισης ερευνητικών προγραμμάτων. Η κατανομή των λιγοστών ερευνητικών κονδυλίων δεν είναι τόσο δίκαιη, αμερόληπτη και αξιοκρατική όσο θα έπρεπε. Δεν υπάρχουν μηχανισμοί αποφυγής σύγκρουσης συμφερόντων. Ο σχεδιασμός των προγραμμάτων από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ) είναι ατελής έως κακός, ενώ υπάρχει και ελλιπής λογοδοσία. Η διαχείριση των ερευνητικών προγραμμάτων από τους Ειδικούς Λογαριασμούς Κονδυλίων Έρευνας (ΕΛΚΕ) δεν φαίνεται να είναι πάντα χρηστή. Ο έλεγχος των ΕΛΚΕ από ορκωτούς λογιστές δεν είναι επαρκής για να αποτρέψει τη διαφθορά.
- Οι προτάσεις που γίνονται στο προαναφερθέν βιβλίο είναι οι εξής:
- 1. Αλλαγή του διοικητικού μοντέλου.** Στην Ελλάδα απουσιάζει κάθε είδους εξωτερικής επιρροής στη διοίκηση του πανεπιστημίου. Οι πρυτανικές αρχές εκλέγονται από τα μέλη ΔΕΠ (50%), τους φοιτητές (40%) και τους διοικητικούς υπαλλήλους (10%). Πολλά έχουν ειπωθεί για τη συναλλαγή μεταξύ φοιτητικών εκπροσώπων και υποψηφίων πρυτάνεων. Η πρόσφατη ρύθμιση για καθολική ψηφοφορία των φοιτητών είναι καταρχήν θετική, αλλά η διατήρηση του υπερβολικά μεγάλου ποσοστού βαρύτητας της ψήφου των φοιτητών, ανεξάρτητα από την προσέλευσή τους, ακυρώνει σε μεγάλο βαθμό τα αναμενόμενα οφέλη. Υπάρχει όμως και η συναλλαγή μεταξύ υποψηφίων πρυτάνεων και μελών ΔΕΠ. Πολλές φορές οι πρυτανικές αρχές συγκαλύπτουν ατασθαλίες μελών ΔΕΠ, επειδή ακριβώς εκλέγονται

Αυτοί που θρηνούν για τις κοινωνικές ανισότητες είναι ακριβώς αυτοί που υποστηρίζουν τις συντηχνίες στην άρνησή τους να αξιολογηθούν.

από αυτούς και λογοδοτούν σε αυτούς και όχι στην κοινωνία, στην οποία ανήκουν τα πανεπιστήμια.

Τα αμερικανικά πανεπιστήμια διοικούνται από Συμβούλιο Επιτρόπων (*Board of Trustees*). Στα δημόσια πανεπιστήμια τα μέλη του συμβουλίου συνήθως διορίζονται από τον κυβερνήτη της πολιτείας. Το συμβούλιο επιλέγει τον πρόεδρο του πανεπιστημίου μετά από ανοιχτό διαγωνισμό και με γνωμοδότηση των διδασκόντων. Ο πρόεδρος διορίζει τα ανώτερα διοικητικά στελέχη (*provost*, αντιπρόεδρους και κοσμητορες) και έχει τον τελικό λόγο στα περισσότερα ζητήματα. Οι πρόεδροι των τμημάτων αλλού εκλέγονται από τα μέλη ΔΕΠ και αλλού διορίζονται από τη διοίκηση. Τα διοικητικά στελέχη είναι ακαδημαϊκοί, οι οποίοι σε κάποια στιγμή της καριέρας τους επέλεξαν τον τομέα της διοίκησης και, εφόσον αξιολογούνται θετικά από τους ανωτέρους τους, έχουν απεριόριστο χρόνο θητείας κι έτσι αποκτούν την απαιτούμενη πείρα και κρίνονται για το έργο που παράγουν. Η διοίκηση και τα μέλη ΔΕΠ είναι δύο διακριτές οντότητες των οποίων η εξουσία εξισορροπείται.

Τα συμβούλια επιτρόπων είναι μία έξυπνη επινοήση για τη μείωση των αθέμιτων πολιτικών παρεμβάσεων και την αύξηση της ανεξαρτησίας του πανεπιστημίου από την πολιτική εξουσία. Συνήθως, αποτελούνται από προσωπικότητες κύρους, εκτός του πανεπιστημίου, που δεν έχουν σύγκρουση συμφερόντων και επομένως είναι ανιδιοτελείς. Επειδή το έργο τους δεν

είναι πλήρους απασχόλησης, είναι άμισθοι και αυτό αποκλείει την πελατειοκρατική μισοθηρία που συχνά παρατηρεί κανείς στην Ελλάδα. Αν και οι επίτροποι στα δημόσια πανεπιστήμια είναι διορισμένοι, η παρεμβολή τους μεταξύ της πολιτικής εξουσίας και του πανεπιστημίου μετριαίνει και αμβλύνει τον κρατικό έλεγχο. Όταν μάλιστα η θητεία του επιτρόπου είναι μεγαλύτερης διάρκειας από αυτήν του πολιτικού που τον διορίζει, διασφαλίζεται μία συνέχεια στην εκπαιδευτική πολιτική και έτσι αποφεύγονται οι απότομες αλλαγές πλεύσης όταν ένα νέο κόμμα ή άτομο έρχεται στην εξουσία. Όλες οι αποφάσεις (προγράμματα σπουδών, προσλήψεις, προαγωγές κτλ.) σταματούν στο συμβούλιο. Η μόνη δικαιοδοσία που μένει στους πολιτικούς είναι να αποφασίσουν για το ύψος της χρηματοδότησης. Αυτό ενισχύει την ακαδημαϊκή ελευθερία και έτσι για παράδειγμα καθιστά πολύ πιο εύκολο για έναν πανεπιστημιακό να ασκήσει σκληρή κριτική στην πολιτική εξουσία.

Αλλά και στις ευρωπαϊκές χώρες τα πανεπιστήμια διοικούνται από συμβούλια στα οποία την πλειοψηφία έχουν τα εξωτερικά μέλη (3). Για παράδειγμα στη Σουηδία τα πανεπιστήμια διοικούνται από συμβούλιο στο οποίο την πλειοψηφία έχουν τα μέλη που διορίζονται από την κυβέρνηση. Στη Δανία και στην Ιρλανδία ο πρύτανης εκλέγεται από το συμβούλιο, στο οποίο την πλειοψηφία έχουν τα εξωτερικά μέλη. Στην Αυστρία το συμβούλιο έχει 2n+1 μέλη: n μέλη ορίζονται από την κυβέρνηση, n από την Σύγκλητο (αιρετή) και 1 μέλος είναι κοινής αποδοχής. Τα βρετανικά πανεπιστήμια δεν έχουν κοινό τρόπο διοίκησης, αλλά γενικά και εκεί οι πρυτάνεις εκλέγονται από συμβούλιο, στο οποίο την πλειοψηφία έχουν τα εξωτερικά μέλη (4). Το εξαιρετικό είναι το Ομοσπονδιακό

Ινστιτούτο Τεχνολογίας της Ζυρίχης (ETH Ζυρίχης), το οποίο διοικείται από συμβούλιο αποτελούμενο από τον πρόεδρο, δύο αντιπροέδρους και τον πρύτανη. Ο πρύτανης εκλέγεται από τα μέλη ΔΕΠ και ασχολείται με θέματα διδασκαλίας, ενώ ο πρόεδρος επιλέγεται από το Διοικητικό Συμβούλιο του ETH (ETH Board), τα μέλη του οποίου διορίζονται για 5 χρόνια από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση.

Με το παραπάνω σκεπτικό, προτείνεται η προσαρμογή του τρόπου διοίκησης των ελληνικών πανεπιστημίων σε αυτόν των πανεπιστημίων του εξωτερικού. Ναι, να αυξηθεί η αυτοδυναμία των πανεπιστημίων και η ανεξαρτησία τους από το Υπουργείο Παιδείας, αλλά με τρόπο που να μην οδηγήσει σε περισσότερη ασυδοσία και ατιμωρησία. Για να γίνει αυτό, η διοίκηση του πανεπιστημίου θα πρέπει να είναι καθαίρεσιμη. Αν βρεθεί τρόπος να ανατεθεί η διοίκηση των πανεπιστημίων σε ανθρώπους με ικανότητες και πυγμή, αυτοί μετά θα αναλάβουν και τις απαραίτητες πρωτοβουλίες για την επίλυση των προβλημάτων που σχετίζονται με το επίπεδο των σπουδών.

Η αξιοκρατία στις προσλήψεις αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο για την οικοδόμηση ενός ποιοτικού πανεπιστημίου.

2. Ριζική αναθεώρηση του άρθρου 16.

Η μεταρρύθμιση του ελληνικού πανεπιστημίου θα διευκολυνόταν από μια ριζική αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος, το οποίο όχι μόνο απαγορεύει τη λειτουργία των ιδιωτικών πανεπιστημίων, αλλά και επηρεάζει σημαντικά αυτήν των δημόσιων. Υπάρχουν διατάξεις στο άρθρο αυτό που παρεμποδίζουν τις τομές οι οποίες χρειάζονται για την αναβάθμιση των πανεπιστημίων [π.χ. ο περιοριστικός καθορισμός της νομικής υπόστασης των δημοσίων πανεπιστημίων ως Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ)]. Τα δημόσια ερευνητικά κέντρα που λειτουργούν όμως ως Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ) είναι κατά γενική ομολογία πιο αποτελεσματικά. Επίσης, προβληματική είναι η επιταγή ότι η εκπαίδευση παρέχεται δωρεάν σε όλες

τις βαθμίδες. Τα πλεονεκτήματα της δωρεάν παιδείας είναι γνωστά, όμως υπάρχουν και μειονεκτήματα: το «τζάμπα» μειώνει την προσωπική υπευθυνότητα και οδηγεί σε καταχρήσεις και σπατάλες. Ειδικά για τα πανεπιστήμια, το κόστος της εκπαίδευσης μοιράζεται από κοινού σε όλους, όμως το αγαθό της παιδείας το απολαμβάνει μόνο ένα μέρος του πληθυσμού. Δεν πρέπει κάποιος να συνεισφέρει οικονομικά στην εκπαίδευσή του όταν θα έχει ο ίδιος οικονομικό όφελος από την εκπαίδευση που θα λάβει; Ένα σύστημα διδασκόντων, σε συνδυασμό με υποτροφίες για τους οικονομικά ασθενέστερους, θα ήταν σημαντικά πιο ενεργητικό για τους τελευταίους. Σημειωτέον ότι η επιταγή του Συντάγματος για δωρεάν παιδεία ήδη παραβιάζεται στην περίπτωση του Ανοικτού Πανεπιστημίου, του νεοσύστατου Διεθνούς Πανεπιστημίου και των μεταπτυχιακών προγραμμάτων. Αν επιζητούμε ένα σύγχρονο σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπου ο καθένας να σπουδάζει αυτό που θέλει, σε όποια ηλικία το θέλει, είναι αυτό εφικτό χωρίς κάποια οικονομική συνεισφορά από τους εκπαιδευόμενους; Μπορεί η Πολιτεία να προσφέρει υψηλής ποιότητας εκπαίδευση με ένα σύστημα όπου όλα είναι δωρεάν; Τέλος, η διακήρυξη ότι τα πανεπιστήμια είναι «πλήρως αυτοδιοικούμενα» είναι ασαφής και μπορεί να οδηγήσει σε περιπέτειες, αν αποφασιστεί να αλλάξει ο τρόπος διοίκησης των πανεπιστημίων. Για τους λόγους αυτούς, η ριζική αναθεώρηση του άρθρου 16 θα βοηθούσε σημαντικά όχι μόνο στην απελευθέρωση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στο χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και στην αναβάθμιση του δημοσίου πανεπιστημίου.

3. Θεσμοί που προάγουν την αξιοκρατία στις προσλήψεις. Η αξιοκρατία στις προσ-

λήψεις αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο για την οικοδόμηση ενός ποιοτικού πανεπιστημίου. Ο καλύτερος τρόπος να προαχθεί η αξιοκρατία είναι έμμεσα, με τη δημιουργία κινήτρων για την πρόσληψη του αξιότερου. Ένας βασικός τρόπος για τη δημιουργία τέτοιων κινήτρων είναι η (εξωτερική) αξιολόγηση, που παρακινεί τα τμήματα να προσλαμβάνουν τους καλύτερους. Άλλος τρόπος είναι η αξιοκρατική χρηματοδότηση, που δίνει στα πανεπιστήμια κίνητρο να προσλαμβάνουν άξιους ερευνητές, καθώς μόνο αυτοί έχουν τη δυνατότητα να φέρνουν ερευνητικά προγράμματα (από τα οποία κερδίζει και το πανεπιστήμιο μέσω της προσαύξησης που πιστώνεται στο πανεπιστήμιο για τη στήριξη της ερευνητικής υποδομής).

Μαζί με τους έμμεσους τρόπους, καλό είναι να υπάρχουν και άμεσοι μηχανισμοί ελέγχου. Προτείνεται η επίβλεψη και έγκριση των αποφάσεων του τμήματος από την κοσμητεία και το πρυτανικό συμβούλιο, όπως επίσης και από ένα ανεξάρτητο «γραφείο αξιοκρατίας και διαμεσολάβησης». Αν κάποιος υποψήφιος θεωρήσει ότι αδικήθηκε, δεν θα προσφύγει στο Συμβούλιο Επικρατείας, όπως συμβαίνει σήμερα, αλλά στα αρμόδια όργανα του πανεπιστημίου, δηλαδή στο «γραφείο αξιοκρατίας» ή τον πρύτανη. Αν θεωρήσει ότι και ο πρύτανης δεν είναι αμερόληπτος, θα μπορεί να προσφύγει και στο Συμβούλιο Επιτρόπων. Ένα απλό αλλά σημαντικό μέτρο είναι η απαγόρευση πρόσληψης σε ένα τμήμα διδασκόντων του ίδιου τμήματος, χωρίς κάποιο διάστημα απασχόλησής τους ως μέλη ΔΕΠ σε άλλο ίδρυμα. Αυτό το μέτρο θα καταπολεμήσει την ενδογαμία και θα μειώσει δραστικά την αναξιοκρατία, η οποία προέρχεται από εύνοια προς τον «εσωτερικό υποψήφιο».

4. Αξιολόγηση παντού. Είναι επιτακτική

ανάγκη να ολοκληρωθεί η εφαρμογή του νόμου 3374/2005 για την αξιολόγηση. Επίσης, πρέπει να εφαρμοστεί γενικευμένα η αξιολόγηση της διδακτικής επάρκειας των μελών ΔΕΠ. Στις ΗΠΑ η αξιολόγηση αυτή γίνεται με δύο τρόπους: α) από συναδέλφους, μέλη ΔΕΠ ανώτερων βαθμίδων, οι οποίοι παρατηρούν το διδάσκοντα στην τάξη, β) με ερωτηματολόγια που συμπληρώνονται από φοιτητές στο τέλος του μαθήματος. Αυτή είναι και η πιο σκληρή αξιολόγηση. Τα αποτελέσματά της περιλαμβάνονται στο φάκελο του διδάσκοντα και παίζουν σημαντικό ρόλο στην προαγωγή και μονιμοποίησή του.

Η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου των πανεπιστημίων θα μπορούσε να γίνει και με πανελλήνιες εξετάσεις μετά την αποφοίτηση από το πανεπιστήμιο. Οι εξετάσεις αυτές, διαφορετικές σε κάθε κλάδο, θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν για διάφορους σκοπούς: θα μπορούσαν για παράδειγμα, να αντικαταστήσουν τις εξετάσεις του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ) και να χρησιμοποιηθούν ως ένα επιπλέον κριτήριο για

Απεριόριστη δυνατότητα επανεξέτασης, αιώνια φοίτηση, ανοχή στην αντιγραφή, «δημοκρατικό 5» και άλλες τέτοιες διευκολύνσεις οδηγούν σε σημαντικό ποσοστό ημιμαθών πτυχιούχων.

την αποδοχή σε μεταπτυχιακά προγράμματα. Στην περίπτωση των επαγγελματικών σχολών (Ιατρική, Πολυτεχνείο, Νομική) θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν για την απόκτηση της άδειας άσκησης επαγγέλματος (οι σημερινές εξετάσεις του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας είναι μια τυπική διαδικασία με υποτυπώδεις προφορικές ερωτήσεις). Η στατιστική επεξεργασία των αποτελεσμάτων των εξετάσεων αυτών θα μας επέτρεπε να αποτιμήσουμε και το εκπαιδευτικό έργο κάθε πανεπιστημιακού τμήματος σε σχέση με την ποιότητα των φοιτητών που εισήχθησαν. Αυτή η ανάλυση μπορεί να γίνει και σήμερα σε κάποιο βαθμό με τις εξετάσεις του ΑΣΕΠ. Οι συγκεντρωτικές επιδόσεις των αποφοίτων κάθε ιδρύματος

θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού του έργου. Σημειωτέον ότι ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας & Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) προτείνει για τα πανεπιστήμια τη θέσπιση ενός προγράμματος όπου, δειγματοληπτικά, επιλεγμένοι φοιτητές (ή απόφοιτοι) θα δίνουν εξετάσεις για να διαπιστωθεί τι έχουν μάθει (5).

5. Εκπαιδευτική πολιτική που να προάγει την αριστεία. Πέρα από τη διάκριση ΑΕΙ-ΤΕΙ, δεν υπάρχει στην Ελλάδα διαβάθμιση ποιότητας στα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Όλα τα πανεπιστήμια είναι λίγο-πολύ παρόμοια. Εξαιρετικοί δάσκαλοι και ερευνητές είναι διεσπαρμένοι σε διάφορα ιδρύματα. Τα κεντρικά πανεπιστήμια προτιμούνται από τους φοιτητές για γεωγραφικούς λόγους, αλλά δεν είναι απαραίτητως καλύτερα από τα περιφερειακά. Η διαβάθμιση ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση είναι επιθυμητή, ιδιαίτερα σήμερα που ο αριθμός των φοιτητών έχει αυξηθεί δραματικά. Μια κοινωνία πρέπει να δίνει ιδιαίτερη προσοχή στην εκπαίδευση της μερίδας εκείνης των νέων που έχει υψηλές επιδόσεις (δηλαδή των μαθητών του 18-20). Τα πλεονεκτήματα της διαβάθμισης ποιότητας είναι αρκετά: α) εξαιρετικοί επιστήμονες θέλουν να έχουν εξαιρετικούς συναδέλφους και εξαιρετικούς φοιτητές, καθώς έτσι δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για συνεργασίες και μια γενικότερη ατμόσφαιρα αριστείας, β) η δυνατότητα απόκτησης ενός πτυχίου με μεγαλύτερη αξία ανταμείβει τους ικανούς μαθητές και δημιουργεί κίνητρα σε όλους τους μαθητές για καλύτερες επιδόσεις, γ) δημιουργείται άμιλλα μεταξύ των πανεπιστημίων για την κατάκτηση του ανώτατου επιπέδου (*elite status*).

Κάποια ευρωπαϊκά κράτη προσπαθούν ήδη να ενισχύσουν την υπάρχουσα δια-

βάθμιση ποιότητας. Η Γερμανία, για παράδειγμα, ξεκίνησε ένα διαγωνισμό (*Exzellenzinitiative*) για να ξεχωρίσει και να ανταμείψει μερικά ελίτ ιδρύματα, τα οποία θα εισπράξουν 30 εκ. ευρώ το χρόνο για 5 χρόνια, σε μία προσπάθεια να εξομοιωθούν με τα καλύτερα ιδρύματα της Αμερικής και της Αγγλίας. Στη Γαλλία ανέκαθεν υπήρχε διαχωρισμός μεταξύ των ελίτ ιδρυμάτων (*Grandes Écoles*) και των απλών πανεπιστημίων.

Ένας δραστικός τρόπος για να επιτευχθεί η διαβάθμιση ποιότητας θα ήταν η μετακίνηση διδακτικού προσωπικού από το ένα πανεπιστήμιο στο άλλο. Μία τέτοια μετακίνηση δε φαίνεται να παρουσιάζει νομικό κώλυμα, αφού όλοι οι διδάσκοντες είναι υπάλληλοι του δημοσίου. Ως πρώτο βήμα θα μπορούσε να γίνει μια βιβλιομετρική αξιολόγηση όλων των μελών ΔΕΠ για να εκτιμηθεί η υπάρχουσα κατάσταση. Το πιο δύσκολο βήμα είναι η λήψη αποφάσεων για την αναδιοργάνωση, η οποία, επειδή είναι πολιτικά ευαίσθητη, θα έπρεπε να ανατεθεί σε μία επιτροπή απαρτιζόμενη από τους πιο διακεκριμένους Έλληνες επιστήμονες από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Αρχικά, θα μπορούσε να επιδιωχθεί η δημιουργία ενός ελίτ πανεπιστημίου με τη συγκέντρωση των καλύτερων επιστημόνων σε κάθε τομέα. Ένα ποσοστό των θέσεων θα μπορούσε να διατεθεί για την προσέλκυση επιστημόνων από το εξωτερικό. Η συγκέντρωση της ποιότητας δεν θα είναι απλώς μια ανακατανομή, διότι μακροπρόθεσμα θα βοηθήσει στη βελτίωση όλων των πανεπιστημίων. Βέβαια, για να πετύχει αυτό χρειάζονται προϋποθέσεις: ένα ελίτ πανεπιστήμιο χρειάζεται περισσότερους πόρους. Για να προσελκύσει τους καλύτερους επιστήμονες (ιδιαίτερα αν είναι στην επαρχία), ίσως χρειάζεται να προσφέρει και καλύτερους μισθούς. Θα

μπορούσε επίσης να υπόκειται σε ιδιαίτερο νομικό πλαίσιο.

Είναι η διαβάθμιση ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση και η ύπαρξη ελίτ ιδρυμάτων κοινωνικά άδικη; Ασφαλώς υπάρχουν κοινωνικές ανισότητες στην πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (6), πρέπει όμως να αντιμετωπιστούν με την παροχή βοήθειας στους οικονομικά ασθενέστερους και με την αναβάθμιση του δημόσιου σχολείου, όχι με την ισοπέδωση προς τα κάτω, με την εξίσωση του άξιου με τον μέτριο και με το χαμήλωμα του πήχυ - όπως επιδιώκουν όσοι εναντιώνονται στη βάση του 10. Η υποβάθμιση του δημόσιου σχολείου τα τελευταία 20 χρόνια προήλθε περισσότερο από την έλλειψη αξιολόγησης των διδασκόντων και των διοικητικών στελεχών του εκπαιδευτικού συστήματος, παρά από τη θρυλική «υποχρηματοδότηση». Το περίεργο είναι ότι αυτοί που θρηνούν για τις κοινωνικές ανισότητες, είναι ακριβώς αυτοί που υποστηρίζουν τις συντεχνίες των δασκάλων και των καθηγητών στην άρνησή τους να αξιολογηθούν. Είναι αυτοί ακριβώς που υποστηρί-

Να θεσπιστεί μηχανισμός συστηματικής και αντικειμενικής αξιολόγησης των πανεπιστημιακών συγγραμμάτων.

ζουν τις μαθητικές καταλήψεις, μία μεγάλη πληγή που συντελεί στην περαιτέρω υποβάθμιση του δημόσιου σχολείου.

6. Ανεξάρτητη αρχή για τα πανεπιστήμια. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι ένα πολύπλοκο θέμα, που η διαχείρισή του απαιτεί προσεκτική μελέτη και ειδικές γνώσεις. Ποιος αποφασίζει για το ποια τμήματα χρειάζεται να δημιουργηθούν ή να κλείσουν; Ποιος αποφασίζει για το αν χρειάζονται νέα πανεπιστήμια; Ασφαλώς η πολιτική ηγεσία έχει τον τελικό λόγο, αλλά χρειάζεται λεπτομερής γνωμοδότηση. Η επεξεργασία αυτών των θεμάτων δεν μπορεί να γίνει από το διοικητικό μηχανισμό του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ). Η ιδέα μίας ανεξάρτητης αρχής για τα πανεπιστήμια υποστηρίχθηκε από το Νίκο Μουζέλη (7). Υπήρχε στο αρχικό κείμενο

της επιτροπής Βερέμη, το οποίο κυκλοφόρησε γύρω στα τέλη του 2005 (8), αλλά απαλείφθηκε στο τελικό πόρισμα. Είναι απαραίτητο να θεσμοθετηθεί ένα ανώτατο όργανο, ίσως με τη νομική μορφή της ανεξάρτητης αρχής, που να γνωμοδοτεί στο ΥΠΕΠΘ για θέματα εκπαιδευτικής πολιτικής, κάτι σαν το *Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας και Θρησκευμάτων* (ΕΣΥΠ), αλλά με περισσότερες εξουσίες και πληρέστερο θεσμικό πλαίσιο. Τα Διοικητικά Συμβούλια (*Boards of Regents*) στα αμερικανικά πανεπιστήμια θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα πρότυπο για την αρχή αυτή (9). Το όργανο πρέπει να είναι ολιγομελές και όχι διακομματικό, αλλά ακομμάτιστο. Καίριας σημασίας εδώ είναι η αξιοκρατία: πρέπει σε αυτό το όργανο να μετέχουν οι διαπρεπέστεροι Έλληνες επιστήμονες, όχι οι πολιτικά ευνοούμενοι. Η αξιοκρατία στο όργανο αυτό δεν μπορεί να διασφαλιστεί αποκλειστικά μέσω του θεσμικού πλαισίου. Σημαντικό ρόλο πρέπει να παίξουν και οι ενεργοί πολίτες, μέσω της δημόσιας κριτικής.

7. Αξιοπίστοι μηχανισμοί κρίσης και διαχείρισης ερευνητικών προγραμμάτων. Χρειάζεται μία εκ βάθρων αναδιάρθρωση του συστήματος κρίσης και διαχείρισης ερευνητικών κονδυλίων. Η αξιοκρατικότητα των κρίσεων, που θα κάνει ο υπό σύσταση *Εθνικός Οργανισμός Έρευνας και Τεχνολογίας*, θα εξαρτηθεί από τον εσωτερικό κανονισμό του. Θα πρέπει να θεσπιστούν διαφανείς μηχανισμοί για την αμερόληπτη κρίση των ερευνητικών προτάσεων. Επειδή «μικρό χωριό, κακό χωριό» - και για να αποφευχθούν οι «παρεούλες» - θα ήταν καλό να χρησιμοποιούνται αποκλειστικά ξένοι κριτές (μία μικρή αμοιβή θα είναι επαρκές κίνητρο για να συμμετέχουν). Προτείνεται η κατάργηση των ΕΛΚΕ και η αντικατάστασή τους από μια κεντρική

υπηρεσία διαχείρισης ερευνητικών κονδυλίων, στην οποία θα αποδίδονται όλα τα ερευνητικά κονδύλια με τους προϋπολογισμούς. Οι ερευνητές θα καταθέτουν ηλεκτρονικά αιτήσεις πληρωμών. Η υπηρεσία θα ελέγχει τη νομιμότητα αυτών των εξόδων και θα εκδίδει τις επιταγές πληρωμής. Στο τέλος του προγράμματος, η υπηρεσία θα καταθέτει σε κάποιο ελεγκτικό όργανο λεπτομερή αναφορά για τον τρόπο που αναλώθηκε η χορηγία. Το πανεπιστήμιο θα διαχειρίζεται το ποσό από τις χορηγίες που προορίζεται για υποστήριξη της έρευνας όπως αυτό κρίνει σωστό, μέσα σε λογικά πλαίσια (για υποδομές, βιβλιοθήκη, κτλ).

8. Θέσπιση πανεπιστημιακής αστυνομίας. Για τα προβλήματα βίας αυτονόητη λύση είναι η δημιουργία πανεπιστημιακής αστυνομίας με βάση τα διεθνή πρότυπα, που θα συνεργάζεται με την πολιτική αστυνομία για την τήρηση της τάξης. Τα στελέχη της πανεπιστημιακής αστυνομίας θα είναι ειδικά εκπαιδευμένα, ένστολα και άοπλα. Θα επεμβαίνουν σε κάθε βίαιη πράξη και θα επιβάλουν την τάξη. Για παράδειγμα, θα εγγυώνται την πρόσβαση κάθε μέλους ΔΕΠ στο γραφείο του και κάθε φοιτητή στις αίθουσες διδασκαλίας (δηλαδή, ναι, θα λύουν τις απεργίες και αντιδημοκρατικές καταλήψεις). Θα διαφυλάττουν την ελευθερία διακίνησης ιδεών όταν αυτή απειλείται από αυταρχικές ομάδες. Θα επεμβαίνουν όταν ομάδες φοιτητών εισβάλλουν παράνομα σε συνεδριάσεις, χτίζουν γραφεία καθηγητών, διαπληκτίζονται μεταξύ τους, κτλ. Θα προστατεύουν τη δημόσια περιουσία από κλοπές και βανδαλισμούς. Θα περιπολούν για την αποτροπή ποινικών αδικημάτων, όπως είναι η διακίνηση ναρκωτικών. Σε περίπτωση τέλεσης ποινικών αδικημάτων στους χώρους του

πανεπιστημίου, θα καλούν ή θα συνεργάζονται με την αστική αστυνομία.

9. Κατάργηση της δωρεάν διανομής των πανεπιστημιακών συγγραμμάτων. Οι εξοικονομούμενοι πόροι να διατεθούν σε υποτροφίες για οικονομικά ασθενέστερους φοιτητές. Επίσης, να δημιουργηθούν πανεπιστημιακά βιβλιοπωλεία, τα οποία να πωλούν νέα και μεταχειρισμένα πανεπιστημιακά συγγράμματα σε τιμή κόστους. Ταυτόχρονα, να θεσπιστεί μηχανισμός συστηματικής και αντικειμενικής αξιολόγησης των πανεπιστημιακών συγγραμμάτων. Παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί στην ποιότητά τους, ακόμα κυκλοφορούν βιβλία πρόχειρα και κακογραμμένα, που περιέχουν ακόμα και οφθαλμοφανή λάθη. Τα βιβλία θα μπορούσαν να αξιολογούνται από επιτροπές επιστημόνων κάθε γνωστικού πεδίου, που δεν θα έχουν σύγκρουση συμφερόντων ή προσωπική σχέση με τους συγγραφείς. Η αξιολόγηση θα μπορούσε να περιγράφει τα προτερήματα και μειονεκτήματα του βιβλίου και να προτείνει ένα βαθμό (π. χ. από το 1 ως το 5). Αν οι αξιο-

Όταν η πολιτεία κάνει αναξιοκρατικές επιλογές και κανείς δεν αντιδρά, το μισό φταίξιμο είναι δικό μας.

λογήσεις αναρτώνται σε κεντρική ιστοσελίδα, τα βιβλία για το ίδιο μάθημα θα κατατάσσονται αξιολογικά και θα είναι πιο δύσκολο για ένα διδάσκοντα να υιοθετήσει το δικό του σύγγραμμα αν είναι υποδεέστερο. Η αξιολόγηση των συγγραμμάτων είναι πολύ πιο αποτελεσματική δράση από το δικαίωμα επιλογής συγγράμματος που θεσπίστηκε στο νόμο 3549/2007. Οι φοιτητές πιθανότατα θα επιλέξουν το σύγγραμμα του διδάσκοντος, προσδοκώντας ότι θα τους φανεί πιο χρήσιμο στις εξετάσεις.

10. Αλλαγές στη λειτουργία των φοιτητικών συλλόγων. Οι φοιτητές ενός τμήματος έχουν το δικαίωμα να συγκροτήσουν σύλλογο με υποσυλλόγους, που αντιστοιχούν σε κάθε έτος σπουδών. Μέλη του συλλόγου είναι αυτοδικαίως όλοι οι εγγεγραμμένοι φοιτητές του τμήματος, εξαι-

ρουμένων αυτών που έχουν υπερβεί το κανονικό όριο σπουδών κατά δύο έτη. Οι φοιτητές που έχουν υπερβεί το κανονικό όριο σπουδών κατά λιγότερο από δύο έτη συγκροτούν ξεχωριστό υποσύλλογο (αυτό λύνει το πρόβλημα των «αιωνίων» φοιτητοσυνδικαλιστών).

Για τη μείωση του κομματισμού και την εξασφάλιση ίσου δικαιώματος του εκλέγεσθαι μεταξύ κομματικά ενταγμένων και ανένταχτων, προτείνεται οι εκλογές να γίνονται με ενιαίο ψηφοδέλτιο. Οι ψηφοφόροι βάζουν σταυρούς και οι υποψήφιοι με τους περισσότερους σταυρούς αποτελούν το Δ.Σ. του έτους. Τα μέλη των Δ.Σ. των ετών εκλέγουν το προεδρείο του συλλόγου του τμήματος. Οι αποφάσεις των γενικών συνελεύσεων θεωρούνται έγκυρες μόνο όταν είναι παρόν τουλάχιστον το 50% των μελών τους και οι ψηφοφορίες γίνονται με αδιάβλητο τρόπο (με έλεγχο ταυτότητας). Εννοείται ότι γενική συνέλευση ενός συλλόγου με χιλιάδες μέλη δεν είναι εφικτή για πρακτικούς λόγους. Στην περίπτωση αυτή, μπορούν να αναπτυχθούν διαδικασίες με χρήση του διαδικτύου.

Τα τριμελή προεδρεία όλων των τμημάτων του ιδρύματος αποτελούν τη Φοιτητική Σύγκλητο, η οποία και εκλέγει το δικό της πρόεδρο, αντιπρόεδρο και γραμματέα. Η Φοιτητική Σύγκλητος επίσης εκλέγει ένα μέλος της ως εκπρόσωπο των φοιτητών στο Πρυτανικό Συμβούλιο. Τα προεδρεία των Φοιτητικών Συγκλήτων όλων των ιδρυμάτων της χώρας συνιστούν την Εθνική Φοιτητική Ένωση Ελλάδος (ΕΦΕΕ), η οποία συνέρχεται μετά τις φοιτητικές εκλογές και εκλέγει το δικό της προεδρείο και όποια άλλα όργανα επιθυμεί. Ανάλογα όργανα συγκροτούνται και για τους μεταπτυχιακούς φοιτητές.

11. Αλλαγές στον τρόπο εισαγωγής στο πανεπιστήμιο. Ο σημερινός τρόπος εισαγωγής στο πανεπιστήμιο δεν είναι υπεύθυνος για όλες τις κακοδαιμονίες (π.χ. η παραπαιδεία δεν οφείλεται τόσο στον τρόπο εισαγωγής όσο στην υποβάθμιση του δημόσιου σχολείου), υπάρχουν προβλήματα, όπως η απουσία κινητικότητας μετά την εισαγωγή ή η δυσκολία να σπουδάσει κάποιος σε μεγαλύτερη ηλικία, που συνδέονται άμεσα με αυτόν. Όταν το μόνο που μετράει για την εισαγωγή στο πανεπιστήμιο είναι η επίδοση στις πανελλήνιες εξετάσεις, είναι φυσικό για το μαθητή να επικεντρώνεται σε αυτές και να μη δίνει σημασία στο σχολείο. Έτσι το σχολείο υποβαθμίζεται. Σε όλες τις χώρες οι βαθμοί του λυκείου αποτελούν βασικό κριτήριο για είσοδο στο πανεπιστήμιο – κάτι που ίσχυε και στην Ελλάδα τη δεκαετία του '80.

Ο αριθμός των εισακτέων θα πρέπει να αποφασίζεται από κάθε τμήμα σε συνεργασία με τη διοίκηση του πανεπιστημίου. Για να μη μειωθεί όμως υπέρ του δέοντος ο αριθμός εισακτέων στα τμήματα θα πρέπει να υπάρχουν κίνητρα. Για παράδειγμα, ο αριθμός μελών ΔΕΠ του τμήματος και η χρηματοδότηση θα πρέπει να είναι συναρτήσεις του αριθμού των φοιτητών που εισάγονται και που αποφοιτούν από ένα τμήμα. Για τη διευκόλυνση της φοίτησης σε οποιαδήποτε ηλικία, θα μπορούσε να οριστεί ένα ποσοστό εισακτέων μεγαλύτερης ηλικίας, που θα εισάγεται με βάση μόνο τις πανελλήνιες εξετάσεις δεξιότητας και ίσως την επαγγελματική εμπειρία. Η δυνατότητα φοίτησης σε κάθε ηλικία θα μειώσει τη ψυχολογική πίεση των μαθητών στο λύκειο και την ανάγκη για φροντιστήριο. Για τη διευκόλυνση της κινητικότητας και τη μείωση των ανενεργών και αδιάφορων φοιτητών

προτείνεται να διατηρεί κανείς διά βίου το δικαίωμα να εγγραφεί σε οποιαδήποτε σχολή του επιτρέπεται, βάσει των μορίων του και των μαθημάτων στα οποία εξετάστηκε κατά τη χρονιά αποφοίτησης από το λύκειο.

12. Αξιοποίηση του επιστημονικού δυναμικού της διασποράς. Οι απόδημοι Έλληνες επιστήμονες είναι μία δυναμική μερίδα του ελληνισμού που μένει αναξιοποίητη. Αυτή η «διαρροή εγκεφάλων» αποτελεί μεγάλο πρόβλημα για τη χώρα, διότι τη στερεί από το πιο δυναμικό της κομμάτι. Η Πολιτεία αερολογεί μιλώντας για την επιστροφή αυτών των επιστημόνων, αλλά στην πράξη δεν κάνει τίποτα. Το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού είναι ένα εν πολλοίς διακοσμητικό όργανο, το οποίο αναλώνει δημόσιους πόρους παράγοντας ελάχιστο έργο. Τα πανεπιστήμια αποτελούν έναν εχθρικό χώρο για τους επαναπατριζόμενους επιστήμονες (αρκετοί δοκίμασαν να γυρίσουν και ετράπησαν μετά από λίγο σε φυγή) και βιομηχανία, η οποία θα χρειαζόταν και θα αξιοποιούσε τις γνώσεις τους, δεν υπάρχει. Ίσως μάλι-

Οι απόδημοι Έλληνες επιστήμονες είναι μία δυναμική μερίδα του ελληνισμού που μένει αναξιοποίητη.

στα να υφίσταται και κάποια ανταγωνιστική διάθεση προς τους επιστήμονες της διασποράς από την κυρίαρχη εγχώρια επιστημονική και πολιτική μετρίότητα, που αισθάνεται ότι οι «καρέκλες» της απειλούνται από αξιότερους ανθρώπους. Η κατάσταση αυτή δεν μπορεί να συνεχιστεί. Χρειάζεται αυτο-οργάνωση και ενεργοποίηση των επιστημόνων της διασποράς. Ένα πρώτο βήμα θα ήταν η δημιουργία ενός επίσημου συλλόγου των Ελλήνων επιστημόνων της διασποράς με τους εξής σκοπούς:

α) Την καταγραφή του ανά τον κόσμο ελληνικού επιστημονικού δυναμικού σε βάση δεδομένων. Τέτοιες προσπάθειες έχουν γίνει στο παρελθόν από τη *Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας* (ΓΓΕΤ) ή τις κατά τόπους πρεσβείες, αλλά όχι με συστηματικό και συντηρησιμο τρόπο.

β) Την ενίσχυση των επιστημονικών και ερευνητικών συνεργασιών μεταξύ αποδήμων Ελλήνων επιστημόνων και Ελλάδας, την ανάπτυξη αίσθησης κοινότητας, τη διασύνδεση και την αλληλοβοήθεια μεταξύ τους.

γ) Τη δραστηριοποίηση για την επίτευξη κοινών στόχων, όπως λόγου χάριν την προώθηση των εθνικών θεμάτων σε κυβερνήσεις και μέσα μαζικής ενημέρωσης του εξωτερικού ή την άσκηση επιρροής στην πολιτική ηγεσία για τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής κοινωνίας.

13. Αλλαγές κουλτούρας. Πέρα από τις θεσμικές αλλαγές απαιτούνται αλλαγές και σε πολλές πτυχές της πανεπιστημια-

κής κουλτούρας. Ένα γενικό πρόβλημα της ελληνικής κοινωνίας είναι η απροθυμία για δημόσια κριτική, κάτι που έχει καταστήσει την Ελλάδα μία χώρα του «είσαι ό,τι δηλώσεις». Όταν η Πολιτεία κάνει αναξιοκρατικές επιλογές και κανείς δεν αντιδρά, το μισό φταίξιμο είναι δικό μας. Κανένας νόμος και κανένα θεσμικό μέτρο δεν μπορεί να υποκαταστήσει τη δημόσια κριτική. Αλλαγή κουλτούρας στο σημείο αυτό μπορεί να επέλθει αν όλο και περισσότεροι πανεπιστημιακοί βρουν την τόλμη να εκφράζονται δημόσια και αν δημιουργήσουν ένα δίκτυο υποστήριξης όσων ασκούν τέτοια κριτική.

Βιβλιογραφία

- (1) Θ. Λαζαρίδης (2008). *Ο δρόμος για την αναγέννηση του ελληνικού πανεπιστημίου*. Αθήνα. Κριτική.
- (2) Γ. Λιάνης (1/10/1989). εφημερίδα *Το Βήμα*, Θ. Λουκάκης (11/2/2007), εφημερίδα *Το Βήμα*.
- (3) Προσχέδιο του πορίσματος της επιτροπής Βερέμη, <http://greekuniversityreform.org/paid170406.pdf>.
- (4) Π. χ. <http://www.manchester.ac.uk/aboutus/structure/governance/>.
- (5) *The Economist* (15/11/2007).
- (6) Βλ. Ελένη Σιάνου-Κύργιου (2005), «*Εκπαίδευση και κοινωνικές ανισότητες*», Μεταίχιμο.
- (7) Εφημερίδα *Το Βήμα* (27/11/05).
- (8) http://greekuniversityreform.org/porisma_epitropis_dec05.pdf
- (9) Βλ. <http://www.regents.nysed.gov/>

Η μόρφωση¹ που αποβλακώνει ή η παιδαγωγική του μεγάλου ψεύδους

του *Donalddo Macedo**
Πανεπιστήμιο Μασαχουσέτης

Οι μεγαλύτερες μάζες ανθρώπων (...) πιο εύκολα πείθονται
και γίνονται θύματα ενός μεγάλου ψέματος παρά ενός μικρού.
Αδόλφος Χίτλερ

Σε αυτό το άρθρο, το οποίο πρωτοδημοσιεύτηκε στο *Harvard Educational Review* το καλοκαίρι του 1993 και του οποίου παραθέτουμε εδώ μεταφρασμένα αποσπάσματα, ο D. Macedo, αναπτύσσοντας την έννοια της κριτικής μόρφωσης (*critical literacy*¹), παρουσιάζει μια προκλητική κριτική του σύγχρονου εκπαιδευτικού συστήματος και προ(σ)καλεί τους εκπαιδευτικούς να εξετάσουν ορισμένες δυνητικά επικίνδυνες εκπαιδευτικές πρακτικές, οι οποίες καθιστούν προνομιούχα την εξειδικευμένη γνώση, ενώ παράλληλα αγνοούν την ανάγκη για ευρύτερους συσχετισμούς.

Η παιδαγωγική του ψεύδους

Ενώ οι περισσότεροι Αμερικανοί θα αντιδρούσαν στην ιδέα ότι μπορεί να πέφτουν θύματα εξαπάτησης από την κυβέρνησή τους, θεωρώντας ότι τέτοια πράγματα συμβαίνουν μόνο σε ολοκληρωτικά φασιστικά καθεστώτα, όπως της χιτλερικής Γερμανίας, υπάρχουν πρόσφατα παραδείγματα, όπως η υπόθεση Ρόντνευ Κίνγκ ή ο πόλεμος στον Περσικό Κόλπο, που δείχνουν ότι η πραγματικότητα είναι πολύ διαφορετική. Η ανικανότητά μας να ξεχωρίσουμε την αλήθεια

δεν ήταν ποτέ πιο εμφανής από ό,τι στην περίπτωση του Αφροαμερικανού Κίνγκ, ο οποίος δέχτηκε επίθεση και άγριο ξυλοδαρμό από τέσσερις λευκούς αστυνομικούς, που όμως στα δικαστήρια αθωώθηκαν από μία ομάδα κυρίως λευκών ενόρκων· μόνο ένας από τους ενόρκους δεν «είδε» αυτά που είδαν οι υπόλοιποι στο βίντεο. Χαρακτηριστικά είπε, «Πολέμησα τόσο να κρατήσω αυτά που είδα... δεν υπήρχε όμως τρόπος να πείσω τους άλλους... δεν έβλεπαν αυτά που έβλεπα... όμως δεν μπορούσαν κιόλας να μου

* Ο **Donalddo Macedo** είναι Τακτικός Καθηγητής Αγγλικών και Επίτιμος Καθηγητής Φιλολογικών Σπουδών και Επιστημών της Αγωγής στο Πανεπιστήμιο της Μασαχουσέτης, στη Βοστώνη. Έχει πολλές δημοσιεύσεις με αντικείμενο την κριτική ανάγνωση και γραφή και τη δίγλωσση και πολυπολιτισμική εκπαίδευση. Στις δημοσιεύσεις του συμπεριλαμβάνονται τα βιβλία *Literacy: Reading the Word and the World* (with Paulo Freire, 1987), *Literacies of Power: What Americans Are Not Allowed to Know* (1994), *The Hegemony of English* (με τη Μπέσου Δενδρινού και την Παναγιώτα Γούναρη, 2003), *The Globalization of Racism* (με την Παναγιώτα Γούναρη, 2005) *Chomsky on Miseducation* (με τον Noam Chomsky, 2000) και άλλα.

1. Μεταφράζουμε εδώ ως «μόρφωση» τον αγγλικό όρο *literacy*, ο οποίος κυριολεκτικά σημαίνει το αντίθετο του αναλφαβητισμού (*illiteracy*), το αποτέλεσμα της σχολικής εκπαίδευσης όπως αυτό αφομοιώνεται από το άτομο. Προτιμήσαμε την απόδοση αυτή από το πιο διαδεδομένο «γραμματισμός», πιστεύοντας ότι εξυπηρετεί καλύτερα τους σκοπούς του παρόντος άρθρου.

Η μόρφωση χρησιμοποιεί θεσμικούς μηχανισμούς για να υποσκάψει την αυτόνομη σκέψη.

πάρουν αυτά που είδα εγώ με τα μάτια μου... ».

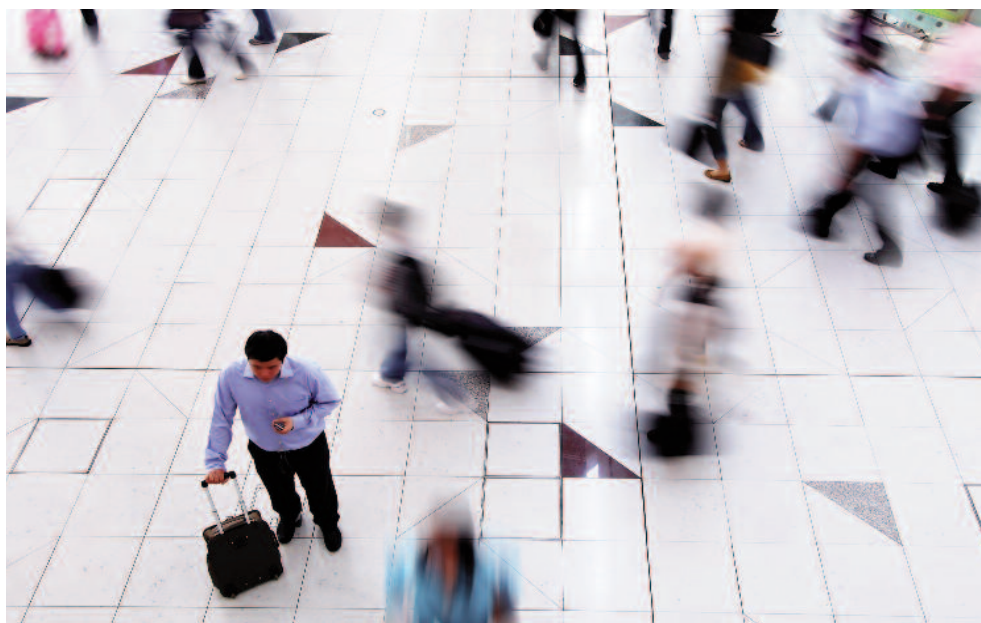
Το πραγματικό παιδαγωγικό ερώτημα για μας είναι να καταλάβουμε γιατί οι περισσότεροι ένορκοι δεν μπόρεσαν ή δε θέλησαν να δουν αυτά που είδε ο υπόλοιπος κόσμος στην τηλεόραση. Δυστυχώς, στην παρούσα κατάσταση του εκπαιδευτικού μας συστήματος είναι δύσκολο να αποκτήσει κάποιος τα απαραίτητα κριτικά εργαλεία για να ξεσκεπάσει την ιδεολογία που ευθύνεται για την τύφλωση των ενόρκων. Η κατανόηση του άγριου ξυλοδαρμού του Κινγκ και της μετέπειτα αθώωσης των λευκών αστυνομικών, προϋποθέτει την ανάλυση των δυνάμεων που δρουν σε θέματα φυλής, ηθικής και ιδεολογίας – θέματα με τα οποία τα σχολεία μας δεν ασχολούνται. Θέματα όπως αυτά δεν τίθενται καν στην εκπαίδευση των δασκάλων. Αυτή η παράλειψη όμως είναι από τη φύση της ιδεολογική και αποτελεί τη βάση αυτού που ονομάζω *παιδαγωγική του μεγάλου ψεύδους*.

Πιστεύω ότι η αφέλεια, την οποία προτάσσουν κάποιοι δάσκαλοι γύρω από αυτά τα δύσκολα θέματα, δεν είναι αθώα, αλλά ιδεολογική. Είναι ιδεολογική στο βαθμό που έχουν επενδύσει σε ένα σύστημα, το οποίο αμείβει αυτούς που αναπαράγουν και δεν αμφισβητούν τους κυρίαρχους μηχανισμούς, που είναι σχεδιασμένοι για να δημιουργούν ασυμμετρίες ισχύος ειδικά σε σχέση με τη φυλή, το φύλο, την κοινωνική τάξη, την κουλτούρα και την εθνικότητα. Με αυτό τον τρόπο μάλιστα, η μόρφωση αναπαράγει μία συγκεκριμένη κουλτούρα μάλλον προς όφελος της κυρίαρχης τάξης

παρά προς όφελος των καταπιεσμένων ομάδων – που είναι συνήθως το αντικείμενο των πολιτικών της. Η μόρφωση λοιπόν χρησιμοποιεί θεσμικούς μηχανισμούς για να υποσκάψει την αυτόνομη σκέψη, κάτι απαραίτητο σε αυτό που ο Όργουελ ονομάζει *κατασκευή συναίνεσης* (*manufacture of consent*). Μέσα από αυτό το πρίσμα, μπορούμε να δούμε τα σχολεία ως ιδεολογικούς θεσμούς σχεδιασμένους για να αποτρέψουν μία υποτιθέμενη κρίση της δημοκρατίας. Ο Νόαμ Τσόμσκι επίσης βλέπει τα σχολεία ως μέσα ιδεολογικής μεταστροφής το οποίο χρησιμοποιείται «για να επιβάλλει την πειθαρχία, για να εμποδίζουν την πιθανότητα ανάπτυξης της ανεξάρτητης σκέψης... [και τα οποία] παίζουν σημαντικό ρόλο σε ένα σύστημα ελέγχου και καταπίεσης». Το να θεωρούμε την εκπαίδευση ουδέτερη και χωρίς συσχέτισμό με την πολιτική είναι εξ' ορισμού πολιτική πράξη. Και η ανικανότητά μας να συνδέσουμε την αποκωδικοποίηση των λέξεων με την αποκωδικοποίηση του κόσμου, αν δεν καταπολεμηθεί, θα ενισχύσει περισσότερο την αδυναμία της δημοκρατίας και τις ασύμμετρες σχέσεις ισχύος, που χαρακτηρίζουν την υποκρισία των σύγχρονων πολιτευμάτων.

Η εργαλειοποίηση της μόρφωσης

Η εργαλειοποίηση της μόρφωσης, είτε για τους φτωχούς, με τη μορφή της «τραπεζικής» αντιμετώπισης της γνώσης (όπου δίνεται έμφαση στην απόκτηση δεξιοτήτων που μπορούν να «κατατεθούν» και να έχουν «αντίκρισμα»), είτε για τους πλούσιους, με τη μορφή απόκτησης πανεπιστημιακής επαγγελματικής εξειδίκευσης, έχουν ένα κοινό στοιχείο: εμποδίζουν και οι δύο την ανάπτυξη του κριτικού πνεύματος, το οποίο παρέχει σε κάποιον την ικανότητα να αποκωδικοποιεί τον κόσμο με

κριτικό πνεύμα και να κατανοεί τις αιτίες και τους συσχετισμούς πίσω από τα γεγονότα. Σήμερα, η μόρφωση για τους φτωχούς βασίζεται κυρίως σε άκριτες και ανούσιες απομνημονεύσεις και ασκήσεις, οι οποίες δίνονται με σκοπό να πετύχουν οι μαθητές σε εξετάσεις πολλαπλής επιλογής. Αυτή η εργαλειοποίηση της γνώσης βάζει τις βάσεις για την «αναισθητοποίηση» του μυαλού, όπως περιγράφει με γλαφυρότητα ο ποιητής Τζων Άσμπερη στο *Τι είναι ποίηση*: «Στο σχολείο μου ξερίζωσαν όλες τις σκέψεις... αυτό που απέμεινε έμοιαζε με οργωμένο χωράφι...».

Η «χτένα», με την οποία οι δάσκαλοι που αποδέχονται τυφλά αυτό το κατεστημένο, «χτενίζουν» τα μυαλά των μαθητών, φαίνεται και στις συνήθεις ασκήσεις απομνημόνευσης και αποστήθισης, με τις οποίες οι μαθητές και οι μαθήτριες αρχίζουν να μαθαίνουν σαν να βρίσκονται σε γραμμή παραγωγής εργοστασίου. Αντίστοιχα, αποκτούνται οι «γνώσεις» και στα πανεπιστήμια με τη μέθοδο της εξειδίκευσης, η οποία όμως απλά οδηγεί σε μία πνευματική μηχανοποίηση που τελικά λειτουργεί

Μία κοινωνία που υποβιβάζει τις προτεραιότητες της μάθησης στις λειτουργικές απαιτήσεις, τις οποίες προβάλλει το κεφάλαιο για να διατηρήσει την υπάρχουσα κοινωνική δομή, δημιουργεί εκπαιδευτικές δομές που αποναρκώνουν την κριτική ικανότητα των μαθητών.

ακριβώς όπως η μόρφωση για τους φτωχούς. Ο κατακερματισμός της γνώσης καταλήγει σε ανικανότητα σύνθεσης, σε έλλειψη σφαιρικής εικόνας και τελικά σε αδρανοποίηση της αντίληψης.

Για κάποιους, η εργαλειοποίηση της γνώσης φαίνεται να έχει το ελκυστικό πλεονέκτημα του να δημιουργεί άτομα ικανά να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες μίας κοινωνίας, όπου η τεχνολογική πολυπλοκότητα αυξάνεται συνεχώς. Αυτή η αντίληψη όμως τονίζει τη μηχανιστική απόκτηση δεξιοτήτων, παραγνωρίζοντας την κριτική ανάλυση της πολιτικής και κοινωνικής στρωμάτωσης, η οποία δημιουργεί την ανάγκη για τέτοιες δεξιότητες. Οι δάσκαλοι σπανίως ζητούν από τους μαθητές και

τις μαθήτριες να αναλύσουν τις κοινωνικές και πολιτικές δομές που διέπουν την πραγματικότητά τους. Σπανίως διαβάζουν οι μαθητές και οι μαθήτριες για τις ρατσιστικές πρακτικές τις οποίες συναντούν στο σχολείο και στην ευρύτερη κοινωνία. Η εργαλειακή προσέγγιση της μάθησης και της γνώσης έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία των «λειτουργικά αγράμματων» μελών της σύγχρονης κοινωνίας. Ακόμη και η UNESCO διαπιστώνει ότι «τα εκπαιδευτικά προγράμματα πρέπει να συνδέονται με τις οικονομικές προτεραιότητες». Αυτή η αντίληψη για τη μάθηση έχει γίνει δεκτή με ενθουσιασμό και από τους υποστηρικτές των προγραμμάτων βασικής εκπαίδευσης για ενήλικες, οι οποίοι την παρουσιάζουν σαν λύση για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι αυτοί σε διαδικασίες όπως η συμπλήρωση αιτήσεων για εξεύρεση εργασίας ή η συμπλήρωση των φορολογικών τους δηλώσεων. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, κύριος στόχος της μόρφωσης είναι να δημιουργήσει παραγωγικούς εργαζόμενους και πολίτες. Στη πραγματικότητα όμως, μία κοινωνία, η οποία υποβιβάζει τις προτεραιότητες της μάθησης στις λειτουργικές απαιτήσεις που προβάλλει το κεφάλαιο για να διατηρήσει την υπάρχουσα κοινωνική δομή και τάξη, αναγκαστικά δημιουργεί εκπαιδευτικές δομές που αποναρκώνουν την κριτική ικανότητα. Η εκπαίδευση μετατρέπεται έτσι σε πράξη πολιτισμικής κυριαρχίας, όπου ο παιδαγωγός είναι αυτός ο οποίος «έχει γνώση» και τη μεταφέρει στο μαθητή ο οποίος «δεν έχει γνώση». Το ερώτημα βέβαια που τίθεται είναι γιατί

Η εργαλειακή προσέγγιση της μάθησης και της γνώσης έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία των «λειτουργικά αγράμματων» μελών της σύγχρονης κοινωνίας.

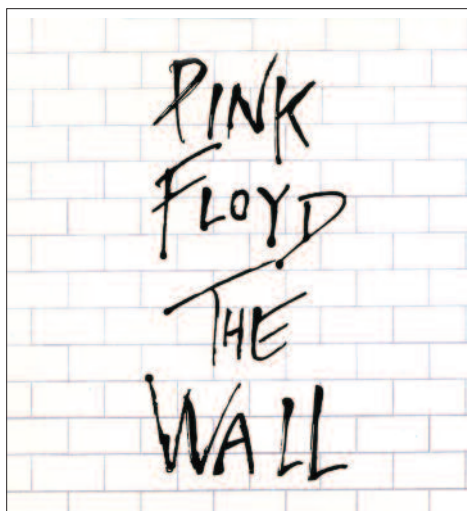
μία χώρα, που θεωρεί τον εαυτό της υπόδειγμα δημοκρατίας, να ανέχεται ένα εκπαιδευτικό σύστημα που συμβάλλει σε τέτοιο βαθμό στην αμάθεια και στην αποτυχία. Είμαι πεπεισμένος ότι το εκπαιδευτικό σύστημα των ΗΠΑ δεν είναι αποτυχημένο. Η «αποτυχία» που παράγει είναι στην πραγματικότητα η απόλυτη επιτυχία, με την έννοια ότι δεν ήταν ποτέ επιθυμητό να μορφωθούν ορισμένες ομάδες ανθρώπων – και ειδικά οι λεγόμενες μειονότητες. Δεν ήταν ποτέ στα σχέδια να αποτελούν οι ομάδες αυτές μέρος των κυρίαρχων πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων. Πώς αλλιώς μπορούμε να εξηγήσουμε το γεγονός ότι παθητικά δεχόμαστε το 70% των μαθητών της Νέας Υόρκης να εγκαταλείπουν το σχολείο; Πιστεύω ότι αντί για μία δημοκρατική παιδεία έχουμε στην πραγματικότητα ένα αποικιοκρατικό μοντέλο, που σκοπός του είναι να ευνοεί και να διχάζει, κρατώντας άθικτη την ανισότητα στη χώρα μας. Σκοπός λοιπόν του συστήματος αυτού δεν είναι να ενθαρρύνει την κριτική και ανεξάρτητη σκέψη, αλλά την κατασκευή συνένεσης. Όπως είπε και ο Χίτλερ «Τι τύχη για εκείνους που είναι στην εξουσία ότι οι μάζες δεν σκέφτονται!»...

Απόδοση: Αλεξία Παναγιώτου

Τίτλος πρωτοτύπου: *Literacy for Stupidification: The Pedagogy of Big Lies*

Κριτική εκπαίδευση ή κρίση της εκπαίδευσης;

των Αλεξία Παναγιώτου και Μιράντα Χρίστου
Πανεπιστήμιο Κύπρου

*We don't need no education
We don't need no thought control
No dark sarcasm in the classroom
Teacher, leave them kids alone
Hey!, Teacher, leave them kids alone
All in all it's just another brick in the wall
All in all you're just another brick in the wall*
Pink Floyd, The Wall (1979)

Με αφορμή το άρθρο του Ντονάλντο Μασέντο που δημοσιεύεται στο τεύχος αυτό, αναρωτηθήκαμε γιατί άραγε οι πιο πάνω στίχοι των Pink Floyd, οι οποίοι γράφτηκαν πριν από τριάντα χρόνια, να βρίσκουν ακόμη και σήμερα τόση απήχηση ανάμεσα στις μαθήτριες και τους μαθητές των σχολείων μας. Παρόλο που η διαφορά ηλικίας δεν θα μας επέτρεπε να θεωρηθούμε «συμμετοχικοί» ανθρωπολόγοι (Geertz,

1985), προσεγγίσαμε μια ομάδα νέων μεταξύ 13 και 15 χρονών που χόρευαν και τραγουδούσαν παθιασμένα αυτούς τους στίχους. Προσπαθήσαμε να καταλάβουμε τι αντιπροσώπευε το τραγούδι για τα παιδιά αυτά: το πάθος τους ήταν μια εφηβική επαναστατική έξαρση ή μια εκ βάθους ειλικρινής αντίδραση σε μια καταπιεστική εκπαίδευση που στοχεύει στην «κατασκευή συναίνεσης» (Chomsky, 1999); Ένας από τους νέους μας είπε: «Μακάρι να μας άφηναν να σκεφτόμαστε.» «Δηλαδή;» ρωτήσαμε εμείς. «Αυτά που μαθαίνουμε δεν σχετίζονται καθόλου με τη δική μας πραγματικότητα... μερικές φορές νιώθουμε ότι ο κόσμος χάνεται και εμείς τα αγνοούμε όλα... δεν έχουμε την ευκαιρία να σκεφτούμε για τη σημασία όλων αυτών που μας αγγίζουν και μένουμε στις φόρμουλες σαν να είμαστε ρομπότ.» Άλλα παιδιά, αν και παραξενεύτηκαν μαθαίνοντας πόσο παλιό είναι το τραγούδι, μας είπαν ότι «σε κάθε πάρτι το βάζουμε γιατί φυσικά μας εκφράζει... εκεί που λέει 'teacher, leave them kids alone'...», «οι καθηγητές είναι 'πρέπει, πρέπει, πρέπει'... είναι πολύ καταπιεστικό... για μάζ το σχολείο είναι τρόπος ζωής, από εδώ παίρνουμε όλες μας τις εμπειρίες... είναι πολύ καταπιεστικό να μην μπορούμε να παρεκκλίνουμε, να είμαστε πάντα σε καλούπια και σε 'πρέπει'...». «Θέλουμε μόνο να αναπνέουμε», λέει μια άλλη μαθήτρια, «μερικές φορές νιώθουμε ότι μας κρατούν από το λαιμό, θέλουμε αέρα... αφήστε μας να ζήσουμε!»

Προφανώς, μία άμεση σύνδεση των απόψεων

αυτών με το θέμα του τραγουδιού θα αντέκρουε τη θεωρία του Μασέντο ότι το σημερινό εκπαιδευτικό σύστημα παράγει πολίτες χωρίς κριτικό πνεύμα και λειτουργικά αγράμματους μαθητές: αν το εκπαιδευτικό σύστημα λειτουργούσε με τρόπο που να «αποβλακώνει», τότε οι μαθητές και οι μαθήτριες θα είχαν κατά πάσα πιθανότητα συμβιβαστεί με το σκοπό και το αντικείμενο της μόρφωσής τους και δεν θα μπορούσαν να αναγνωρίσουν την ουσία πίσω από τους πιο πάνω στίχους – πόσο μάλλον να ταυτιστούν με αυτή. Φαίνεται όμως ότι η πραγματικότητα είναι κάπως πιο περίπλοκη και χρειάζεται λεπτομερέστερη ανάλυση. Οι μαθητές τους οποίους συναντήσαμε δεν ήταν (ακόμη;) ολοκληρωμένα προϊόντα του κυρίαρχου συστήματος που παρουσιάζει ο Μασέντο, αλλά άτομα τα οποία προσπαθούσαν να διατηρήσουν τη δική τους φωνή σε ένα, κατά την άποψή τους, καταπιεστικό περιβάλλον που προσπαθεί να τους μετατρέψει σε «ρομπότ». Μέσα στα λόγια των νέων αυτών, ασφαλώς αναγνωρίζουμε την αντίσταση που εντοπίζει και ο Φουκώ (1980) απέναντι σε κάθε μορφή εξουσίας.

Στο πλαίσιο αυτό, μπορούμε να θέσουμε δύο ερωτήματα: πρώτον, γιατί καταπιέζουμε αυτή την αντίσταση – ερώτημα στο οποίο, αν δεχτούμε τη θεωρία της αναπαραγωγής ενός άκριτου συστήματος που σκοπό έχει τη διαιώνιση της ανισότητας για εξυπηρέτηση της άρχουσας τάξης, η απάντηση δίνεται από ερευνητές όπως ο Μασέντο (1993) και ο Τσόμσκι (2002). Δεύτερον, αν δεν συμφωνούμε με τη διαιώνιση της «αποβλάκωσης», τότε τι κάνουμε σαν εκπαιδευτικοί για να διασωθούν αυτές οι φωνές; Η απάντηση ίσως βρίσκεται στις ικανότητες και τις δεξιότητες που πρέπει να καλλιεργήσουμε στους νέους για να αναπτύξουν την κριτική σκέψη ή, όπως σωστά είπε ένας μαθητής, «για να τους αφήσουμε να σκέφτονται».

Η έμφαση στο αποτέλεσμα της γνώσης αντί στην πορεία απόκτησής της έχει ως αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, τη δημιουργία μίας γενικότερης κουλτούρας εύκολης ικανοποίησης, γρήγορου κέρδους και αποστροφής προς την εργασία.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι σκοπός του παρόντος άρθρου δεν είναι να ασκήσουμε κριτική στο σημερινό εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά να εκθέσουμε τον προβληματισμό μας ως προς το θέμα των ικανοτήτων που χρειάζονται οι νέοι για να ανταπεξέλθουν σε μια παγκοσμιοποιημένη, ραγδαία αναπτυσσόμενη κοινωνία της γνώσης. Με δεδομένη την απόρριψη του εκπαιδευτικού συστήματος, το οποίο οι Πάουλο Φρέιρε (1970) και Ντονάλντο Μασέντο (2006) ονομάζουν «τραπεζικό» (*banking system of education*) – με την έννοια ότι αντιμετωπίζει τη γνώση ως «κατάθεση» που πρέπει να αποφέρει κέρδος – το ερώτημα που θα μας απασχολήσει είναι το εξής: ποια είναι τα σημαντικότερα εφόδια που η δευτεροβάθμια και η τριτοβάθμια εκπαίδευση θα πρέπει να προσφέρουν στους μαθητές, ώστε αυτοί να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που θα συναντήσουν στη ζωή τους;

Εξετάζουμε το ερώτημα αυτό όχι μόνο ως μαχόμενες εκπαιδευτικοί, αλλά και ως μέλη της κοινωνίας των πολιτών, που επιθυμούν η εκπαίδευση να είναι φορέας κοινωνικής και πολιτικής αλλαγής και όχι δορυφόρος μίας κοινωνίας που απλά αναπαράγει τις υπάρχουσες ισορροπίες δυνάμεων. Και παρόλο που η τοποθέτησή μας θα μπορούσε να εστιάζει στην εκπαιδευτική ηγεσία ως φορέα αλλαγής, προτιμήσαμε να παραμείνουμε στο θέμα των ικανοτήτων που θεωρούμε απαραίτητες για τη διάπλαση πολιτών με κριτικό πνεύμα. Προσπαθώντας να

κρατήσουμε στο επίκεντρο της αναζήτησής μας τις φωνές των νέων – να τους «αφουγκραστούμε» (listen!) όπως λέει και η Γκίλλιγκαν στο *The Listening Cure* (Gilligan and Richards, 2008) – καταλήξαμε στις απόψεις που παραθέτουμε εδώ ως αφορμή ευαισθητοποίησης και προβληματισμού.

Πάνω απ' όλα, θεωρούμε απαραίτητη την ανάπτυξη του κριτικού πνεύματος και της ικανότητας ανάλυσης των επιμέρους συστατικών που συνθέτουν τη γνώση. Η αποστήθιση και η άκριτη αναπαραγωγή γεγονότων και πληροφοριών με στόχο την επιτυχία σε μία εξέταση ή την απόκτηση ενός πτυχίου, χωρίς ευρύτερη κατανόηση και δυνατότητα επεξεργασίας των δεδομένων, οδηγεί σε φαινόμενα όπως αυτά που παρατήρησε ο Γκάρτνερ (Gardner, 2006), όπου μαθητές και μαθήτριες λυκείου, οι οποίοι είχαν πρωτεύσει στη Φυσική, μερικά χρόνια μετά την αποφοίτησή τους δεν μπορούσαν να απαντήσουν σε απλές ερωτήσεις που τους έθεσαν παιδιά του δημοτικού. Οι απαντήσεις μάλιστα που έδιναν σε ερωτή-

Το πιο σημαντικό εφόδιο που μπορεί ένα πανεπιστήμιο να προσφέρει στους αποφοίτους του είναι η ικανότητα να αμφισβητούν την εξουσία.

ματα όπως «Τι είναι το ουράνιο τόξο;» δεν διέφεραν καθόλου από αυτές των ατόμων που ποτέ δεν είχαν παρακολουθήσει μάθημα Φυσικής. Είναι, δηλαδή, σημαντικό οι μαθητές και οι μαθήτριες να αποκτήσουν εργαλεία μάθησης για να μπορούν να σκέφτονται κριτικά και να αφομοιώνουν τα όσα διδάσκονται.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η αμφισβήτηση εκ μέρους των μαθητών είναι φαινόμενο υγιές και όχι απλά «εφηβική επανάσταση» – και σίγουρα κάθε παιδαγωγός γνωρίζει τη διαφορά των δύο αυτών εννοιών. Η αμφισβήτηση των όσων γνώριζε η ανθρωπότητα μέχρι κάποια στιγμή είναι, εξάλλου, αυτό που έφερε και τις πιο μεγάλες επιστημονικές επαναστάσεις, από τον Κοπέρνικο και

το Νεύτωνα μέχρι τον Αϊνστάιν. Και μόνο με την αμφισβήτηση του κατεστημένου μπορεί να επέλθει η κοινωνική αλλαγή. Όπως συνήθιζε χαρακτηριστικά να υπογραμμίζει ο Ντοναλντ Κέννεντυ, τέως πρόεδρος του Πανεπιστημίου του Στάνφορντ, το πιο σημαντικό εφόδιο που μπορεί ένα πανεπιστήμιο να προσφέρει στους αποφοίτους του είναι η ικανότητα να αμφισβητούν την εξουσία όποια και αν είναι αυτή – η εξουσία της πλειοψηφίας, της κουλτούρας, της εμπειρογνωμοσύνης, της έρευνας (*The Teaching Professor, 1988*).

Βέβαια, δεν είναι δυνατό να καλλιεργήσουμε την αμφισβήτηση αν δεν καλλιεργήσουμε πρώτα την ελικρινή δέσμευση στη μάθηση και την αξία της γνώσης καθεαυτής. Για να το πετύχουμε αυτό πρέπει να δώσουμε έμφαση στην αναζήτηση των απαντήσεων, στην πορεία αντί για το αποτέλεσμα, να διδάξουμε τους μαθητές μας ότι η ικανότητα να θέτουμε τις σωστές ερωτήσεις – και να προσπαθούμε συνεχώς να τις βελτιώνουμε – μπορεί να είναι πιο σημαντική από τις ίδιες τις απαντήσεις. Επιπλέον, αν αναλογιστούμε ότι η απάντηση βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στον τρόπο που θέτουμε την ερώτηση, τότε δεν αποτελεί έκπληξη ότι το ριζοσπαστικό έργο του Πιαζέ, για παράδειγμα, στην εξελικτική ψυχολογία προήλθε από το ότι άλλαξε τις ερωτήσεις στον τομέα αυτό, ενώ για πρώτη φορά σκέφτηκε να εμπλέξει τα ίδια τα παιδιά στη δημιουργία των ερωτήσεων. Εξάλλου, κάθε μορφή αλλαγής, από τη Μαρί Κιουρί μέχρι το Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ, αρχίζει συχνότερα με μία καλή ερώτηση παρά με μία απάντηση.

Η έμφαση στο αποτέλεσμα της γνώσης αντί στην πορεία απόκτησής της έχει ως αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, τη δημιουργία μιας γενικότερης κουλτούρας εύκολης ικανοποίησης, γρήγορου κέρδους και αποστροφής προς την εργασία. Για να αντιταχθεί η

παιδεία σε μία τέτοια τοποθέτηση, η σχέση της με την οικονομία δεν μπορεί να περιορίζεται στην υπεραπλούστευση που διαφαίνεται σε πολιτικές αποφάσεις του τύπου «η οικονομία μας χρειάζεται λογιστές, άρα χρειαζόμαστε θέσεις στα πανεπιστήμια για σχετικές σπουδές» ή «η οικονομία μας απαιτεί τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών, άρα πρέπει να εντάξουμε το αντίστοιχο μάθημα στα λύκεια» κλπ. Η σύνδεση της παιδείας με μία σύγχρονη, παγκοσμιοποιημένη, ανοικτή οικονομία, η οποία περισσότερο από οτιδήποτε άλλο απαιτεί καταναλωτές με κριτικό πνεύμα και εργάτες της γνώσης, πρέπει να γίνεται μέσα από τη μορφή των εφοδίων που δίνονται από την παιδεία και όχι μέσα από τις θέσεις που δίνει ένα υπουργείο ή από τους τόκους της εκπαιδευτικής «κατάθεσης».

Η εκπαίδευση πρέπει να καλλιεργεί την αγάπη για μάθηση, αλλά και την αγάπη για δουλειά. Η σκληρή δουλειά θα πρέπει να αμείβεται, ακόμη και ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα. Η έμφαση που δίνει σήμερα το εκπαιδευτικό σύστημα στους βαθμούς και σε άλλα εξωτερικά κίνητρα μειώνει τη σημασία που η παιδεία οφείλει να δίνει στην προσωπική ικανοποίηση και την αγάπη για τη γνώση. Ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία κάθε συστήματος διαπαιδαγώγησης είναι η ύπαρξη στόχων για το διδασκόμενο· όταν όμως οι μαθητές δεν κατανοούν την προσέγγιση και την πορεία που καλούνται να διανύσουν στο δρόμο της μάθησης, η στοχοθεσία έχει ως αποτέλεσμα την άπυξη της μεμψιμοιρίας για οποιαδήποτε πρόκληση, η οποία σ' ένα τέτοιο πλαίσιο αντιμετωπίζεται σαν εμπόδιο. Αντιθέτως, η παιδεία που παρέχει εφόδια αναζήτησης και κρίσης στους νέους δημιουργεί εργαζόμενους, οι οποίοι θα έχουν την αίσθηση ευθύνης και θα αποζητούν την πρόκληση στη δουλειά τους. Μόνον αυτή η παιδεία μπορεί

να δημιουργήσει ηγέτες, καινοτόμους και δημιουργούς και όχι εφησυχασμένους υπαλλήλους.

Με άλλα λόγια, θεωρούμε ότι η παιδεία πρέπει να δίνει έμφαση στην ανάπτυξη της ατομικής ευθύνης. Ασφαλώς αυτό δεν σημαίνει ότι προτείνουμε μία στροφή προς τον ατομικισμό· αντιθέτως, πιστεύουμε ότι η συστηματική επιβράβευση του ατομικού αποτελέσματος, χωρίς την αναγνώριση της συλλογικής προσπάθειας (όπως π.χ. αυτής της οικογένειας στην επιτυχία ενός μαθητή), έχει ως αποτέλεσμα την καλλιέργεια της ψευδαίσθησης ότι το άτομο ζει σε ένα κενό, σε ένα χώρο χωρίς αλληλεξαρτήσεις και αλληλεπιδράσεις. Αναγνώριση της ατομικής ευθύνης αφενός αποτελεί αναγνώριση της σημασίας που έχει το άτομο για την εδραίωση, αλλά και για την αμφισβήτηση των πολιτικο-κοινωνικών δυνάμεων που κυριαρχούν, αφετέρου σημαίνει καλλιέργεια της συναίσθησης ότι το κάθε άτομο μπορεί με τον τρόπο του να κάνει τη διαφορά. Σε μία κοινωνία, όπου η ανάληψη προσωπικής ευθύνης είναι σχεδόν ανύπαρκτη, μία τέτοια προσέγγιση στην εκπαίδευση και τη μάθηση είναι σημαντική. Στο ίδιο αυτό πλαίσιο εντάσσεται και η ανάπτυξη της ηθικής διάστασης στη γνώση – κάτι που ο εκπαιδευτι-

Δεν είναι δυνατό να καλλιεργήσουμε την αμφισβήτηση αν δεν καλλιεργήσουμε πρώτα την ειλικρινή δέσμευση στη μάθηση και την αξία της γνώσης καθεαυτής.

κός χώρος φαίνεται να παραμελεί σε πολλές χώρες. Ας μην ξεχνάμε ότι πολλά από τα οικονομικά σκάνδαλα, τα οποία κλόνισαν ολόκληρο το οικονομικό σύστημα της υφελίου (Enron, Arthur Andersen, Lehman Brothers, Goldman Sachs...), είχαν ως αυτουργούς απόφοιτους των καλύτερων πανεπιστημίων του κόσμου.

Η εκπαίδευση που αποσυνδέει τη μάθηση από την ευρύτερη πραγματικότητα αποσυνδέει και το άτομο από το σύνολο. Ένα εκπαιδευτικό σύστημα που αντιμετωπίζει τη γνώση ως «κατάθεση» μπορεί να διδάξει, κατά το λογοπαίγνιο των Φρέιρε και Μασέντο (1987), την ανάγνωση των λέξεων (*reading the word*) όχι όμως και την ανάγνωση του κόσμου (*reading the world*). Και ενώ συχνά ακούμε για καταναλωτές – αν όχι και για πολίτες – με κριτικό πνεύμα, βλέπουμε ότι στην πράξη δεν διαθέτουμε τίποτα από τα δύο, διότι οι μαθητές και οι μαθήτριες δεν έχουν την ικανότητα να

εντάζουν τα όσα μαθαίνουν στην ευρύτερη εικόνα του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί η κοινωνία. Τονίζουμε και πάλι λοιπόν πόσο απαραίτητη είναι η ολιστική προσέγγιση στη μάθηση. Για να δώσουμε ένα παράδειγμα, στον τομέα της ιστορίας μάθηση δεν είναι η απομνημόνευση των ιστορικών γεγονότων, αλλά η ικανότητα σύνδεσής τους με τις πολιτικο-κοινωνικές πραγματικότητες κάθε εποχής, η ικανότητα συσχέτισής τους με το σήμερα, η ικανότητα κριτικής επεξεργασίας τους και εξαγωγής συμπερασμάτων. Η αποσύνδεση, η απομόνωση των γεγονότων από το ιστορικό και κοινωνικό τους πλαίσιο όχι μόνο προκαλεί ανία στους νέους – όπως άλλωστε μας είπαν και οι ίδιοι – αλλά καταλήγει σε φαινόμενα όπως αυτά που σατιρίζουν οι κωμικοί: «Τι γιορτάζουμε στις 25 του Μάρτη;» «Την εξέγερση εναντίον των Άγγλων, τότε που ο Αυξεντίου και ο Μάρκος Μπότσαρης, το 1453, βρήκαν ένα κρίνο...».

Συνδέοντας λοιπόν τη μάθηση με την κοι-

νωνική αλλαγή, αντιλαμβανόμαστε πώς η γνώση και η μάθηση μπορούν να αλλάξουν τις δυναμικές στην κοινωνία, ακόμη και στο επίπεδο της οικονομίας· κατανοούμε ότι η δημιουργικότητα στην τέχνη σχετίζεται με την καινοτομία στην τεχνολογία και με την ευρηματικότητα στις επιχειρήσεις· βλέπουμε την καλλιέργεια αμφισβήτησης των αρχουσών δυνάμεων να συνδέεται με την υποβολή νέων ερωτήσεων στην επιστήμη. Η ολιστική προσέγγιση που προτείνουμε – η διδασκαλία της αποκωδικοποίησης όχι μόνο των λέξεων αλλά και του κόσμου – συνεπάγεται όχι μόνο αλλαγή στην παιδεία, αλλά και αλλαγή στη θετικιστική, διαχωριστική νοοτροπία που θέλει την πνευματική αποσύνδεση και αποξένωση του ατόμου από το σύνολο, την αναπαραγωγή αντικειμένων αντί υποκειμένων και την έμφαση στην εργαλειακή προσέγγιση στη γνώση αντί στη σύνδεση του εγώ-εσύ-εμείς ως αλληλοεξαρτώμενες, διαπερατές οντότητες σε μία παγκοσμιοποιημένη κοινωνία χωρίς σύνορα στη γνώση.

Βιβλιογραφία

- Brown, Lyn Mikel and Gilligan, Carol (1992). *Meeting at the Crossroads: Women's Psychology and Girls' Development*. Harvard University Press.
- Chomsky, Noam (1999). *Necessary Illusions: Thought Control in Democratic Societies*. South End Press.
- Τσόμσκι, Νόαμ (2002). *Εκπαίδευση Χωρίς Ελευθερία και Κρίση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Foucault, Michel (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-77*. Sussex: Harvester.
- Freire, Paulo (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. The Seabury Press.
- Freire, Paulo and Macedo, Donaldo (1987). *Literacy: Reading the Word and the World*. Bergin and Garvey.
- Gardner, Howard (2006). *Five Minds for the Future*. Harvard Business School Press.
- Geertz, Clifford (1985). *Local Knowledge: Further Essays in Interpretive Anthropology*. Basic Books.
- Gilligan, Carol and Richards, David (2008). *The Deepening Darkness: Patriarchy, Resistance, and Democracy's Future*. Cambridge University Press.
- Macedo, Donaldo (1993). *Literacy for Stupidification: The Pedagogy of Big Lies*. Harvard Educational Review, 63 (2): 183-206.
- Macedo, Donaldo (2006). *Literacies of Power: What Americans are not Allowed to Know*. Westview Press.
- Weimer, Maryellen (1988). *The Teaching Professor*. A higher education newsletter. Mangna Publications.

Εκπαίδευση και ανθρωπιστικός ανταγωνισμός: προκλήσεις και πρακτικές

της Αναστασίας Νικολοπούλου
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Οι παράγοντες που οδήγησαν τους τραπεζικούς οργανισμούς στην Αμερική σε μία πτώχευση, η οποία σε πολλούς θυμίζει την κρίση της δεκαετίας του 1930, έχουν έναν κοινό παρανομαστή: τη λατρεία του χρήματος ως αυτοσκοπού και την αδιαφορία για την περιφρούρηση βασικών ανθρωπινων αξιών. Ωστόσο, στο αδιέξοδο που έχουμε περιέλθει, διαφαίνονται κάποιες δυνατότητες για ένα νέο τρόπο σκέψης, που θα μπορούσε να προωθεί την έννοια του ανθρωπισμού. Αυτός ο τρόπος σκέψης όμως, παρεμποδίζεται από την τάση των διεθνών οργανισμών να ακολουθούν μία προσέγγιση «από πάνω προς τα κάτω» (και όχι «από τη βάση προς την κορυφή»), καθώς και από μία βαθιά έλλειψη εμπιστοσύνης στη δυνατότητα, την οποία έχουν οι οργανισμοί να προχωρήσουν σε αυτό που ο Amartya Sen, συγγραφέας του *Η ανάπτυξη ως ελευθερία*, ονομάζει «οικοδόμηση ατομικών ικανοτήτων», ενώ ο Peter Senge αποκαλεί «αναγκαία επανάσταση» στη φιλοσοφία ενός οργανισμού.

Στο βιβλίο του *Η γεωγραφία της ανθρώπινης ζωής του 1903*, ένας από τους πιο σημαντικούς οραματιστές της εκπαίδευσης του 20ού αιώνα, ο Tsunesaburo Makiguchi, διαπιστώνει ότι στη διάρκεια της ανθρώπινης ιστορίας κυριαρχούν τρεις διαφορετικές μορφές ανταγωνισμού: ο στρατιωτικός, ο πολιτικός και ο οικονομικός. Καταλήγει δε ότι θα έρθει και η ώρα του ανθρώπινου ανταγωνισμού, όπου αρχηγοί κρατών θα συναγωνίζονται για το ποιος θα έχει τη μεγαλύτερη προσφορά στο περιβάλλον ή

την κοινωνία. Όσο ουτοπικός κι αν ακούγεται αυτός ο λόγος διέπεται εντούτοις από μία ιστορικότητα, παραπέμποντάς μας, για παράδειγμα, στο ριζοσπαστικό λόγο του 1790, όταν ο Thomas Paine και η Mary Wollstonecraft έκαναν έκκληση για ευρύτερη χειραφέτηση των εργατών, των σκλάβων και των γυναικών. Ο ουτοπικός αυτός λόγος ξαναβρίσκει τη θέση του στις διακηρύξεις διαφόρων διεθνών οργανισμών για την εκπαίδευση και την αειφόρο ανάπτυξη, τους μετανάστες, τη νεολαία και το διαπολιτισμικό διάλογο που υλοποιείται σε περιπτώσεις όπως η διαδικασία της Μπολόνια, η συνθήκη της στρατηγικής της Λισσαβόνας, η διακήρυξη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) για τη δεκαετία της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη, καθώς και τη *Συμμαχία των Πολιτισμών*. Είναι ένας λόγος οικουμενικός και ανθρωπιστικός, που όμως δεν παύει ταυτόχρονα να βρίσκεται παγιδευμένος στο επιστημολογικό μοντέλο της πρώιμης βιομηχανικής επανάστασης, η οποία προωθεί την πρόοδο με την επιβολή αποφάσεων από πάνω προς τα κάτω, παραγνωρίζοντας και υποβαθμίζοντας τη βάση. Έτσι λοιπόν, παρά τις συνεχείς διακηρύξεις για κοινωνική δικαιοσύνη, η δυνατότητα δημιουργίας συμμαχιών ανάμεσα στη βάση και την κορυφή παραμένει στόχος ανέφικτος. Το όραμα του Sen για «οικοδόμηση ατομικών ικανοτήτων», δηλαδή για τη δυνατότητα του ατόμου να έχει ελεύθερη πρόσβαση σε συνθήκες που του επιτρέπουν να διεξάγει τη ζωή του με τρόπο που να ωφελείται το ίδιο και

Στο αδιέξοδο που έχουμε περιέλθει διαφαίνονται κάποιες δυνατότητες για ένα νέο τρόπο σκέψης, που θα μπορούσε να προωθεί την έννοια του ανθρωπισμού.

το περιβάλλον του, παραμένει μία θεωρία, την οποία οι ίδιες οι κυβερνήσεις που προωθούν τέτοιες πρωτοβουλίες, αδυνατούν να εφαρμόσουν.

Δεκαετία της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΕΑΑ)

Η διακήρυξη του ΟΗΕ για τη δεκαετία της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΕΑΑ) 2005-2014 έρχεται μετά από εξασθενημένες προσπάθειες και αποτυχημένες απόπειρες εκ μέρους διεθνών πρωτοβουλιών και συσκέψεων για την αειφόρο ανάπτυξη, όπως αυτή διαμορφώνεται τα τελευταία 30 χρόνια. Μετά το 1970, αντιληφθήκαμε ότι οι στόχοι για την αειφόρο ανάπτυξη, όπως τέθηκαν στα διεθνή συνέδρια της Τιφλίδας (1977), του Jomtien (1990), του Ρίο (1992), του Ντακάρ (2000) ή του Γιοχάνεσμπουργκ (2002), δεν ήταν εφικτοί. Ο Riccardo Petrella τονίζει ότι η υπόσχεση των κυβερνήσεων στο συνέδριο του Γιοχάνεσμπουργκ το 2002 να μειώσουν τον αριθμό των φτωχών στον πλανήτη (δηλαδή του 1,3 δισεκατομμυρίου που ζει με λιγότερο από 1 δολάριο την ημέρα) μέχρι το 2015 ήταν ανέφικτη και βασιζόταν σε παραπλανητικούς υπολογισμούς (Petrella, 2003, σ. 133).

Μετά το συνέδριο για την *Εκπαίδευση για Όλους* στο Jomtien, το 1990, έγινε σαφής η ανάγκη να αναπτυχθούν συνέργειες ανάμεσα σε κυβερνητικούς φορείς, μη κυβερνητικές οργανώσεις, εκπαιδευτικούς και διεθνείς οργανισμούς. Το 1997, η διακήρυξη της Θεσσαλονίκης στη διεθνή διάσκεψη *Περιβάλλον και Κοινωνία: Εκπαίδευση και Ευαισθητοποίηση των Πολιτών για την*

Αειφορία, που οργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη από την ΟΥΝΕΣΚΟ και την ελληνική κυβέρνηση, όρισε την ΕΑΑ ως εκπαιδευτικό εργαλείο που δεν περιορίζεται μόνο στο περιβάλλον, αλλά καλύπτει και ευρύτερα κοινωνικά θέματα, όπως τη μετανάστευση, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη φτώχεια (<http://www.ekke.gr/estia/Unesco/results.htm>). Το 1998 ήρθε να προστεθεί και η διάσταση των ανθρωπιστικών επιστημών, με τον τομέα φιλοσοφίας και ηθικής της ΟΥΝΕΣΚΟ, που διοργάνωσε το συνέδριο *Διαθεματικότητα: Ενεργοποίηση Συνεργειών, Ολοκλήρωση Γνώσεων*. Το συνέδριο υπογράμμισε την αρνητική επίπτωση που έχει ο κατακερματισμός των επιστημονικών πεδίων (που ανέρχονται σε πάνω από 8.500) και την ανάγκη δημιουργίας συνεργειών μέσα κι έξω από τα ιδρύματα ανωτάτης εκπαίδευσης (<http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001146/114694Eo.pdf>).

Παρομοίως, η διακήρυξη του ΟΗΕ για τη δεκαετία της ΕΑΑ συμπεριλαμβάνει τις αρχές, αξίες και πρακτικές της αειφόρου ανάπτυξης σε όλες τις εκφάνσεις της εκπαίδευσης και της μάθησης. Για να επιτευχθεί αυτό, η διακήρυξη καλεί τους εκπαιδευτικούς οργανισμούς, ιδιαίτερα αυτούς της ανωτάτης εκπαίδευσης, να αναπτύξουν συνέργειες και να εντοπίσουν κοινούς στόχους με κυβερνητικούς φορείς, μη κυβερνητικές οργανώσεις και την εκάστοτε τοπική κοινωνία. Στο ίδιο πλαίσιο έχουν γίνει προσπάθειες για τη δημιουργία διαθεματικών προγραμμάτων ΕΑΑ, ιδιαίτερα μέσα από την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι προσπάθειες για τη δημιουργία διαθεματικών προγραμμάτων ΕΑΑ σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες δυσκολίες, λόγω της παράδοσης των επιστημολογικών ειδικοτήτων. Παρόλα αυτά, διεπιστημονικές και

διαθεματικές συνέργειες δημιουργούνται συνεχώς στη βιολογία, στις περιβαλλοντικές επιστήμες, στις πολιτιστικές και κοινωνικές επιστήμες, στην οικονομία, κ.τ.λ.

Τοπικό είναι το παγκόσμιο

Παρά την αύξηση του ενδιαφέροντος για τη δημιουργία εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών για την ΕΑΑ, υπάρχει έντονη η τάση οι πρωτοβουλίες αυτές να επιβάλλονται από πάνω προς τα κάτω, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες και οι ιδιαιτερότητες της βάσης. Ως αρνητικός συντελεστής σε αυτό έχει λειτουργήσει η επιρροή των τραπεζικών οργανισμών, που καλούνται να χρηματοδοτήσουν πρωτοβουλίες για την αειφόρο ανάπτυξη. Παγιδευμένοι καθώς είναι στο επιστημολογικό μοντέλο της πρώιμης βιομηχανικής επανάστασης, όπως τονίζει ο Senge, οργανισμοί όπως η Παγκόσμια Τράπεζα συνεχίζουν να παραγνωρίζουν την τοπική πραγματικότητα, να παραμερίζουν τις δυνατότητες διάλογου με τοπικούς φορείς και να επιβάλλουν προγράμματα που στρέφουν τη βάση εναντίον τους. Κάτι τέτοιο έγινε στην Ινδία, όπου τα

Ο πολιτισμός, η γλώσσα και η μνήμη, οι τρεις αυτοί άξονες, είναι τα κλειδιά για να γεφυρωθεί ο λόγος της διεθνούς κοινότητας για την αειφόρο ανάπτυξη με την πολιτισμική διαφορετικότητα, διασφαλίζοντας την τοπική ταυτότητα.

«προγράμματα διαρθρωτικών προσαρμογών», αποδυνάμωσαν ακόμα πιο πολύ τους φτωχούς, τις γυναίκες, τους απόκληρους της κάστας και τις αυτόχθονες φυλές, δημιουργώντας ένα γενικότερο κλίμα δυσπιστίας όχι μόνο προς την Παγκόσμια Τράπεζα, αλλά και προς όλους τους διεθνείς οργανισμούς, ακόμη και προς την ΟΥΝΕΣΚΟ. Το παράδοξο είναι ότι η κυβέρνηση της Ινδίας εξακολουθεί να υιοθετεί εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες, ακολουθώντας το ίδιο ιεραρχικό μοντέλο που επιβάλλουν οι διεθνείς τραπεζικοί οργανισμοί. Κατά συνέπεια, οι αντιφάσεις μέσα κι έξω από τους εκπαιδευτικούς οργανισμούς παραμένουν και εξελίσσονται.

Υπογραμμίζοντας την ανάγκη ανάπτυξης συνεργειών ανάμεσα σε διεθνείς οργανισμούς και τοπικούς φορείς, η Κοπαι

Thaman, κάτοχος της έδρας της ΟΥΝΕΣΚΟ για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό στο Πανεπιστήμιο του Νοτίου Ειρηνικού στη Suva (Νησιά Fiji), ξεχωρίζει τρία πεδία, στα οποία οι διεθνείς οργανισμοί όπως η ΟΥΝΕΣΚΟ, πρέπει να συνεχίσουν να εργάζονται για να καλλιεργήσουν την εμπιστοσύνη στον τρόπο με τον οποίο προωθούν την τοπική ανάπτυξη κοινοτήτων. Οι διεθνείς πρωτοβουλίες, τονίζει η Thaman, αποτυγχάνουν όταν δεν χρησιμοποιούν την γλώσσα του λαού στον οποίο απευθύνονται, όταν δεν αποστασιοποιούνται από στόχους που παραπέμπουν σε αποικιοκρατικές πρακτικές κι όταν υποτιμούν τις τοπικές παραδόσεις και ιστορίες. Ο πολιτισμός, η γλώσσα και η μνήμη, οι τρεις αυτοί άξονες, υποστηρίζει η Thaman, είναι τα κλειδιά για να γεφυρωθεί ο λόγος της διεθνούς κοινότητας για την αειφόρο ανάπτυξη με την πολιτισμική διαφορετικότητα, διαφυλάττοντας την τοπική ταυτότητα. Ούτε η φτώχεια μπορεί να αντιμετωπιστεί, ούτε τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν να περιφρουρηθούν όταν οι διεθνείς οργανισμοί αδιαφορούν για τις γλωσσικές και ιστορικές ιδιαιτερότητες των χωρών με τις οποίες ζητούν να αναπτύξουν συνεργείες. Εδώ εντοπίζεται ο βασικός στόχος της εκπαίδευσης για την αειφόρο ανάπτυξη (Thaman 2002, σ. 236).

Η διαδικασία της Μπολόνια

Πώς έχουν επηρεάσει οι διεθνείς εξελίξεις την ευρωπαϊκή σκηνή; Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001, η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική σκηνή εισέρχεται κι αυτή σε μία περίοδο αλλαγών ως προς τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζει τις πρωτοβουλίες της για την προσφορά των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο. Το 1990, ο προβληματισμός εντοπιζόταν σε θέματα όπως οι μεταβατικές

διατάξεις της εκπαίδευσης σε χώρες της πρώην Ανατολικής Ευρώπης, σύμφωνα με τα δυτικά εκπαιδευτικά πρότυπα, κάτι που η διαδικασία της Μπολόνια αποκαλούσε «εκδημοκρατισμό» της εκπαίδευσης. Τα θέματα που απασχολούσαν τη διαδικασία της Μπολόνια εντοπίζονταν στην έρευνα, τη σύνδεση του πανεπιστημίου με την αγορά, τη συμβολή του πανεπιστημίου στην οικονομική ανάπτυξη, αλλά και την εμπορικοποίηση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Από το 2001 και μετά, στους προβληματισμούς αυτούς προστέθηκαν θέματα περιβάλλοντος και αειφορίας, όπως και η συμπερίληψη περιθωριοποιημένων και υποαντιπροσωπευόμενων ομάδων. Μετά από τις εξεγέρσεις των εθνοτικών ομάδων και των μεταναστών στη Γαλλία, το 2005, το *Magna Charta Observatory*, φορέας που δημιουργήθηκε από την Ένωση Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων (EUA) ως μέσο άτυπης αξιολόγησης και συλλογής πληροφοριών για τα θέματα που αναδύονται στον ευρωπαϊκό χώρο, άρχισε να προβληματίζεται ως προς το ρόλο της εκπαίδευσης ως φορέα κοινωνικής σταθερότητας, στο πλαίσιο των αναδύμενων συγκρούσεων των ομάδων με διαφορετικές εθνοτικές, θρησκευτικές και πολιτισμικές ταυτότητες.

Θέτοντας το θέμα των μεταναστών και της συμπερίληψής τους στο εκπαιδευτικό σύστημα, τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια προσεγγίζουν τους ευρύτερους κοινωνικούς προβληματισμούς που είχε θέσει η ΕΑΑ 20 χρόνια νωρίτερα. Παρατηρείται εντούτοις αδυναμία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη να ενεργοποιηθεί στη βάση, μέσω των τοπικών παραγόντων ή των πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων σχολείων, εκτός από ορισμένα πανεπιστήμια, όπως, για παράδειγμα, το Πανεπιστήμιο του Πόρτο, τα οποία προσπαθούν να δημιουργήσουν τέτοιες γέφυρες. Ωστόσο, στην

Ευρωπαϊκή Ένωση δεν φαίνεται να υπάρχει συντονισμένη στρατηγική όσον αφορά τον τρόπο συμπερίληψης των μεταναστών στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Παραμένουν εξάλλου έντονοι οι προβληματισμοί και οι αποκλίσεις στο θέμα της μαζικοποίησης των πανεπιστημίων ως δημιουργών περισσότερων ευκαιριών για τους φοιτητές, εφόσον υπάρχει πάντοτε το αρνητικό ενδεχόμενο της δημιουργίας περισσότερων ανέργων με πτυχία. Οι έννοιες της πολυπολιτισμικότητας, της συμπερίληψης, της μαζικοποίησης και της εμπορικοποίησης των πανεπιστημίων συνεχίζουν, παρά τους διαφορετικούς τους συνειρμούς, να χρησιμοποιούνται εναλλακτικά, υποδεικνύοντας διαφορές που είναι βαθιά ενσωματωμένες στην ευρωπαϊκή παιδεία, παρά τις προσπάθειες για ομογενοποίησή που έγιναν μέσω της διαδικασίας της Μπολόνια.

Τον ίδιο προβληματισμό για τη μαζικοποίηση των πανεπιστημίων και την ανάγκη συμπερίληψης ομάδων που χρήζουν μεγαλύτερης αντιπροσώπευσης, όπως και ατόμων με ειδικές ανάγκες και υποβαθμισμένο

Τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια προσδίδουν όλο και μεγαλύτερη σημασία στην ανάπτυξη της πρωτοβουλίας των νέων και της οικοδόμησης των ατομικών τους ικανοτήτων.

οικονομικό υπόβαθρο, τονίζει και η Ένωση Ευρωπαίων Φοιτητών (ESU). Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι μέσα από φοιτητικές οργανώσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια έχουν αρχίσει να προσδίδουν όλο και μεγαλύτερη σημασία στην ανάπτυξη της πρωτοβουλίας των νέων και της οικοδόμησης των ατομικών τους ικανοτήτων. Τα θέματα που έχουν απασχολήσει την Ευρωπαϊκή Ένωση διαμορφώνονται παράλληλα με τις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις του ευρωπαϊκού χώρου. Σήμερα, οι προτεραιότητες εντοπίζονται στην ανάγκη συμπερίληψης των περιθωριοποιημένων ομάδων στην κοινωνία της γνώσης.

Για να ενισχυθούν οι νέοι σε μία προσπάθεια η οποία θα ενθαρρύνει την ατομική πρωτοβουλία και δημιουργικότητα, η

Στις διεθνείς διασκέψεις για την αειφόρο ανάπτυξη τα τελευταία 30 χρόνια, η διάσταση του πολιτισμού ήταν πάντα υποβαθμισμένη.

Ευρωπαϊκή Ένωση αναζητά επίσης τρόπους δημιουργίας πλατφόρμων που θα δίνουν μεγαλύτερη πρόσβαση στους φοιτητές για συνεργασία με μη κυβερνητικούς οργανισμούς, αναζήτηση δικών τους τρόπων χρηματοδότησης, οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων και επικοινωνία με τοπικούς και διεθνείς κοινωνικούς και πολιτιστικούς φορείς, όπως κέντρα νεολαίας, περιβαλλοντικές οργανώσεις, κτλ.

Πολιτιστικές πρωτοβουλίες και πολιτικές συμμαχίες

Στις διεθνείς διασκέψεις για την αειφόρο ανάπτυξη τα τελευταία 30 χρόνια, η διάσταση του πολιτισμού ήταν πάντα υποβαθμισμένη. Ο πολιτισμός παρουσιάζοταν ως προσάρτημα του κοινωνικοοικονομικού ιστού. Η έννοια του πολιτισμού και της εκπαίδευσης έκανε την εμφάνισή της πρόσφατα στη διεθνή σκηνή, λόγω των εξεγέρσεων εθνοτικών και μεταναστευτικών ομάδων στη Δύση, αλλά και της διαμαρτυρίας του μουσουλμανικού κόσμου για την απεικόνιση του προφήτη σε σκίτσα των δυτικών ΜΜΕ. Η θέση του Samuel Phillips Huntington για τη «σύγκρουση των πολιτισμών» χρησιμοποιήθηκε από τον ΟΗΕ, ο οποίος δημιούργησε την πρωτοβουλία της *Συμμαχίας των Πολιτισμών* (www.unaoc.org). Η *Συμμαχία* χαρακτηρίζεται από τέσσερις άξονες:

- α) προώθηση του ανθρώπινου δυναμικού της νεολαίας μέσα από την εκπαίδευση,
- β) δημιουργία πλατφόρμων για μεγαλύτερη πληροφόρηση στα ΜΜΕ,

γ) συνέργεια με πολιτιστικούς φορείς για την ανάπτυξη διαπολιτισμικού διαλόγου και

δ) μετανάστευση.

Η πρόταση προήλθε από τον Πρωθυπουργό της Ισπανίας Jose Luis Rodriguez Zapatero το 2005, με τη μετέπειτα συμμετοχή του Πρωθυπουργού της Τουρκίας Recep Tayyip Erdogan. Αρχικά, η πρόταση είχε ως κεντρικό άξονα τη δημιουργία διαλόγου και συνεργασίας ανάμεσα στο δυτικό, το μουσουλμανικό και τον αραβικό κόσμο. Στην πορεία όμως, η πρωτοβουλία επεκτάθηκε στο χώρο της εκπαίδευσης, προσανατολίζοντας τις δραστηριότητές της σε θέματα όπως η νεολαία, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η εκπαίδευση και η μετανάστευση. Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι ευέλικτοι τρόποι επικοινωνίας και η πολιτιστική δυναμική που έχει οικοδομήσει η *Συμμαχία* με σκοπό να κερδίσει την εμπιστοσύνη των νέων ειδικότερα, αλλά και για να παρουσιαστεί ως πρωτοβουλία της βάσης. Αν και τα θεμέλια της *Συμμαχίας* στηρίζονται σε ισχυρούς κρατικούς οργανισμούς, υπουργεία και αρχηγούς κρατών, το προσκήνιο της είναι δομημένο μέσα από πολύπλευρες και πολυάριθμες πλατφόρμες. Εξάλλου, η ίδια η ιδέα της «πλατφόρμας» συζητείται ευρέως, τόσο από την *Ένωση Ευρωπαίων Φοιτητών* όσο και από το *Magna Charta Observatory*, ως εναλλακτικός τρόπος γεφύρωσης της επικοινωνίας ανάμεσα στην κορυφή και τη βάση, αλλά και ευελιξίας ως προς την οικοδόμηση ατομικών πρωτοβουλιών. Η ιδέα είναι ιδιαίτερα δημοφιλής στους νέους, εφόσον φαίνεται να τους αφήνει μία ευελιξία κινήσεων, χωρίς να τους περιορίζει σε οργανωμένα ή εταιρικά σύνολα.

Η ιδέα της πλατφόρμας ως κρίκου συνοχής και διασύνδεσης της εκπαίδευσης με

την κοινωνία διαφέρει ουσιαστικά από την ιδέα της συνέργειας σε επίπεδο θεσμών γνωστή από τη στρατηγική της Λισσαβόνας, τη διαδικασία της Μπολόνια και τη στρατηγική της UNECE για την ΕΑΑ (www.unecce.org), που θεωρούν ιδιαίτερα σημαντική τη συνεργασία ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς οργανισμούς, κυβερνητικούς φορείς και μη κυβερνητικές οργανώσεις, δηλαδή σε οργανισμούς που αντιπροσωπεύουν τη διεθνή και τοπική ηγεσία. Θεωρητικά, η ιδέα της πλατφόρμας δεν υπονοεί μία μονάδα του οργανισμού, αλλά ένα χώρο ανοιχτό, ο οποίος δημιουργείται μεν ως προέκταση του εταιρικού χώρου, αλλά ταυτόχρονα παραμένει αυτοδύναμος. Η κινητήριος δύναμή του είναι η αυτόβουλη προσέλευση των ατόμων που τον αποτελούν, ατόμων που έχουν ένα κοινό όραμα για την ανάπτυξη πρωτοβουλιών, οι οποίοι συνεισφέρουν στην κοινωνία και την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού. Επιπλέον, η πλατφόρμα έχει και μία θεατρικότητα, η οποία βοηθάει στη διάδοση πολιτισμικών πρωτοβουλιών, διότι χαρακτηρίζεται από παραστατικότητα και ορατότητα. Η πλατφόρμα είναι ανοιχτή σε όλους, είναι ορατή από όλους και είναι ένας χώρος όπου ο καθένας μπορεί να συνεισφέρει με τις δικές του ιδέες ή να τη χρησιμοποιήσει για να αναπτύξει περαιτέρω τις δεξιότητές του.

Η ιδέα της πλατφόρμας συζητήθηκε επίσης στο *Magna Charta Observatory* ως εναλλακτικός τρόπος προσέγγισης του κοινωνικού ιστού. Με τον τρόπο αυτό, η πλατφόρμα εμφανίζεται να δημιουργεί τις συνθήκες για την οικοδόμηση της ατομικής ανάπτυξης,

όπως την περιγράφει ο Sen (2006), δηλαδή να ενισχύει τη δυνατότητα κάθε ατόμου να διεξάγει τη ζωή του μέσα στις συνθήκες που του προσφέρονται, εφόσον αυτές του δίνουν την ελευθερία να αναπτύσσεται, συμβάλλοντας ταυτόχρονα και στην εξέλιξη του περιβάλλοντός του. Αυτή είναι και η βάση της φιλοσοφίας των βραβευμένων με το Νόμπελ Ειρήνης Wangari Matthai (2004), δημιουργού της «πράσινης ζώνης» στην Κένυα και Muihammad Yunus (2006), «τραπεζίτη των φτωχών» στο Μπαγκλαντές.

Η *Συμμαχία* αξιοποιεί επίσης τους πολιτιστικούς πόρους κάθε χώρας, ιδιαίτερα των αραβικών χωρών, με στόχο να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη ανάμεσα στη Δύση και το μουσουλμανικό κόσμο. Οι πολυσχιδείς πλατφόρμες της *Συμμαχίας* περιλαμβάνουν άυλη κληρονομιά, δημιουργία ίντερνετ καφέ για τη νεολαία σε διάφορες πόλεις, ταμείο αλληλεγγύης των νέων, το Δρόμο του Αβραάμ¹ και βάσεις δεδομένων - φορείς πρόσβασης σε τοπικά, περιφερειακά και διεθνή θέματα, μέσα από επικοινωνία με εμπειρογνώμονες, δημοσιογράφους, ακαδημαϊκούς, καλλιτέχνες, συγγραφείς, πολιτικούς, υπουργούς, καθώς και από άλλες πλατφόρμες, που προωθούν το διαπολιτισμικό διάλογο. Τα πάντα φαίνεται να καθορίζονται από τη βάση, ενώ οι αρχηγοί κρατών και οι κρατικοί οργανισμοί διατηρούν τις αναγκαίες αποστάσεις από αυτές τις πρωτοβουλίες, που αναπτύσσονται χωρίς να επιβάλλονται από πάνω προς τα κάτω. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν εδώ οι πολιτιστικές δραστηριότητες που προωθούν την ιδέα του διαπολιτισμικού διαλόγου.

1. Ο Δρόμος του Αβραάμ (*The Abraham Path*, <http://www.abrahampath.org/organization.php>) είναι ένας διεθνής μη κυβερνητικός οργανισμός που ιδρύθηκε από το Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ και επικεντρώνεται στον πολιτιστικό τουρισμό για την αειφόρο ανάπτυξη.

Ο χρόνος θα δείξει αν η *Συμμαχία* θα καταφέρει να δημιουργήσει εναλλακτικούς τρόπους επικοινωνίας και γεφύρωσης των πολιτισμών, μέσω της εκπαίδευσης και των πολιτιστικών πλατφόρμων ή αν θα υποκύψει σε πολιτικές και οικονομικές μορφές ανταγωνισμού. Το σίγουρο είναι ότι η

Συμμαχία έχει ήδη επικριθεί για τον επιλεκτικό τρόπο με τον οποίο έχει αφήσει έξω πολλές φτωχές χώρες, καθώς και για την έλλειψη μεταφράσεων των κειμένων της (και της πλούσιας ιστοσελίδας της) σε γλώσσες πέρα από την αγγλική, γαλλική, αραβική και τουρκική.

Βιβλιογραφία

- Huntington Samuel P. (1999). *Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης*. Αθήνα: Terzo Books.
- Makiguchi, Tsunesaburo (2002). *Geography of Human Life*. San Francisco: Caddo Gap Press.
- Miyoshi Masao, "Literature, Diversity, and Totality. Return to the Planet." *Comparative Literature*. Fall 2001, 283-297.
- Petrella, Riccardo (2003). "The Global Knowledge Wall." In *Universities and Globalization: Private Linkages, Public Trust*. (Eds.) Gilles Breton and Michael Lambert. Laval: Universite Laval/UNESCO, p. 127-135.
- Sen, Amartya (1999). *Development as Freedom*. New York: Anchor Books. Ελληνική μετάφραση: *Η ανάπτυξη ως ελευθερία* (2006). Αθήνα: Καστανιώτης.
- Senge, Peter (2008). *The Necessary Revolution*. New York: Doubleday.
- Thaman, Konai (2002). "Shifting Sights. The cultural Challenge of Sustainability." *International Journal of Sustainability in Higher Education*. Vol. 3, p. 233-242.

Το μέλλον της εκπαίδευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Τον Ιούλιο του 2009, το δίκτυο Eurydice, που παρέχει πληροφορίες και αναλύσεις σχετικά με τις ευρωπαϊκές εκπαιδευτικές πολιτικές και τα συστήματα (Euridice Network, www.Eurydice.org) δημοσίευσε την έκθεση *Key Data on Education in Europe 2009*, στην οποία περιγράφονται, με βάση 121 διαφορετικούς δείκτες, οι τάσεις που επικρατούν αυτή τη στιγμή στην οργάνωση και τη λειτουργία της εκπαίδευσης στις ευρωπαϊκές χώρες και οι σημαντικότερες προκλήσεις που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν στο άμεσο μέλλον τα εκπαιδευτικά συστήματα των ευρωπαϊκών κρατών.

Η θετικότερη εξέλιξη αυτή τη στιγμή θεωρείται η σημαντική αύξηση του αριθμού των σπουδαστών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η οποία, σε συνδυασμό με τη μείωση του ορίου της ηλικίας εισόδου στην προσχολική εκπαίδευση (όπου έχουμε πλέον εγγραφές νηπίων από τα τέσσερα χρόνια), συμβάλλει στη γενικότερη τάση για αύξηση της διάρκειας της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, που είναι σήμερα, στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 9 ή 10 χρόνια.

Ο αριθμός των φοιτητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει ξεπεράσει τα 18 εκατομμύρια.

Εντούτοις, οι δημογραφικές εξελίξεις στο μεγαλύτερο μέρος της ευρωπαϊκής ηπείρου οδηγούν σε προβλέψεις για μείωση του αριθμού των μαθητών (λόγω μείωσης των ατόμων που βρίσκονται σε σχολική ηλικία), αλλά και των εκπαιδευτικών (λόγω μαζικών συνταξιοδοτήσεων). Δεδομένου ότι διανύουμε μία περίοδο όπου οι πολίτες της Ευρώπης έχουν όλο και μεγαλύτερη ανάγκη από σύγχρονες γνώσεις και δεξιότητες, οι μεταβολές αυτές ενδέχεται να προκαλέσουν διάφορα προβλήματα. Παράλληλα όμως θα μπορούσαν να αποτελέσουν το έναυσμα για μία σειρά προσαρμογών με στόχο τον εκσυγχρονισμό των εκπαιδευτικών συστημάτων, καθώς και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους και της ποιότητας των σπουδών που προσφέρουν.

Ένα τρίτο της ηλικιακής ομάδας 20-22 ετών φοιτά σήμερα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

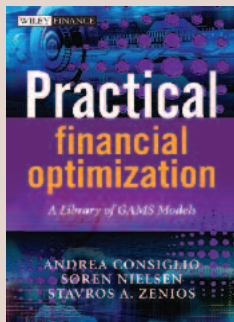
Τέλος, πολύ σημαντική είναι η διαπίστωση ότι η αυτονομία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ενισχύεται όλο και περισσότερο, σε συνδυασμό με την αυξημένη και συστηματικότερη αξιολόγηση των εκπαιδευτικών συστημάτων και των εργαζομένων σε αυτά, αλλά και του θεσμικού πλαισίου εντός του οποίου λειτουργούν. Στο πλαίσιο αυτό, δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι, από το 2000 και μετά, έχει αρχίσει μία ουσιαστική αλλαγή της εκπαιδευτικής κουλτούρας στην Ευρώπη με κύριο αντικείμενο τη διασφάλιση της ποιότητας. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο πολλές χώρες καθιέρωσαν τυποποιημένες αξιολογήσεις των εκπαιδευτικών τους ιδρυμάτων, παρόλο που οι πολιτικές δημοσίευσης των αποτελεσμάτων εξακολουθούν, προς το παρόν, να παρουσιάζουν αποκλίσεις.

Πηγή: <http://europa.eu/>

βιβλίο

Consiglio A., S. Nielsen and S.A. Zenios: *Practical Financial Optimization: A Library of GAMS Models*, U.K., John Wiley & Sons, 2009, 205 p., ISBN: 978-1-405-13371-5

Πρόκειται για το δεύτερο τόμο του έργου *Practical Financial Optimization*, στο οποίο ο καθηγητής Σταύρος Α. Ζένιος και οι συνεργάτες του παρουσιάζουν τα λογισμικά προγράμματα που χρησιμοποιούν οι σύγχρονες μεθοδολογίες διαχείρισης των χρηματοοικονομικών κινδύνων. Τις σχετικές θεωρίες είχε αναπτύξει ο συγγραφέας στον πρώτο τόμο, ο οποίος δημοσιεύθηκε από τον εκδοτικό οίκο Blackwell Publishing, Cambridge, MA το 2007. Η βιβλιοθήκη των λογισμικών προγραμμάτων Financial Library (FINLIB) αναπτύσσεται στη γλώσσα του μαθηματικού προγραμματισμού GAMS, η οποία επιτρέπει την αλγεβρική απεικόνιση μεγάλης κλίμακας προβλημάτων του μαθηματικού προγραμματισμού. Η βιβλιοθήκη FINLIB αποτελείται από περισσότερα από σαράντα μοντέλα που αφορούν ένα ευρύ φάσμα προβλημάτων διαχείρισης των χρηματοοικονομικών κινδύνων για τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες, διευθυντές χαρτοφυλακίων αμοιβαίων κεφαλαίων, καθώς και τη διαχείριση των προσωπικών αποθεμάτων. Η διαχείριση της αβεβαιότητας μέσω του στοχαστικού προγραμματι-

σμού αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό των περισσότερων μοντέλων. Τέσσερα από αυτά αφορούν μελέτες περιπτώσεων (*case studies*), που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών σε διεθνείς οργανισμούς στην Ευρώπη και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Επιπλέον, η βιβλιοθήκη περιέχει μια πλήρη απεικόνιση του μοντέλου που βραβεύθηκε το 2006 από την *Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Εταιρειών Επιχειρησιακής Έρευνας* με το βραβείο *EURO Excellence in Research Award*. Το βιβλίο ξεκινά με μια εισαγωγή στη γλώσσα προγραμματισμού GAMS και στη συνέχεια περιγράφει τα μοντέλα και τα δεδομένα που το καθένα από αυτά χρησιμοποιεί. Παράλληλα, το κάθε μοντέλο συσχετίζεται με τις αντίστοιχες ενότητες και τις θεωρίες του πρώτου τόμου. Τα μοντέλα είναι επίσης διαθέσιμα στο διαδίκτυο, στην ιστοσελίδα www.gams.com/finlib.

Κωμοδρόμος, Πέτρος: *Ανάλυση Κατασκευών: Σύγχρονες Μέθοδοι με Χρήση Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (2η Έκδοση)*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπασωτηρίου, 2009, 752 σ., ISBN: 960-7182-44-8.

Το βιβλίο αυτό περιγράφει μεθόδους της γραμμικής ελαστικής στατικής ανάλυσης των δομικών κατασκευών με έμφαση στις σύγχρονες μητρικές μεθόδους. Στόχος

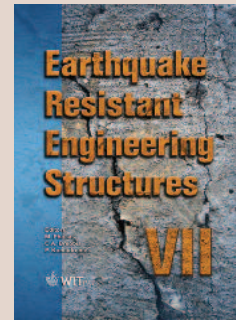
του είναι η ουσιαστική αξιοποίηση των Η/Υ για την επίλυση προβλημάτων ανάλυσης κατασκευών με δυνατότητα ελέγχου της ορθότητας, τόσο των δεδομένων και των μοντέλων προσομοίωσης όσο και των αποτελεσμάτων της επίλυσης. Επιπλέον, το βιβλίο παρέχει μια σύντομη εισαγωγή στη δυναμική ανάλυση των κατασκευών και στις μεθόδους των πεπερασμένων στοιχείων.

Η πρώτη έκδοσή του κυκλοφόρησε το 2006. Πρόκειται για το πρώτο διδακτικό βιβλίο που έχει γραφτεί από ακαδημαϊκό μέλος της Πολυτεχνικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κύπρου. Συμπεριλαμβάνεται στη διδακτέα ύλη των βασικών μαθημάτων του Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών και Μηχανικών Περιβάλλοντος για την ανάλυση των κατασκευών, αλλά και στα προτεινόμενα διδακτικά συγγράμματα του Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Μετά από τη θετική αξιολόγησή του συγγράμματος από καθηγητές του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, ο εκδοτικός οίκος Παπασωτηρίου προχώρησε στην επανέκδοσή του. Η δεύτερη αυτή έκδοση φιλοδοξεί να εξελιχθεί σε ένα χρήσιμο βοήθημα, όχι μόνο για τους φοιτητές των Τμημάτων Πολιτικών Μηχανικών και Αρχιτεκτονικής, αλλά και για τους επαγγελματίες πολιτικούς μηχανικούς οι οποίοι θα ήθελαν να ενημερωθούν για τις σύγχρονες μεθόδους της ανάλυσης των κατασκευών, αξιοποιώντας ταυτόχρονα την πρόοδο και τις δυνατότητες που μας δίνουν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές.

Phocas M., C. Brebbia and P. Komodromos (Eds.): *Earthquake Resistant Engineering Structures VII*, Southampton, U.K., WIT Press, 2009, 515 p. ISBN: 978-1-84564-180-1, ISSN (print): 1746-4498, ISSN (online): 1743-3509
Ο 7ος τόμος της σειράς *Earthquake*

Resistant Engineering Structures αναφορικά με το «Δομημένο Περιβάλλον» κυκλοφόρησε πρόσφατα από τον εκδοτικό οίκο WIT Press στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Παρουσιάζει πρόσφατες ερευνητικές εργασίες του τομέα της αντισεισμικής μηχανικής, δίνοντας έμφαση στο σχεδιασμό των δομικών κατασκευών έναντι των σεισμικών δράσεων, καθώς και στη σεισμική αναβάθμιση των υφιστάμενων κατασκευών. Ο τόμος υποδιαιρείται σε 12 ενότητες οι οποίες πραγματεύονται τα εξής θέματα: Αντισεισμικός Σχεδιασμός Κατασκευών, Σεισμική Συμπεριφορά και Τρωτότητα, Δυναμική των Κατασκευών, Παθητικά Συστήματα Προστασίας, Σεισμική Μόνωση, Επιρροές Πεδίου και Γεωτεχνικές Πτυχές, Ανάπτυξη και Εφαρμογή Παθητικών Αντισεισμικών Συστημάτων, Γέφυρες, Έργα Υποδομής, Χαρακτηρισμός Υλικών, Πειραματικές Εργασίες, Αριθμητικές Προσομοιώσεις.

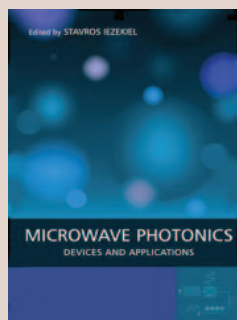
Οι αντίστοιχες ερευνητικές εργασίες παρουσιάστηκαν στο 7ο Διεθνές Συνέδριο με θέμα «Αντισεισμικές Δομικές Κατασκευές» (*Earthquake Resistant Engineering Structures VII – ERES-2009*), το οποίο πραγματοποιήθηκε στις 11-13 Μαΐου 2009 στη Λεμεσό. Το συνέδριο, που πραγματοποιείται ανά διετία, έγινε για πρώτη φορά στην Κύπρο με συνδιοργανωτές το Πανεπιστήμιο Κύπρου και το Wessex Institute of Technology.

Η έκδοση απευθύνεται σε ερευνητές, αλλά και σε μηχανικούς, οι οποίοι που ασχολούνται με θέματα αντισεισμικής μηχανικής των δομικών κατασκευών. Την επιμέλεια του τόμου έκαναν ο Επίκουρος Καθηγητής

Μάριος Κ. Φωκάς (Πρόγραμμα Αρχιτεκτονικής, Πανεπιστήμιο Κύπρου), ο Καθηγητής Carlos A. Brebbia (Wessex Institute of Technology) και ο Λέκτορας Πέτρος Κωμοδρόμος (Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών και Μηχανικών Περιβάλλοντος, Πανεπιστήμιο Κύπρου).

Iezekiel, Stavros (Ed.): *Microwave Photonics: Devices and Applications*, U.K., Wiley Publishing, 2009, ISBN: 978-0-470-84854-8

Την ειδική αυτή έκδοση, που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τον εκδοτικό οίκο Wiley Publishing, επιμελήθηκε ο Σταύρος Ιεζεκιήλ. Με τις συνεισφορές κορυφαίων εμπειρογνομόνων, επιτυγχάνεται στον τόμο αυτό η πλήρης ανάλυση της μικροκυματικής φωτονικής (microwave photonics), αλλά και η ανάδειξη της ως σημαντικού διεπιστημονικού τομέα. Επιπρόσθετα, η έκδοση γεφυρώνει το χάσμα μεταξύ μικροκυματικής τεχνολογίας και φωτονικής, παρέχοντας μια προσιτή ερμηνεία του διαθέσιμου ερευνητικού υλικού και συγχρόνως μία λεπτομερή εισαγωγή στις διάφορες πτυχές της γνωστικής αυτής περιοχής. Στην αρχή παρουσιάζεται μια γενική επισκόπηση του θέματος, η οποία ακολουθείται από εκτενή ανάλυση της διαμόρφωσης των διόδων λείζερ, των φωτονικών ταλαντωτών για την παραγωγή THz και των πηγών THz. Τέλος, περιγράφονται οι αναλογικές ζεύξεις των οπτικών ινών, το «Fiber radio», η επεξεργασία του σήματος με μικροκυματικές-φωτονικές τεχνικές, η μέτρηση των στοιχείων με μικροκυματικές-φωτονικές τεχνικές και οι βιοϊατρικές εφαρμογές της μικροκυματικής φωτονικής.

Roudometof, Victor (Ed.): *Negotiating Church – State Relations in Cyprus, Social Compass, Volume 56, Issue 1.*

Για πρώτη φορά στα χρονικά της διεθνούς βιβλιογραφίας ένα επιστημονικό περιοδικό υψηλού κύρους δημοσιεύει αφιέρωμα για τη θρησκεία στην Κύπρο. Η επι-

θεώρηση συγκαταλέγεται στον πυρήνα των περιοδικών Κοινωνιολογίας του Social Science Citation Index. Στο εν λόγω αφιέρωμα εξετάζονται οι σχέσεις κράτους – θρησκείας, καλύπτοντας τις κύριες θρησκευτικές κοινότητες του νησιού (Αρμένιοι, Μαρωνίτες, Ελληνορθόδοξοι, Μουσουλμάνοι και Ρωμαιοκαθολικοί). Αναλύονται συγκριτικά τα ποσοτικά δεδομένα των θρησκευτικών αξιών των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων, με σημείο αναφοράς τα αποτελέσματα της διεθνούς έρευνας World Values Survey. Επίσης, παρουσιάζονται συνοπτικά τα βασικά θρησκευτικά χαρακτηριστικά των εθνικο-θρησκευτικών κοινοτήτων του νησιού, ενώ διερευνάται ο βαθμός του θρησκευτικού πλουραλισμού στην τοπική κοινωνία. Τέλος, εξετάζεται ο κοινωνικός μετασχηματισμός της Εκκλησίας της Κύπρου κατά την αποικιοκρατική περίοδο, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο ανταποκρίθηκε στο νέο καθεστώς. Στο ειδικό τεύχος συμμετέχουν ο Μιχάλης Ν. Μιχαήλ (Τουρκικές Σπουδές, Πανεπιστήμιο Κύπρου), ο Βίκτωρ Ρουδομέτωφ (Τμήμα Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Κύπρου), καθώς και οι Craig Webster (Πανεπιστήμιο Λευκωσίας), Birol Yesilada & Peter Noordijk (Portland State University), και Irene Dietzel & Vasilios N. Makrides (University of Erfurt).

Νέα Πρόσωπα

Γεώργιος Μήτσης

Λέκτορας

**Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και
Μηχανικών Υπολογιστών**

Ο Γεώργιος Μήτσης γεννήθηκε στα Ιωάννινα και αποφοίτησε το 1997 από το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (Ε.Μ.Π.) με Δίπλωμα Ηλεκτρολόγου Μηχανικού και Μηχανικού Υπολογιστών. Αμέσως μετά, με την υποτροφία του βοηθού καθηγητή και αυτή του Fullbright, έγινε δεκτός για μεταπτυχιακές και διδακτορικές σπουδές στο Τμήμα Βιοϊατρικής Μηχανικής του Πανεπιστημίου της Νότιας Καλιφόρνιας. Από το εν λόγω Πανεπιστήμιο έλαβε δύο μεταπτυχιακά διπλώματα, το ένα στη Βιοϊατρική Μηχανική (M.S. in Biomedical Engineering) το 2000 και το άλλο στην Ηλεκτρολογική Μηχανική (M.S. in Electrical Engineering) το 2001, καθώς και το διδακτορικό του δίπλωμα στη Βιοϊατρική Μηχανική (Ph.D. in Biomedical Engineering) ένα χρόνο μετά. Η διδακτορική του έρευνα εστιάζεται στην ανάπτυξη των αποδοτικών μεθόδων για την αναγνώριση/μοντελοποίηση των μη γραμμικών συστημάτων, καθώς και στην εφαρμογή τους σε βιολογικά/φυσιολογικά συστήματα. Η επαγγελματική του πορεία ξεκίνησε στο ερευνητικό κέντρο *Biomedical Simulations Resource* του ίδιου Πανεπιστημίου, όπου εργάστηκε ως μεταδιδακτορικός ερευνητής μέχρι το 2005. Στη συνέχεια εργάστηκε στο *Centre for Functional Magnetic*

Resonance Imaging of the Brain του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης πάλι ως μεταδιδακτορικός ερευνητής και ως ερευνητής προγράμματος ENTEP στο Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του Ε.Μ.Π. Από τον Ιανουάριο του 2009 διδάσκει ως Λέκτορας στο Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του Πανεπιστημίου Κύπρου. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν την αναγνώριση των μη γραμμικών και χρονικά μεταβλητών συστημάτων με εφαρμογές στη βιολογία και στη φυσιολογία των συστημάτων, την επεξεργασία του βιοϊατρικού σήματος και τη λειτουργική μαγνητική απεικόνιση του εγκεφάλου.

Χρυσόστομος Νικόπουλος

Λέκτορας

**Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και
Μηχανικών Υπολογιστών**

Ο Χρυσόστομος Νικόπουλος σπούδασε στο Pennsylvania State University, στο οποίο και ολοκλήρωσε τις μεταπτυχιακές και διδακτορικές του σπουδές, λαμβάνοντας το Δίπλωμα Ηλεκτρολόγου Μηχανικού το 2003 και στη συνέχεια το διδακτορικό του δίπλωμα στη Μηχανική Υπολογιστών το 2007. Ως μέλος του *Εργαστηρίου Σχεδιασμού Μικροσυστημάτων* στο Penn State εκπόνησε έρευνα στα δίκτυα σε μικροκύκλωμα (*Networks-on-Chip*) των δεδομένων πακετομεταγωγής, καθώς και στην αρχιτε-

κτονική δρομολογητών για πολυπυρηνικούς επεξεργαστές. Στο διάστημα εκπόνησης της διδακτορικής του διατριβής υπήρξε ερευνητής του *Gigascale Systems Research Center*, ενός εκ των πέντε ερευνητικών κέντρων του *Focus Center Research Program*, ο οποίος είναι και ο σημαντικότερος φορέας της έρευνας στις τεχνολογίες των ημιαγωγών στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Η διατριβή του, με τίτλο «Αρχιτεκτονικές δικτύων σε κύκλωμα: μία ολιστική σχεδιαστική εξερεύνηση», κέρδισε το βραβείο της καλύτερης διδακτορικής διατριβής για το 2008-2009 στην περιοχή «Νέες κατευθύνσεις σχεδιασμού συστημάτων», από την *Ευρωπαϊκή Ένωση Σχεδιασμού και Αυτοματοποίησης (European Design and Automation Association)*. Τη χρονική περίοδο 2007-2008 εργάστηκε στο *Εργαστήριο Αρχιτεκτονικής Επεξεργαστών* του *École Polytechnique Fédérale de Lausanne (EPFL)* της Ελβετίας ως μεταδιδακτορικός ερευνητής. Εκεί ασχολήθηκε με την έρευνα στις αρχιτεκτονικές των τρισδιάστατων συστημάτων σε μικροκύκλωμα (*3D Systems-on-Chip*), καθώς και στην αρχιτεκτονική πολυπυρηνικών επεξεργαστών (*Field Programmable Gate Arrays, Field Programmable Counter Arrays*). Τον Ιανουάριο του 2009 ανέλαβε καθήκοντα λέκτορα στο Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του Πανεπιστημίου Κύπρου. Ταυτόχρονα, διευθύνει το νεοσύστατο *Εργαστήριο Αρχιτεκτονικής Πολυπυρηνικών Υπολογιστών (Multicore Computer Architecture Laboratory, MultiCAL)* του τμήματος. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν την αρχιτεκτονική των πολυπυρηνικών επεξεργαστών, την αρχιτεκτονική των τρισδιάστατων και ενσωματωμένων συστημάτων, τα δίκτυα σε μικροκύκλωμα των δεδομένων πακετομεταγωγής, την αρχιτεκτονική των δρομολογητών για πολυπυρηνικούς επεξεργαστές και για ετερογενή πο-

λυπυρηνικά συστήματα σε μικροκύκλωμα (*Multi-Processor Systems-on-Chip*), τις αρχιτεκτονικές της διασύνδεσης σε μικροκύκλωμα και το ψηφιακό σχεδιασμό.

Δημήτρης Ζεϊναλιπούρ Λέκτορας

Τμήμα Πληροφορικής

Ο Δημήτρης Ζεϊναλιπούρ έκανε τις βασικές του σπουδές στο Πανεπιστήμιο Κύπρου κατά τη χρονική περίοδο 1996-2000. Συνέχισε με μεταπτυχιακές

σπουδές στο University of California, όπου έλαβε το μεταπτυχιακό δίπλωμα (M.Sc.) το 2003 και το διδακτορικό δίπλωμα (Ph.D.) στην Πληροφορική και τη Μηχανική Υπολογιστών το 2005. Η ακαδημαϊκή του σταδιοδρομία ξεκίνησε υπό την ιδιότητα του επισκέπτη ερευνητή στο *Akamai Technologies του Cambridge* των ΗΠΑ και ακολούθησε αυτή του διδακτικού και ερευνητικού συνεργάτη στο University of California. Επέστρεψε στην Κύπρο για να διδάξει στο Πανεπιστήμιο Κύπρου ως επισκέπτης λέκτορας (2005-2007), στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου ως Λέκτορας (2007-2009), όπου και συνέβαλε στη δημιουργία του μεταπτυχιακού προγράμματος για τα Πληροφοριακά Συστήματα, ενώ επανεπεντάσσεται στο ακαδημαϊκό δυναμικό του Πανεπιστημίου Κύπρου για να διδάξει κατά την τρέχουσα ακαδημαϊκή χρονιά στο Τμήμα Πληροφορικής. Η διαχείριση των δεδομένων σε δικτυακά περιβάλλοντα αποτελεί το βασικό άξονα των ερευνητικών του ενδιαφερόντων, τα οποία περιλαμβάνουν το σχεδιασμό και την υλοποίηση των αποδοτικών αλγορίθμων για την κατανομημένη επεξεργασία των ερωτημάτων σε δίκτυα αισθητήρων, την ανάπτυξη των αποδοτικών τεχνικών ανάκτη-

σης δεδομένων σε δίκτυα ομότιμων και την ανάπτυξη αποδοτικών δομών των δεδομένων δευτερεύουσας μνήμης για μικροσυσκευές. Έχει δημοσιεύσει τρία βιβλία και περισσότερα από 35 άρθρα σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά και σε πρακτικά συνεδρίων. Είναι μέλος διαφόρων επιτροπών διεθνών συνεδρίων, δύο από τις οποίες είναι η *Επιτροπή Διαχείρισης Δεδομένων σε Ασύρματα και Κινητά Περιβάλλοντα (ACM MobileDE'09)* και η *Επιτροπή Διαχείρισης Δεδομένων σε Κινητά Περιβάλλοντα (IEEE MDM'10)*. Έχει λάβει δύο βραβεία αριστείας στη διδασκαλία για τα έτη 2001 και 2002 στο University of California, καθώς επίσης το βραβείο της καλύτερης επίδειξης ερευνητικού συστήματος από το Πανευρωπαϊκό Δίκτυο Αριστείας (CoreGRID) το 2006.

Έλενα Ιωαννίδου

Λέκτορας

Τμήμα Επιστημών της Αγωγής

Πτυχιούχος του Τμήματος Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου Κύπρου (B.A. 1996), αποφοίτησε από το Πανεπιστήμιο του Southampton με μεταπτυχιακό δίπλωμα (M.A.) στην Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία, συγκεκριμένα στη Διδακτική της Γλώσσας, το 1997. Ακολούθως, από το ίδιο Πανεπιστήμιο έλαβε διδακτορικό δίπλωμα (Ph.D. 2002) στην Κοινωνιογλωσσολογία και Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία, με εφαρμογές στην κυπριακή εκπαίδευση και στο γλωσσικό μάθημα. Επί σειρά ετών εργάστηκε στο Κέντρο Έρευνας Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου του Southampton ως ερευνητική συνεργάτιδα και ταυτόχρονα στο *Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την Αριστεία στην Έρευνα (Languages in a Network of European Excellency)*

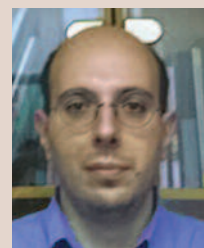
ως συντονίστρια. Η έρευνά της εστιάζεται στη διδακτική της ελληνικής, στα πλαίσια του κριτικού εγγραμματισμού και της κειμενοκεντρικής προσέγγισης, ενώ καλύπτει θέματα που αφορούν στη γλωσσική διμορφία, στην πολυγλωσσία, στην εκπαίδευση, με ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε ζητήματα ταυτότητας και ισχύος, στη γλωσσική εθνογραφία ως φιλοσοφία έρευνας, στο γλωσσικό σχεδιασμό και στη γλωσσική πολιτική περιοχών με πολιτική αστάθεια. Τα ερευνητικά της προγράμματα έχουν χρηματοδοτηθεί από τη Βρετανική Ακαδημία, την Ευρωπαϊκή Ένωση (6ο Πρόγραμμα Πλαίσιο), καθώς και από το Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Δημήτρης Λουκίδης

Λέκτορας

Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών και Μηχανικών Περιβάλλοντος

Ο Δημήτρης Λουκίδης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1976. Αποφοίτησε από το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (Ε.Μ.Π) με Δίπλωμα Πολιτικού Μηχανικού (B.A. 1999), ενώ ολοκλήρωσε τις μεταπτυχιακές του σπουδές στο Purdue University των ΗΠΑ, από το οποίο και πήρε δύο μεταπτυχιακούς τίτλους στη Γεωτεχνική Μηχανική, το πρώτο σε μεταπτυχιακό και το δεύτερο σε διδακτορικό επίπεδο (M.Sc. 2000, Ph.D. 2006). Κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών του σπουδών εργάστηκε ταυτόχρονα ως βοηθός έρευνας και διδασκαλίας στο ίδιο Πανεπιστήμιο. Η ακαδημαϊκή του σταδιοδρομία συνεχίστηκε στο Purdue University, όπου δίδαξε για άλλα δύο χρόνια (2006-2008), υπό την ιδιότητα του μεταδιδακτορικού ερευνητή. Είναι μέλος του ακαδημαϊκού προσωπικού του Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών και Μηχανικών Περιβάλλοντος

του Πανεπιστημίου Κύπρου από τον Ιανουάριο του 2009, ως Λέκτορας. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εστιάζονται στις θεμελιώσεις, στην υπολογιστική γεωμηχανική, στην καταστατική προσομοίωση εδαφών και στη γεωτεχνική σεισμική μηχανική. Έχει δημοσιεύσει άρθρα στα περιοδικά *Geotechnique*, *Soil Dynamics and Earthquake Engineering*, *Computers and Geotechnics* και *Canadian Geotechnical Journal*.

Ανδρέας Μιλιδώνης

Λέκτορας

Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης και Διοίκησης Επιχειρήσεων

Ο Ανδρέας Μιλιδώνης αποφοίτησε το 2001 από το Πολιτειακό Πανεπιστήμιο της Pennsylvania με πτυχίο Αναλογιστικής Επιστήμης και Μαθηματικών (Actuarial Science and Mathematics).

Ακολούθως εργάστηκε για διάστημα δύο χρόνων στο Αναλογιστικό Τμήμα των Towers Perrin της Φιλαδέλφειας και στη συνέχεια εκπόνησε τη διδακτορική του διατριβή στο Πολιτειακό Πανεπιστήμιο Γεωργίας της Ατλάντα με θέμα «Διαχείριση Κινδύνων και Ασφαλειών». Έχει διδάξει στο Πανεπιστήμιο του Μάντσεστερ ως Λέκτορας Χρηματοοικονομικών, ενώ από το 2009 διδάσκει στο Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Κύπρου, υπό την ίδια ιδιότητα. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν αποτίμηση και διαχείριση του χρηματοπιστωτικού και καταστροφικού κινδύνου, κυκλικές οικονομικές διακυμάνσεις, θεωρία κινδύνου, αναλογιστική αποτίμηση, χρηματοοικονομική υπολογιστική, όπως επίσης ζητήματα διοίκησης και δημόσιας ασφαλιστικής πολιτικής. Επίσης, η έρευνά του έχει δημοσιευτεί σε διάφορα ακαδημαϊκά περιοδικά, δύο εκ των οποίων είναι το *ASTIN Bulletin* και το *North American Actuarial Journal*.

ΓΙΑ ΝΑ ΑΠΟΣΤΕΛΛΕΤΑΙ Ο ΕΝΔΕΙΚΤΗΣ ΣΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΑΣ ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΕΤΕ:
Τ.Θ. 20537, 1678 ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΤΗΛ: 22894010, ΤΗΛΕΟΜΟΙΟΤΥΠΟ: 22894469, frangou.athina@ucy.ac.cy

Ο Ενδείκτης υπάρχει και σε ηλεκτρονική μορφή στην ιστοσελίδα:
www.ucy.ac.cy/goto/ruof/el-GR/PeriodicPublications.aspx

Σχεδιασμός/Σελιδοποίηση:
FBRH Consultants Ltd - Σάμιον Πιτσιλίδης,

Εκτύπωση:
Πρωτέας Λτδ.